

VAASAN YLIOPISTO
HALLINTOTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Henri Parkkari

HYVINVOINTIVALTIO JA VEROTUS

Hallintotieteen
pro gradu -tutkielma

VAASA 2008

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
TAULUKKOLUETTELO	3
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Tutkimusaineisto	8
1.2. Tutkimuksen viitekehys	8
1.3. Tutkimuksen rakenne	10
1.4. Tutkimusongelma	10
2. HYVINVOINTIVALTIO	11
2.1. Hyvinvointivaltion käsite ja määrittely	11
2.2. Hyvinvointivaltiomallit	12
2.3. Rahoituksen ongelmat	17
2.4. Hyvinvointivaltion tulevaisuus	17
3. VEROT	19
3.1. Veron määritelmä	20
3.2. Verotuksen tavoite	20
3.2.1. Neutraali verotus	21
3.2.2. Ohjaava verotus	22
3.3. Verotuksen rakenne	23
3.3.1. Välittömät verot	24
3.3.2. Välilliset verot	24
3.4. Hyvä verojärjestelmä	25
3.4.1. Taloudellinen tehokkuus	26
3.4.2. Oikeudenmukaisuus	27
3.4.3. Muut kriteerit	30

4. VEROTUKSEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY	33
4.1. Tulovero	33
4.2. Pääoma- ja yritysvero	34
4.3. Kiinteistövero	35
4.4. Kulutusverotus ja arvonlisävero	36
4.4.1. Arvonlisävero	37
4.4.2. CVAT- ja VIVAT-järjestelmä	38
4.5. Kokonaisveroaste	39
5. KANSAINVÄLINEN YMPÄRISTÖ	41
5.1. Kansainvälinen vero-oikeus	41
5.2. Euroopan unioni	43
5.3. Kansainvälinen verokilpailu	46
5.4. Haitallinen verokilpailu	48
6. KOHDEMAIDEN ESITTELY	50
6.1. Suomi	50
6.2. Ruotsi	55
6.3. Viro	61
6.4. EU	64
7. EMPIRIA	66
7.1. Aikaisempia tutkimuksia	66
7.1.1. Kansainvälinen verokilpailu	66
7.1.2. EU	67
7.1.3. Hyvinvointivaltio	68
7.1.4. Suomi	68
7.1.5. Pääoman verotus	70
7.1.6. Yhteenveto	72
7.2. Tuloverotus	73
7.3. Kiinteistövero	75
7.4. Kulutus- ja arvonlisävero	76

7.5. Kokonaisverotus	79
7.6. Hyvinvointiyhteiskunta	80
8. JOHTOPÄÄTÖKSET	94
LÄHDELUETTELO	98
LIITTEET	
LIITE 1. Työryhmien mietintöjä verotuksesta	108
LIITE 2. Verot ja pakolliset sosiaaliturvamaksut saajasektoreittain	109
LIITE 3. Yritysveron enimmäiskannan kehitys	110
LIITE 4. Verotaso, Pohjoismaat, Baltian maat ja Puola 2002	111
LIITE 5. Taloudellinen ja sosiaalinen yhdenvertaisuus	112
LIITE 6. Globaabaali kilpailukyky	113
LIITE 7. Työtunnin kustannus euroalueella v. 2004	114
LIITE 8. Työtunnin kustannuksen muutos euroalueella 2000 – 2005	115
TAULUKKOLUETTELO	
Taulukko 1. Valtion tuloveroasteikko	51
Taulukko 2. Tuloverotaulukko	73
Taulukko 3. Kiinteistöverotaulukko	75
Taulukko 4. Kulutus- ja arvonlisäverotaulukko	77
Taulukko 5. Kokonaisverotaulukko	79
Taulukko 6. Suomen budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino	81

VAASAN YLIOPISTO**Hallintotieteiden tiedekunta**

Tekijä: Henri Parkkari
Pro Gradu -tutkielma: Hyvinvointivaltio ja verotus
Tutkinto: Hallintotieteiden maisteri
Oppiaine: Hallintotiede
Valmistumisvuosi: 2008

Sivumäärä: 115

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksessa halutaan saada lisätietoa hyvinvointivaltion tulevaisuudesta rahoituksen näkökulmasta. Hyvinvointipalveluiden tuottaminen on kallistunut ja valtion ja kuntien verokertymät uhkaavat pienentyä kansainvälisen verokilpailun myötä. Kuinka kansainvälinen verokilpailu vaikuttaa hyvinvointivaltion verotasoihin ja -kantoihin. Verokilpailun kiristyessä liikkuviin veroihin kohdistuu kovin kilpailu, kun liikkumattomien verojen osalta kilpailu ei ole yhtä kovaa

Hyvinvointipalveluiden rahoituksen haaste tulevaisuudessa on nykyisellä palvelujen tasolla ja universaalisuudella kova haaste. Hyvinvointipalveluiden rahoitus suoritetaan suurelta osin verovaroin ja kansainvälisen verokilpailun myötä eri verotasot kohtaavat erilaisia paineita ja valtion ja kuntien verokertymät muuttuvat tämän johdosta. Hyvinvointipalveluiden tuottamisessa ja rahoittamisessa joudutaan ottamaan huomioon uusia mahdollisuuksia, jos halutaan säilyttää palveluiden nykyinen taso.

Tutkimuksen pääkäsitteinä ovat hyvinvointivaltio ja hyvinvointivaltion rahoitus. Näiden käsitteitä lisäksi tutkimuksessa on käytetty veropolitiikkaan liittyviä käsitteitä. Metodina on käytetty kvalitatiivista metodia, koska työn luonteen johdosta ei voida sanoa yhtä ainoaa oikeaa ratkaisua. Työn tarkoituksena on saada lisätietoa asiaan liittyen.

Hyvinvointipalveluiden rahoitus toteutetaan eritavalla hyvinvointivaltioissa. Keskeisenä ongelmana on kaikilla niiden rahoittaminen kansainvälisen kilpailun kiristyessä. Hyvinvointivaltioilla on korkea kokonaisverotus, jolla rahoitetaan hyvinvointipalvelut. Kokonaisverotuksen ollessa korkealla tasolla kansainvälisten investoijien mielenkiinto laskee tuottojen laskiessa ja kotimaisten yritysten kilpailukyky on heikommassa asemassa kuin matalan verotason maan yrityksen.

Hyvinvointivaltion tulevaisuuden kannalta on tärkeää pitää yllä saavutettua hyvää kilpailukykyä kansainvälisesti, sillä hyvinvointivaltion kannalta on elintärkeää mahdollistaa yrityksille hyvä ja toimiva toimintaympäristö. Palveluiden rahoittaminen verovaroin on mahdollista toimivan toimintaympäristön avulla. Hyvinvointivaltion perustavoitteena on täystyöllisyys, josta ollaan kuitenkin luopumassa, mutta palveluiden tuottamisen kannalta on ehdottoman tärkeää pitää työttömyys matalalla, jotta palveluiden rahoittamisella on mahdollisimman laaja pohja.

Hyvinvointipalveluiden rahoitus julkisin varoin on haasteen edessä. Erilaiset käyttömaksut lisääntyvät ja kilpailuttaminen lisääntyy tulevaisuudessa. Kunnat ja valtio eivät ole palvelun tuottajina samassa mitta-kaavassa kuin nyt ja yksityinen sektori nostaa osuuttaan hyvinvointipalveluiden tuottajana niin terveystieteiden kuin koulutussektorilla. Kokonaisverotasot tulevat lähentymään korkean ja matalan verotason maissa, mutta hyvinvointivaltioissa korkea kokonaisverotus tulee olemaan korkealla tasolla hyvinvointipalveluiden rahoittamisen takia.

AVAINSANAT: Hyvinvointivaltio, verotus, Hyvinvointivaltion tulevaisuus

1. JOHDANTO

Hyvinvointivaltion tulevaisuus näyttää uhatulta ja termin käyttö on vähentynyt julkisessa keskustelussa sekä alan kirjallisuudessa ja uutena terminä on tullut käyttöön hyvinvointiyhteiskunta. Uuden termin tarkoituksena on luoda ajatus yhteiskunnan suuremmasta osallistumisesta hyvinvoinnin turvaamiseen sekä ihmisten oman vastuun lisäämisestä oman hyvinvointinsa lisäämiseksi ja valtion vastuun pienentämisestä hyvinvointisektorilla.

Hyvinvointivaltion tai hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus integroituvassa Euroopassa ja globalisaation tuomat paineet veropolitiikan harmonisoinnille ovat suuri haaste verovaroilla tuotettavien hyvinvointipalveluiden tuottajille. Kuinka turvataan nykyisten palveluiden rahoittaminen vai joudutaanko tulevaisuudessa luopumaan osasta palveluita? Rahoitetaanko ne muilla keinoin esimerkiksi palvelu- tai käyttömaksuin?

Kirjallisuudessa käytävää keskustelua hyvinvointivaltion loppumisesta tai sen muodon muuttumisesta on käyty nykyisen hyvinvointivaltion tunnistamisen alusta asti ja sillä on sekä puolustajia ja vastustajia. Voimmeko ymmärtää tulevaisuudessa hyvinvointiyhteiskunnan samassa kontekstissa kuin ymmärrämme nykyään vai tuleeeko valtion tarjoamiin palveluihin tiettyjä rajoituksia palveluiden käyttäjiin kohdistuen vai voidaanko palvelut turvata universaalissa muodossa tulevaisuudessa.

Verotuksella on suuri rooli hyvinvointipalveluiden rahoittamiselle hyvinvointiyhteiskunnassa. Verovaroilla kerätään varallisuutta valtiolle, joka käyttää ne valitsemallaan tavalla lain määrittämien puitteiden rajoissa. Valtion ja kuntien roolit hyvinvointipalveluiden tuottamisessa ovat suuret, ainakin pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa, ja palvelut rahoitetaan kansalaisilta kerätyillä verovaroilla. Kiristynvä verokilpailu uhkaa valtioiden verotuloja, koska verojen pitäisi olla kilpailukykyisiä muiden maiden veroihin nähden ja yritysten toimintaympäristön tulisi olla kilpailukykyinen myös verotuksen osalta.

Verotukseen kohdistuu suuria paineita EU:n itä-laajentumisen toteutumisen myötä. Kuinka hyvinvointivaltiot pystyvät sovittamaan yhteen alenevan verotason ja turvata hyvinvointipalvelut? Hyvinvointiyhteiskunnan kannalta katsottuna, tarvitseeko valtion

osallistua verokilpailuun tai missä määrin sen pitää osallistua siihen? Kuinka voidaan varmistaa yritysten toimivuus ja kilpailukyky ja vaatiko se suuria veronalennuksia ja mihinkä osaan verotusta kohdistuu suurimmat alennuksen paineet.

Veropohjien erilainen liikkuvuus ja liikkumattomuus voivat olla yksi ratkaisu hyvinvointipalveluiden rahoittamiseksi verovaroilla. Ihmisten liikkuvuus on ollut yllättävän vähäistä Euroopan Unionin alueella ja suurempaa liikkuvuutta on ollut havaittavissa pääoma- ja yrityssektorilla. Turvataanko "oikealla" veropohjalla riittävä verovaranto hyvinvointipalveluiden tuottamiseksi vai nähdäänkö tulevaisuudessa yhä kapeampi hyvinvointipalveluiden sektori, jossa osa palveluiden saajista joutuu maksamaan palveluiden saamisesta vai rajataanko palveluiden käyttämiseen oikeutetut ihmiset jollakin tavalla?

1.1. Tutkimusaineisto

Tutkimukseni aineisto muodostuu aikaisemmista tutkimuksista, joista olen kerännyt aineistoa oman tutkimukseni perustaksi. Olen pyrkinyt seuraamaan mediassa ja alan kirjallisuudessa käytävää keskustelua aiheesta ja saamaan uusia näkökulmia ja ideoita aiheeseen. Suoraan aiheeseeni liittyvää kirjallisuutta ei ole paljon, mutta aihetta sivuaavaa kirjallisuutta on paljoudeksi asti. Suurena tukena ja ohjenuorana oli kuitenkin Hjerpen, Karin, Kianderin ja Poutvaaran Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä (2003).

1.2. Tutkimuksen viitekehys

Tutkimuksessa ei ole mahdollista perehtyä ja syventyä kaikkiin veroihin, joten olen rajannut tutkimuksessa tarkasteltavien verojen määrää. Olen tehnyt valintani valituista veroista oman harkinnan mukaan ja olen yrittänyt miettiä verojen merkitystä niin hyvinvointivaltioille verovarojen tuojana kuin myös yleisesti kilpailukyvyn kannalta ajatellen. Hyvinvointipalveluiden tulevaisuuden kannalta ei ole mielekäästä tutkia verokilpailua niiden verojen välillä joiden verojen merkitys on vähäinen.

Verotuksessa ilmenevien pienten poikkeuksien huomioimista tutkimukseen ei ole otettu tarkasti huomioon, koska tutkimuksen perusteena on yleinen vertailu veropolitiikan sektorilla ja kaikkien pienten poikkeusten huomioiminen ei ole näin ollen tarpeellista. Hahmottaessa tulevaisuuden näkymiä hyvinvointivaltion rahoituksen osalta suurempaa mielenkiintoa ja merkittävyyttä on yleisen verotuksen tasolla ja sen tuottavuudella.

Kohdemaat on valittu hyvinvointivaltioiden perspektiivistä eli mukana on kaksi hyvinvointivaltiota ja niiden veropoliitikan kannalta katsottuna vastakohta ja myös kova kilpailija. Vertailumaiksi veropolitiikan osalta olen valinnut Ruotsin, Suomen ja Viron. Suurin mielenkiinto kohdistuu Suomeen, jonka hyvinvointipalveluiden tulevaisuutta tulen arvioimaan.

Suomen veropolitiikka on ollut aikaisemmin Ruotsin veropolitiikan soveltamista omaan käytäntöön ja Ruotsia pidetään hyvinvointivaltion mallimaana. Vertailun näkökulmasta on mielenkiintoista tutkia kuinka hyvinvointipalveluiden rahoitus on hoidettu eritavalla vertailumaissa, ainakin verotuksen osalta, toisiaan ideologisesti lähellä olevissa maissa.

Toiseksi vertailumaaksi olen valinnut meidän eteläisen naapurimaamme Viron. Viron liittyttyä EU:iin sen ajateltiin aiheuttavan suuria paineita Suomen veropolitiikalle, koska Virossa on käytössä tasaverotus ja verokannat ovat huomattavasti alhaisempia kuin Suomessa tai Ruotsissa. Yrityksen kannalta katsottuna Viro olisi mielenkiintoinen vaihtoehto tuotteiden tuottamiselle, koska välimatka Suomeen on lyhyt ja kielelliset ja kulttuurilliset erot eivät ole suuria.

Veropolitiikan vertailun tarkoituksena on saada tietoa verokantojen tulevaisuudessa kohtaamista paineista. Verokantojen pohjalta voidaan pyrkiä arvioimaan myös hyvinvointipalveluiden tulevaisuutta, ainakin taloudelliselta kannalta. Hyvinvointipalveluiden rahoittamiseen vaikuttavat suuresti poliittiset päätökset mitä halutaan verovarolla tukea ja millaista painoarvoa annetaan hyvinvointipalveluiden tuottamiselle vai annetaanko yhä suurempi osa hyvinvointipalveluiden tuottamisesta yksityissektorille.

1.3. Tutkimuksen rakenne.

Tutkimukseni ensimmäisessä osassa käsittelen työni teemaa, yleisiä lähtökohtia ja teen tarkemman rajauksen tutkimusongelman osalta, joka helpottaa työn lukemista ja antaa yleisvaikutelman työn sisältöön. Toisessa osassa käsittelen hyvinvointivaltiota yleisesti ja tarkennan pohjoismaiseen malliin, joka on työn osalta mielenkiintoisin.

Kolmannessa osassa perehdytään verotukseen teoriaan ja käydään yleisesti läpi veropolitiikan keinoja ja tarkoituksia sekä täsmennetään yleisiä termejä, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkitseviä. Neljännen osan tarkoituksena on syventyä tutkimuksen kannalta olennaisiin veroihin ja avata käsitteitä.

Viidennessä osassa tarkastellaan kansainvälistä ympäristöä verotuksen osalta ja perehdytään samalla Euroopan Unionin veropolitiikkaan. Kuudennessa osassa esitellään tutkimuksen aineisto. Seitsemännessä osassa analysoidaan tutkimusaineistoa tehtyjen taulukoiden perusteella ja päätän tutkimukseni kahdeksannessa osassa tutkimusaineistosta tehtyihin johtopäätöksiin.

1.4. Tutkimusongelma

Tutkimusongelmana ovat hyvinvointipalveluiden rahoituksen haasteet tulevaisuudessa. Kuinka veropolitiikan kansainvälinen kilpailu vaikuttaa valtion verotasoihin ja hyvinvointipalveluihin käytettävien varojen suuruuteen. Rahoitetaanko hyvinvointipalvelut tulevaisuudessa vakuutuksen kautta, julkisen sektorin toimesta, rahoitetaanko palvelut samalla tavalla kuin nyt vai lisätäänkö erilaisia käyttömaksuja sekä rajataanko palveluiden maksaja ja käyttäjäkuntaa.

2. HYVINVOINTIVALTIO

Olemme lähestymässä perinteisen hyvinvointivaltion loppua tai ainakin alan kirjallisuudessa ja mediassa niin ollaan monta kertaa todistamassa. Hyvinvointivaltion kasvu on saavuttanut taloudelliset sekä byrokraattiset rajansa. Talouden uuden nousukauden ja suhdanteiden paranemisen seurauksena ei ole mahdollista tehdä paluuta perinteiseen hyvinvointivaltioon. (Eräsaari & Rahkonen 1995: 7.)

Muutos ei johdu ainoastaan taloudellisten välttämättömyyksien uudelleenarvioinneista vaan hyvinvointivaltion ja sosiaalipolitiikan uudelleenarvioinnista. Hyvinvointivaltiolle ei ole esitetty vaihtoehtoisia malleja, jos ei lasketa vanhojen mallien esiin tuomista. Hyvinvointivaltiosta käsitteenä puhuminen on jäänyt viime aikoina taka-alalle ja on alettu puhumaan hyvinvointiyhteiskunnasta hyvinvointivaltion sijaan. Käsitteen muutoksen taustalla voi olla valtion roolin muuttuminen hyvinvointipalveluiden tuottajana ja julkisten hyvinvointipalveluiden supistamisesta johtuva valtion roolin eräänlainen heikentyminen hyvinvoinnin tuottajana.

2.1. Hyvinvointivaltion käsite ja määrittely

Hyvinvointivaltiolla ei tarkoiteta ainoastaan rikasta yhteiskuntaa vaan valtiota, joka kantaa vastuunsa kansalaisten sosiaalisista olosuhteista ja elämisen ehdoista. Ehtojen toteuttaminen on yleensä vaatinut korkeata veroastetta. Hyvinvointivaltio on tukenut taloudellista kasvua ja työvoiman kehittämistä. Hyvinvoinnista huolehtiminen on taloudellinen sekä moraalinen kysymys. Kyseessä ei ole vain materiaalinen järjestely vaan elämäntapa, joista taloudelliset toiminnot ovat riippuvaisia ja joita ne ovat synnyttämässä. (Julkinen 1992: 13; Hellsten 1993: 17–20.)

Hyvinvointivaltion käsite on muuttunut ja laajentunut ajan kuluessa. Hyvinvointivaltion käsitteeseen yhdistetään arvo ja tosiasia. Arvolla tarkoitetaan hyvinvointia, yhteistä hyvää ja turvaa, tosiasialla tarkoitetaan julkista sektoria, eri sektorien yhteispeliä ja sosiaalipolitiikkaa. (Mishra 1990: 123–124; Bryson 1992: 36; Kosonen 1995: 13, 123–4.)

Hyvinvointivaltion tosiasia-astetta voidaan kuvailla kahdella eri piirteellä: sosiaalisten oikeuksien tilalla ja tasa-arvon asteella. Sosiaalisten oikeuksien tilalla tarkoitetaan, kuinka laajasti kansalaiset ovat oikeutettuja sosiaaliin tulonsiirtoihin ja kuinka kattavia ne ovat. Tasa-arvolla tarkoitetaan hyötyjen ja taakkojen kohdentumista eli tulojen ja verojen jakaantumista. Tavoitteena ei ole saavuttaa täydellistä tasajakoa vaan uudelleenjaolla pyritään lisäämään tasa-arvoa kansalaisten kesken. (Hellsten 1993: 100–103; Kosonen 1995: 14.)

Uusitalon (1994: 72) mukaan hyvinvointivaltiolla tarkoitetaan valtiota, joka toimii demokraattisesti ja vauraassa yhteiskunnassa sekä ottaa laajan vastuun kansalaisten sosiaalisesta turvallisuudesta ja pyrkii lisäämään tasa-arvoa.

Hyvinvointivaltiolla laajasti ymmärrettynä viitataan yhteiskunnan muotoon, jossa valtiolle kuuluvat päävastuu hyvinvointipalveluista tai valtion muotoon, jonka funktiossa hyvinvoinnin edistämisellä on keskeinen asema. Nykyinen hyvinvointivaltion luonne ilmenee sen suhteesta yhteiskuntaluokkiin ja väestöryhmiin. Pohjoismaissa hyvinvointivaltion kansalaiset saavat nauttia hyvinvoinnin tuomista etuuksista, varsinkin huomioitaessa palvelujen käyttö, erilaiset luontaisedut ja verohelpotukset. (Bryson 1992: 121–158; Kosonen 1995 13–14.)

2.2. Hyvinvointivaltiomallit

Teollistuneissa länsimaisissa hyvinvointivaltioissa on ollut huomattavia eroja. Erot ovat näkyneet valtion sitoutumisessa kansalaisten hyvinvoinnin takaajaksi. Hyvinvointivaltiota voidaan pitää enemmän Eurooppalaisena projektina kuin amerikkalaisena. (Julkuinen 1992: 12–13.)

Malleihin luokitellut valtiot eivät ole aivan samanlaisia vaan eroavaisuuksia valtioiden kesken on paljon. Typologiat ovat analyttisesti paljon tietoa antavia ja empiirisesti niiden jaottelu ei ole ollut aina helppoa. Maata ei ole pystytty luokittelemaan aina selvästi

juuri tietyn tyyppiseksi, mutta mallit ovat tärkeitä työkaluja sosiaalipolitiikan käytännössä ja suunnittelussa.

Hyvinvointivaltiot voidaan jakaa eri malleihin. Paljon käytetty malli on Titmussin ja Korven tekemä jako residuaalisiin ja institutionaalisiin hyvinvointimalleihin residuaalissa mallissa yksilöt ovat vastuussa toimeentulostaan joko hankkimalla tukea markkinoilta tai turvautumalla perheeseen. Valtio tulee tukemaan vain, jos muut instituutiot eivät riitä. Institutionaalissa mallissa valtio tarjoaa palveluita eri väestöryhmille. Kriittikkiä malli on saanut, koska institutionaalinen malli korostaa valtion roolia ja jättää huomioimatta kolmannen sektorin ja muut sektorit. Hyvinvointivaltioita on vaikea luokitella empiirisessä tutkimuksessa kumpaankaan näistä malleista. (Kosonen 1995: 19–25.)

Esping-Andersen (1990: 26–27) välttää jaon vain kahteen ryhmään ja erottelee kolme hyvinvointivaltion mallia tai regiimiä. Lähtökohtana on dekommodifikaatio eli työvoiman tavaraluonteen vähentäminen. Kapitalismin tunnuspiirteisiin kuuluu, että työvoima tulee tavaraksi ja toimeentulo on riippuvainen työstä. Toinen regiimien erottelun perusta on stratifikaatio. Hyvinvointivaltiot voivat ylläpitää yhteiskuntaryhmien välisiä eroja tai tasoittaa eroja. (Kosonen 1995: 19–25.)

Liberaali hyvinvointimalli korostaa markkinoiden ja perheen sekä erilaisten vakuutusten varaan perustuvaa järjestelmää. Järjestelmä tuottaa kaksijakoista individualismia: jako onnekkaiden ja epäonnekkaiden välillä on suuri sekä myös sosiaaliturva on kahden tason sosiaaliturvaa (sosiaalivakuutus versus sosiaalihuolto). Liberaalisessa mallissa valalla on tarveharkintaiset etuudet sekä matalatasoiset tulonsiirrot ja sosiaalivakuutukset. Valtiolla on vain vastuu toimeentulon minimistä. Malli on pääosin anglosaksinen. (Kosonen 1995: 19–25.)

Sosiaalidemokraattinen malli korostaa julkisen sektorin osuutta universaalien sosiaaliturvan tuottajana. Malli kaventaa tuloeroja uudelleen jakamalla kerättyjä verovaroja ja sulauttaa keskiluokan samojen universaalien turvajärjestelmien piiriin luoden solidaarisuutta ja koheesiota. Toimeentulo ei ole vain riippuvainen palkkatyöstä. Palvelut ja

etuudet ovat universaaleja ja taso vastaa myös keskiluokan vaatimuksia Toimenpiteillä on varmistettu keskiluokan kannatus hyvinvointivaltiolle ja universaalille sosiaaliturvalle, mutta keskiluokan mahdollinen irtisanoutuminen hyvinvointivaltiosta nähdään uhkana sen tulevaisuudelle. (Kosonen 1995: 19–25.)

Konservatiivis-korporatiiviselle mallille on tyypillinen palkkatyöpainotteisuus, työnantajien ja työntekijöiden väliset korporatiiviset sopimukset, perheen oma vastuu sekä kirkon ja vapaaehtoistyön sitoutuminen sosiaalisen turvan takaajiksi. Korporatiivinen tai konservatiivinen malli varmistaa korkeammat etuudet kuin liberaalinen malli, mutta se ei vähennä yhteiskuntaryhmien välisiä eroja kuten sosiaalidemokraattinen malli. Etuudet liittyvät luokka-, status- ja perheasemaan. Kirkon ja vapaaehtoisjärjestöjen työ on tärkeää. Malli kuvaa Manner-Eurooppaa. (Emt.)

Hyvinvointivaltiot voidaan jakaa myös neljään länsieurooppalaiseen ryhmään Kososen (1995: 23–24) mukaan: pohjoismainen, mannereurooppalainen, periferinen ja brittiläinen. Kososen jaottelu on samankaltainen Leibfriedin (1993) kanssa. Leibfried on lisännyt Espingin-Andersenin malliin neljännen tyypin eli Eurooppalaisen kehittymättömät tai alkeelliset hyvinvointivaltiot.

Kososen (1995: 19–25) mukaan pohjoismainen malli on perustunut naisten ja miesten laajaan työhön osallistumiseen, alhaiseen työttömyyteen ennen lamaa sekä kattavaan universaaliseen sosiaalipolitiikkaan, josta valtioilla on keskeinen vastuu. Sosiaalimenot ovat nousseet korkeiksi ja tulonsiirrot sekä palvelut ovat kaikkien kansalaisten saatavilla. Järjestelmä on perustunut siihen, että kaikki maksavat, mutta kaikki myös nauttivat eduista. Järjestelmää voidaan pitää paljon uudelleenjakavana ja vain harvat ovat jääneet sen ulkopuolelle. Esimerkki valtiona on pidetty yleensä Ruotsia. (Uusitalo 1994: 74–76.)

Pohjoismaisessa mallissa kansalaisten luottamus valtioon hyvinvoinnin takaajana on suuri. Markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan rooli on pienempi kuin muissa tyypityksissä. Mallia on kritisoitu sen holhoavasta luonteesta ja vapauden puutteesta. Ihmisiä

valvotaan, ohjataan ja holhotaan paljon erilaisin säännöksin ja sosiaalisin tulonsiirtein. (Uusitalo 1994: 74–76.)

Vapautta on kahden tyyppistä: negatiivista ja positiivista. Negatiivinen vapaus on vapautta jostakin, vapautteen ulkoisesta pakosta, vapautta toimia oman tahdon mukaisesti. Negatiivinen vapaus on puolinaista vapautta. Se antaa ihmisille mahdollisuuden olla riippumaton jostakin ja elämä on omissa käsissä ilman valtiovallan holhous- tai tukea. Positiivinen vapaus on vapautta johonkin. (Uusitalo 1994: 74–76.)

Pohjoismaisessa mallissa positiivinen vapaus on arvossa. Kattava ja universaali sosiaaliturva antavat kansalaisille ei ainoastaan muodollista vaan myös vapauksia toimia omien päämäärien toteuttamiseksi. Tasa-arvo on myös keskeinen arvo pohjoismaisessa mallissa. Taloudellisten ja sosiaalisten erojen kaventaminen sosiaali-, ja tulo-, ja veropoliittisin keinoin on ollut yleistä. Pohjoismaat ovat onnistuneet tuloerojen tasaamisessa sekä köyhyyden vähentämisessä paremmin kuin muut maat. (Uusitalo 1994: 74–76; Kosonen 1995: 19–25.)

Mannereurooppalaisessa mallissa sosiaalimenojen osuus on noussut suhteellisen korkeaksi. Sosiaaliturva perustuu työsuhteeseen ja perheeseen. Sosiaalivakuutukset rahoitetaan työnantaja- ja työntekijämaksuin ja etuudet riippuvat työurasta ja ansiosta. Mannereurooppalaista mallia onkin nimitetty korporatiiviseksi hyvinvointivaltioksi. Universaalit etuudet puuttuvat kokonaan tai ne ovat vähäisiä. Valtio ei tuota sosiaali- ja terveyspalveluja. Mannereurooppalaisen mallin keskeisiä arvoja on hankalaa täsmentää yhtä selvästi kuin pohjoismaisessa mallissa. Perheen vastuuta korostetaan erityisesti tässä mallissa. (Uusitalo 1994: 77–78.)

Erona pohjoismaiseen malliin on naisten työhön osallistuminen. Naiset ovat enemmän osa-aikatyössä ja pienten lasten äideistä töissä käy vain vähemmistö. Lasten- ja vanhus- hoito kuuluvat edelleen perheen ja naisten vastuulle. Poikkeuksena voidaan mainita Ranska ja Belgia, joiden lapsipalvelujärjestelmä on korkeatasoinen ja se mahdollistaa naisten kokopäivä ansiotyön. Kirkolle ja yksityisille järjestöille jää paljon vastuuta sosi-

aali- ja terveydenhuollossa. Malli ei ole erityisen uudelleenjakava. (Uusitalo 1994: 77–78; Kosonen 1995: 19–25.)

Perifeerinen malli viittaa vuosien 1960- 1990 esiin tulevaan Länsi-Euroopan periferiaan eli Espanja, Kreikka ja Portugali. Mallissa sosiaalimenot ja kansantuote ovat alhaiset. Mallissa on olennaista perheen ja kirkon vahva asema, valtiollinen sosiaaliturva on aukollinen ja sosiaalivakuutuksen kiinnittyminen työmarkkina-asemaan. Köyhyys on pysynyt kansalaisia koskevana ongelmana, johtuen sosiaaliturvan aukkojen johdosta ja työmarkkinaongelmista. Valtion rahoittama perusterveydenhoito on tarkoitettu kaikille, mutta rahoitus ongelmien takia palveluiden kattavuudessa esiintyy valikointia. Mallin maiden sosiaaliturva on kohonnut viime aikoina nopeasti. (Kosonen 1995: 19–25.)

Iso-Britannian hyvinvointivaltio rakentui sotien välillä ja sodanjälkeisenä aikana laajan julkisen palvelujärjestelmän, naisten työhön osallistumisen ja verorahoituksen turvaan. Etuuksia saivat kaikki kansalaiset, mutta etuuksien taso on varsin alhainen. 1970-luvun jälkeen on ollut pyrkimyksenä siirtyminen etuuksien tarveharkintaan ja yksityistämiseen. Julkisten hyvinvointipalveluiden vähentyminen on lisännyt eriarvoisuutta, mutta palvelu- ja tulonsiirtojärjestelmän peruspilarit eivät ole täysin kadonneet. (Kosonen 1995: 19–25.)

Liberalismin lisääntyminen on merkinnyt yksilöiden ja perheen vastuun kasvamista omista palveluista sekä heitä rohkaistaan käyttämään yksityisiä ja vapaaehtoisten tarjoamia palveluita. Julkisen sektorin on kontrolloitava palveluiden laadun tasoa sekä kannettava vastuu kaikkein vähävaraisimmista. Laatuerot voivat olla suuria eri palveluita tuottavien organisaatioiden välillä. Julkisen sektorin palvelut ovat suunnattu kaikkein vähävaraisimmille ja tarkoituksena on pitää julkisten palveluiden määrä suppeana. (Emt.)

2.3. Rahoituksen ongelmat

Hyvinvointivaltion rahoituksen turvaaminen vaatii työllisyysasteen nousua ja tuottavuuden kasvua. Tämä korostaa talouden uudistumiskyvylle asetettavia haasteita, sillä on kyettävä saamaan työikäisten työpanos paremmin käyttöön ja huolehdittava tuottavuuden noususta. (Valtionneuvoston kanslia 2004: 22–26.)

Veropohjan murentuminen verokilpailun kiristyessä on konkreettinen uhkatekijä hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta. Veropaineet eivät ole vielä välitön uhka pohjoismaiselle hyvinvointivaltiolla. Pohjoismaista mallia voidaan kritisoida muista syistä. Kriittikin tarkoituksena ei ole hyvinvointivaltion alasajo vaan tulosten varmistaminen tulevaisuudessa. (Kosonen & Simpura 1999: 55–56.)

Tulevaisuudessa keskeiseksi kysymykseksi nousee kuinka hyvinvointivaltio pystyy vastaamaan globalisaation ja kansainvälisen verokilpailun haasteeseen. Kansainvälisen verokilpailun aiheuttamien rahoitusongelmien ratkaisu nousee avainkysymykseksi ja jos haasteeseen ei löydetä ratkaisua, niin rahoituksen järjestämiseksi jää vaihtoehdoiksi hyvinvointijärjestelmän kustantaminen enemmän käyttäjämaksujen, säästö-, ja vakuutusperiaatteen suuntaan. (SAMAK 2005.)

Poliittisena haasteena on reagoida ajoissa rahoituksen haasteeseen, josta ei ole kohtuuttomia seurauksia tulonjaolle ja tasa-arvoisuudelle. Nykyaikainen verovarolla rahoitetun hyvinvointiyhteiskunnan mahdollisuudet selviytyä kansainvälisessä taloudessa ovat monien tutkimusten mukaan hyvät. Tutkimusten mukaan pohjoismaat ovat varautuneet avoimeen ja globaaliin talouteen muihin verrattuna hyvin. (Emt.)

2.4. Hyvinvointivaltion tulevaisuus

Euopan unioni haluaa pitää veropoliitikan kansallisen päätöksenteon piiriissä. Työvoiman vähäisen liikkuvuuden vuoksi palkkaverojen harmonisointiin ei ole paineita, mutta arvonlisäveron ja pääomaveron harmonisoinnit ovat ensisijaisia. Hyvinvointival-

tion rahoituslähteenä toimiva veropolitiikka halutaan pitää Euroopan unionissa jäsenvaltioiden omassa päätöksenteon piirissä. (Ekholm 2004: 49–51.)

Täystyöllisyyteen pyrkimällä tulisi rahoittaa hyvinvointiyhteiskunnan kustannukset tulevaisuudessa. Kansalaisten halu hoidon ja hoivan laadun parantamiseksi asettaa kuitenkin paineita vero-osuuden kasvattamiseksi bruttokansantuotteesta. Eläkkeiden rahoittaminen säästöjen ja paremmin tuottavien eläkevakuutusmaksujen muodossa voi olla tehokkaampi ratkaisu kuin verot. (SAMAK 2005.)

Pohjoismaat ovat varautuneet hyvin kansainvälisen kilpailun haasteeseen. Pohjoismaiden kansainvälinen kilpailukyky perustuu joustavien työmarkkinoiden, palkansaajien työttömyyden aikaisen sosiaaliturvan ja modernin aikuiskoulutussektorin vuorovaikutukselle. Julkiset investoinnit tutkimukseen ja innovointiin ovat myös tärkeässä asemassa. (Emt.)

Hyvinvointi-yhteiskunnan kannalta on tärkeää jatkuva kehittyminen ja tehostaminen verorahoin rahoitetun toiminnan ja julkisen sektorin osalta. Kansainvälinen kilpailu investoinneista ja työpaikoista ovat entistä suuremmassa osassa. Tästä johtuen kehitys näyttää menevän kohti kansainvälistä verotasokilpailua Euroopassa kuin muuallakin. (Emt.)

3. VEROT

Valtio ja julkisyhteisöt tarvitsevat verovaroja tuottaakseen palvelunsa ja hoitaakseen tehtävänsä. Varaintarpeesta saadaan pieni osa yksityisoikeudellisilla tuloilla (korot, osingot, osakkeiden ja puun myynnin tulot) ja sakkojen tyypillisillä tuloilla. Valtio, kunnat ja muut julkisyhteisöt saavat veroina ja maksuina suuren osan tuloistaan. (Andersson 2000: 1–4; Meklin 2002: 57–59.)

Verotuksella voimme nähdä kolme eri tarkoitusta: tulonjakotavoite, fiskaalinen tavoite ja ohjaava tavoite. Tulonjakotavoitteella voidaan tasoittaa tulo- ja varallisuuseroja sekä siihen liittyy myös tulonsiirtojärjestelmät, jotka rahoitetaan verovaroin. Fiskaalisella tavoitteella tarkoitetaan sitä, että verotuksella hankitaan varat julkisyhteisöjen menojen kattamiseksi. Ohjaavalla tavoitteella tarkoitetaan, että verotuksella pyritään tietoisesti vaikuttamaan verollisen käyttäytymiseen. Tällaisessa tarkoituksessa verotusta voidaan käyttää, esimerkiksi suhdanne-, elinkeino-, tai aluepolitiikan keinona. Verotuksen ohjaavan vaikutuksen tehokkuudesta on vahvoilla käsitys sen tehostomuudesta ohjaavana tekijänä ja tällaisen näkemyksen mukaan ohjaavista veroista tulisi luopua tai ainakin niitä tulisi olennaisesti vähentää. Ohjaavan verotuksen ongelmana on sen aiheuttama neutraliteettipoikkeama, jota pidetään nykyään hyvän verojärjestelmän arvona. (Penttilä 1998: 11–15.)

Veroja voidaan tarkastella sekä kustannuksina että käyttömenoina ja investointeina. Verotus voidaan ymmärtää myös julkisten palveluiden käyttömenoina ja investointeina kansalliseen infrastruktuuriin, koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Verojen tarkoituksena on saada valtiolle varoja, että se pystyy hoitamaan sille asetetut tehtävät ja toiminnot. (Kasvio & Nieminen 1999; Leinonen 2003: 120.)

Verojen kerääminen aiheuttaa tiettyjä kustannuksia esimerkiksi hallinnolliset kustannukset. Verotuksen tuottamia kustannuksia ovat niin sanotut tehokkuus- tai hyvinvointikustannukset. Veronmaksaja saa osan maksamistaan veroista takaisin julkisina palveluina, jotka ovat hänelle enemmän tai vähemmän arvokkaita, sekä myös erilaisina tukina esimerkiksi lapsilisät. (Tuomala 1997: 167.)

Verotus on arvo- ja aikasidonnaista eikä minkäänlaista ainuttakaan oikeaa verojärjestelmää luonnollisesti ole olemassa. Veropolitiikassa teoreettisesti optimaalisen ratkaisumallin ja poliittisesti realistinen ratkaisumalli ovat kaukana toisistaan ja suuria muutoksia verojärjestelmään on yleensä vaikeaa saada lyhyellä aikavälillä. (Tuomala 1997: 147–150; Penttilä 1998: 11–12.)

3.1. Veron määritelmä

Verot ovat rahasuorituksia, jotka julkinen yhdyskunta perii sille kuuluvan vallan nojalla hallintoalamaisiltaan. Verolla tarkoitetaan rahasuoritusta julkiseen talouteen. Oikeusvaltiossa verojärjestelmään kohdistetaan vaatimus, jonka mukaan verotuksen on perustuttava lakiin. Verot käytetään yhteisön yhteisiin menoihin. (Andersson 1994: 1–2; Wikström 1999: 1–4.)

Verojen ja maksujen välinen raja on ongelmallinen ja verot erottaa maksuista siinä, että ne eivät ole vastiketta tietystä edusta. Verojen ja maksujen välinen ero on joskus epäselvä, esimerkiksi leimavero, joka kannetaan valtion myöntämistä luvista tai toimituskirjasta. Veroina pidetään myös joitakin muita suorituksia, koska ne täyttävät verojen periaatteelliset tunnusmerkit esimerkkinä voidaan mainita sairausvakuutusmaksu ja työntekijän sosiaaliturvamaksu. Rajaveto verojen ja maksujen välillä on muodollinen ja veroina on pidettävä ainakin kaikkia laissa mainittuja veroja. (Tikka 1990: 18; Andersson 2000: 1–4.)

3.2. Verotuksen tavoite

Veropolitiikan keskeiset tavoitteet palautuvat julkisen sektorin perustehtäviin. Valtion tulojen hankinnassa verot ovat pääosassa ja tulojen kerryttäminen on verotuksen olennaisin tavoite. Veronsaajia ovat valtio, kunnat, valtionkirkon seurakunnat ja kansaneläkelaitos. EU:n asema lähenee veronsaajan asemaa, sillä tullit tilitetään suoraan EU:lle. Verotus tarjoaa julkiselle sektorille mahdollisuuden harjoittaa merkittävää jakopolitiikka-

kaa. Verotus on ollut keino vaikuttaa tulonjakoon ja sillä on yritetty vaikuttaa talousuhdanteita harmonisoivana tekijänä. (Tikka 1990: 21–22; Wikström 1999: 1–4.)

Verotusta on käytetty osana yhteiskuntapolitiikkaa edistämään kulloinkin hyväksi nähtyjä tavoitteita. Verotukselle on asetettu ohjaavia tavoitteita vaikka nykyään hyvän verojärjestelmän katsotaan olevan mahdollisimman neutraali. Verotuksen neutraalisuudella tarkoitetaan sitä, että verotuksen ei pitäisi vaikuttaa suhteellisten hintojen rakenteeseen. Pelkistettynä tämä voidaan sanoa, että verotus ei saisi vaikuttaa verollisen taloudelliseen käyttäytymiseen. Verotuksen aiheuttama tehokkuusrasitus olisi mahdollisimman pieni ja verotuksesta koituisi mahdollisimman vähäinen hyvinvointitappio. (Penttilä 1998: 11–15.)

Taloudellisen tehokkuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden välillä on usein ristiriitaa. Progressiivinen verotus vähentää tuloeroja, mutta sillä voi olla työntekoa vähentävä vaikutus. (Valtioneuvoston kanslia 2004: 12–14.) Viime vuosien verouudistuksissa on ollut taipumuksena tehdä verohelpotuksia talouspoliittisena keinona. Verojen kevenyksillä on pyritty parantamaan työllisyyttä ja parantamaan maan kilpailukykyä. Veronkevennykset ovat myös vastaus kovaan kansainväliseen verokilpailuun, jolla pyritään saamaan maahan lisäinvestointeja ja parantamaan maan houkuttelevuutta sijoittajien ja yritysten silmissä. (Hjerpe 1996: 9–11.)

3.2.1. Neutraali verotus

Neutraalisuus tarkoittaa sanakirjan mukaan muun muassa tasapuolista, puolueetonta, huomaamatonta ja ketään ärsyttämätöntä. Näillä adjektiiveilla voidaan kuvailla myös neutraalia verojärjestelmää. (Haarala, Grönros, Kolehmainen & Nissinen 1992: 290.)

Kansantaloustieteessä verotuksen neutraalisuudella tarkoitetaan sitä, että verotus ei vaikuta talousyksiköiden päätöksiin ja toimintoihin, kuten kulutukseen, säästämiseen tai työvoiman kysyntään ja tarjontaan. Sisältöä voidaan konkretisoida myös siten, että kahden taloudellisesti samanarvoisen toimintatavan, jotka ovat vaihtoehtoisia toisilleen, ovat samanarvoisia myös ennen ja jälkeen verotuksen. (Ranta-Lassila 2002: 32–35.)

Nykyinen tuloverotus ei ole neutraalia, koska se alentaa kuluttajien ostovoimaa ja osa kuluttajien resursseista siirtyy julkiselle sektorille. Tulojen pienentymisen johdosta yksityinen kysyntä pienenee, joka vaikuttaa hintoihin alentavasti. Vaihtoehdoksi voidaan nähdä valmiste- ja arvonlisäverotus. Arvonlisäverotuksella voidaan verottaa kaikkia tuotteita yhtä paljon ja niiden välinen hinta suhde pysyy samana. Tuotteiden hinnat nousevat ja niiden kysyntä vähenee, mutta verotuksella ei ole niiden hintojen välisiin suhteisiin vaikuttavia sivuvaikutuksia. (Wikström 1999: 58–62.)

Neutraalikin verotus vaikuttaa hintoihin, mutta yhtenä vaihtoehtona on käsitteen neutraali verotus uudelleen määrittely suhteellisesti neutraaliksi verotukseksi. Suhteellisesti neutraali verotus vaikuttaa kaikkiin hintoihin samalla tavalla ja niiden väliset suhteet pysyisivät ennallaan. Tikka määrittelee saman asian toteamalla, että verotus on neutraalia, kun verotus ei vaikuta suhteellisten hintojen rakenteeseen. (Tikka 1990: 47.)

Neutraliteetti on vero-oikeudessa ongelmallinen, mutta keskeinen käsite. Verotuksen neutraliteetti merkitsee sitä, että verotuksella on vain veron kantamiseen liittyviä vaikutuksia yksityiselle sektorille. Neutraali verotus ei tuota sivuvaikutuksia. Täysin neutraalia verotusta ei ole, koska jo verojen kerääminen voi vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Heille jää verojen jälkeen vähemmän kulutettavaa pääomaa ja se voi vaikuttaa, esimerkiksi ylellisyystuotteiden sekä kestokulutushyödykkeiden, kysyntään. (Wikström 1999: 58–62.)

Käytännössä kaikki tarkasteltavat verojärjestelmät luokiteltaisiin ohjaaviksi, koska suhteellisesti neutraalia tuloveroa on mahdotonta toteuttaa. Tuloveron rasituksen kohdentaminen veronmaksajalle ja ottamalla huomioon parhaalla mahdollisella tavalla veronmaksajan veronmaksukyky jää jäljelle aina tulonveron tuottama ostovoiman heikkeneminen ja sen erilaiset vaikutukset kysyntään. (Wikström 1999: 58–62.)

3.2.2. Ohjaava verotus

Ohjaava verotus on neutraalin verotuksen vastakohta ja niiden välistä rajanvetoa voi miettiä kysymyksellä, millä tavalla ohjausvaikutukset tunnistetaan. Verojen tarkoituk-

sena on rahoittaa julkinen talous (fiskaalinen tavoite). Jos verotuksella pyritään vain ja ainoastaan täyttämään fiskaalinen tavoite niin verotus voidaan määritellä neutraaliksi. Verotuksella ollessa myös muita motiiveita on kysymyksessä ohjaava verotus. (Wikström 1999: 62–65.)

Ohjaava verotus voidaan tunnistaa helposti käytännössä lainvalmistelu- ja lainsäädäntömateriaalin avulla. Jos verolain säätämällä pyritään muihin kuin, ei-fiskaalisiin tarkoituksiin, on kyseessä ohjaava verotus. Ohjaava verotus on luonteeltaan interventionistista, tarkoituksellisesti ohjaavaa. (Wikström 1999: 62–65.) Ohjaavien tavoitteiden aiheuttamat neutraalisuudesta poikkeamilta vaaditaan hyvän verojärjestelmän mukaan ohjausvaikutuksellista tehokkuutta. Poikkeamien tulisi olla asetettujen tavoitteiden mukaisia, muuten ne voivat merkitä suurempaa kokonaistaloudellista tappiota. (Penttilä 1998: 11–15.)

Ohjaavaa verotusta voidaan käyttää yleisesti yhteiskuntaa ohjaavana tekijänä. Esimerkkinä voidaan mainita Suomen asettama nestemäisten polttoaineiden valmistevero. Veron yhtenä tavoitteena on rajoittaa yksityistä autoilua ja parantaa sen vaikutuksesta joukkoliikenteen kysyntää. Verolla on myös ympäristöpoliittisia tavoitteita ja tarkoituksena on vähentää yksityisautoilun päästöjä sekä kerätä rahaa valtiolle. Ohjaavien verojen intressit ovat hyvin erilaisia ja niiden tarkoituksena on vaikuttaa veronmaksajan käyttäytymiseen sekä saada valtion talouteen lisää rahaa.

3.3. Verotuksen rakenne

Kirjallisuudessa on käytetty monia lähentymisteitä verojen luokitteluksi välittömiin ja välillisiin veroihin. Suoraviivainen lähestymistapa on verojen perustuminen hallintoihin. Tällöin veronmaksaja maksaa esimerkiksi tuloverot välittömästi veroviranomaiselle, mutta esimerkiksi arvonlisä- ja valmisteveron välillisesti tuotteiden hinnassa. Puhtaasti hallinnollisen luokittelun ei ole katsottu olevan taloudellisesti merkityksellinen. (Atkinson & Stiglitz 1980.)

3.3.1. Välittömät verot

Välittömänä verotuksena pidetään edellä mainitun tarkennuksen mukaan veroa, joka on kohdistettu kotitalouksiin ja yksilöihin, joiden harteille on laskettu verorasitus. Vaihtoehtoisen määritelmän mukaan välittömäksi verotukseksi katsotaan vero, jonka suuruus voidaan määrätä verollisen ominaisuuksien perusteella. Jälkimmäisen määritelmän etuna on, että verotuksen kohtaannosta ei tehdä oletuksia. (Atkinson & Stiglitz 1980; Musgrave & Musgrave 1980.)

Välittömiksi veroiksi lasketaan selkeästi valtion tulo- ja varallisuusvero, kunnallisvero, vakuutetun kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksu sekä muut lakisääteiset eläkevakuutusmaksut. Korkotuloista perittävää lähdeveroa on myös pidetty välittömänä verona, mutta kirkollisveroa ei ole pidetty välittömänä verona, koska kirkollisveroa peritään vain jäseniltä. Tällaista määritelmää käyttäen välitön verotus voidaan luokitella hallinnolliseksi verotukseksi. (Lehtinen 1994; Meklin 2002: 58: 4–6.)

3.3.2. Välilliset verot

Välillinen verotus siirtää veronmaksua alkuperäiseltä verovelvolliselta veron lopulliselle maksajalle. Määritelmän mukaan verotus voidaan määritellä välilliseksi, jos verotuksen suuruutta ei voida määritellä veronmaksajan ominaisuuksien perusteella. (Atkinson & Stiglitz 1980.) Välillinen verotus nostaa tuotteen hintatasoa, mutta kokonaisvaikutus tuotantokustannuksiin on vähäinen, koska välillinen verotus lisää yleensä valmiin tuotteen hintaa.

Esimerkkeinä välillisistä veroista voidaan mainita arvonlisävero ja erilaiset valmisteverot. Arvonlisävero on yleensä suuri tulonlähde valtiolle. Valmisteveroina voidaan mainita tupakka-, alkoholijuoma- ja polttoainevero. (Meklin 2002: 57–58.)

3.4. Hyvä verojärjestelmä

Verojärjestelmä perustuu arvoihin. Yhtä ja oikeaa verojärjestelmän mallia ei ole vaan on olemassa monta oikeaa järjestelmää, jotka muuttuvat ajan kuluessa ja kuvaavat sen hetkisen yhteiskunnan arvoja. Verojärjestelmiin on kohdistunut paljon paineita talouden vapautumisen myötä varsinkin hyvinvointiyhteiskunnan korkeaan veroasteeseen. Veroasteet ovat laskeneet yleisesti ja verojärjestelmien harmonisoitumista on ollut havaittavissa. Verojärjestelmän rakenteella uskotaan olevan suuri osa talouskasvun takaamisesta kun aikaisemmin uskottiin korkean veroasteen olevan talouskasvun hidaste. (Galli & Padovano 2000: 529–544.)

Julkisten menojen rahoitukseen vaadittava rahoitus voidaan kerätä monella eri tavalla. Pohjoismaidenkin verojärjestelmien välillä on yllättävän suuria eroja. Verojärjestelmä heijastaa maan taloudellisia, yhteiskunnallisia ja luonnonolosuhteisiin liittyviä tekijöitä. Verotus on vahvasti sidoksissa historiaan. Verojärjestelmä on kompromissi useiden tavoitteiden kesken. Verojärjestelmälle voidaan asettaa vaatimuksia, jotka määrittelevät sisällön hyvin toimivasta verotuksesta. (Hjerpe ym. 2003: 25.)

Nobel-palkittu taloustieteilijä, professori J. E Meaden (1978) johtama komitea sai valmiiksi vuonna 1978 merkittävän esityksen, joka selkeytti ja jännevoitti kansainvälistä verokeskustelua. Komitea esittelee kriteereitä hyvälle verojärjestelmälle:

- Taloudellinen tehokkuus
- Oikeudenmukaisuus
- Kansainvälinen yhdenmukaisuus
- Yksinkertaisuus
- Joustavuus ja pysyvyys
- Vähäiset siirtymäkauden ongelmat

Kriteerit ovat yleisesti hyväksytyjä alan kirjallisuudessa ja tärkeimpinä kriteereinä yleensä pidetään tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta (Meade 1978: 7). Nykypäivän hyvän verojärjestelmän tulisi täyttää edellä mainitut kriteerit ja kansainvälisen verokil-

pailun kiristyessä verojärjestelmien tehokkuus ja joustavuus kohtaavat kovan haasteen. Verojärjestelmien kansainvälinen yhdenmukaistuminen lisääntyy kovan kilpailun ja verojen alenemisen vaikutuksesta. Verotuksen osa-alueisiin kohdistuu erilaisia muutos-paineita ja tällä hetkellä työnverotukseen kohdistuu paljon sitä alentavia paineita ainakin korkean työnverotuksen maissa.

Hyvän verojärjestelmän kriteerien luettelointi ei ole vaikeaa, mutta ominaisuuksien tarkempi sisällöllinen määrittäminen, ominaisuuksien toteuttaminen ja ominaisuuksien välisten suhteiden painotus ovat ongelmallisia kysymyksiä. Ominaisuudet voidaan jakaa niiden luonteen perusteella ideologisiin ja praktisiin ominaisuuksiin. ideologisina voidaan pitää verotulojen asianmukaista määrää, järjestelmän oikeudenmukaisuutta ja kysymystä neutraliteetti- ja ohjaustavoitteiden välisestä vaikutuksesta. Praktisiksi ominaisuuksiksi voidaan luokitella kaikki muut kuin ideologiset ominaisuudet. (Juusela 1998: 48–52.)

3.4.1. Taloudellinen tehokkuus

Modernin neoklassisen talousteorian mukaan markkinavoimien vapaa toiminta on paras mahdollisuus hyödyn maksimoinnille koko kansantalouden kannalta. Kaikki toimet, joilla poiketaan markkinoiden vapaasta toiminnasta, on poikkeama taloudellisesta optimista. Verotuksella puututaan talouden vapaaseen toimintaan ja sen katsotaan tuottavan tehokkuustappioita. (Skurnik 1987: 19.)

Verotus vaikuttaa taloudelliseen käyttäytymiseen ja heikentää taloudellisten resurssien käyttöä. Ankarasti verotettuja toimia pyritään välttämään ja siirrytään vähemmän verotettujen toimien pariin. Tämä aiheuttaa muutoksia tuotannossa ja aineellisen kulutustason heikkenemistä. Verotuksen tehokkuuden vaatimus on annetulla verotuottotasolla ja hyvinvointitappioiden tulisi olla mahdollisimman pieniä. (Hjerpe ym. 2003: 26–29.)

Verotuksen aiheuttama vääristymä taloudellisiin päätöksiin on sitä suurempi kuin mitä suurempi on verokanta. Alhaista verokantaa ja laajaa veropohjaa voidaan puolustaa juuri kokonaistaloudellisen tehokkuuden avulla. Korkea verokanta ja monimutkainen vero-

järjestelmä aiheuttavat tehokkuustappioita ja hallinnollisia kustannuksia. (Tikka 1990: 47.)

Taloudelliseen tehokkuuteen pyritään neutraalilla verotuksella. Markkinatalouden lähtökohtana on resurssien kohdentuminen mahdollisimman tehokkaasti, kun verotuksen ja yhteiskunnallisen sääntelyn vaikutus minimoidaan päätöksenteossa. Verotuksen vaikutus päätöksenteossa aiheuttaa tehokkuustappioita koko kansantalouden tasolla. Neutraliteetti-ajattelun taustalla on oletama, että verotuksella on vaikutusta taloudellisten toimijoiden valintoihin, joiden omat valinnat johtavat tuotannontekijöiden tehokkaampaan käyttöön. (Juusela 1998: 52–57; Ranta-Lassila 2002: 32–35.)

Taloudellisen tehokkuuden maksimoinnin takaamiseksi tulisi valita nollaverotus. Yhteiskunta tarvitsee verotuloja toimiakseen ja tuottaakseen välttämättömät palvelut, joten nollaverotusta ei ole realistisesti mahdollista toteuttaa. Taloudellisen tehokkuuden varmistamiseksi ja neutraaliverotuksen periaatteiden toteutumiseksi kannettavien verojen tulisi minimoida yksilöiden taloudellisen käyttäytymisen muutos ja verotaso olisi mahdollisimman lähellä nollaveroa, jotta taloudellisen tehokkuuden maksimointi olisi mahdollista.

3.4.2. Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuuskysymykset esiintyvät kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Finanssipolitiikassa päätetään julkisen sektorin menoista ja tarvittavien verotulojen määrästä. Julkisen sektorin tehtäviä ja sen laajuutta mietittäessä oikeudenmukaisuus on keskeisessä asemassa. Veropolitiikassa päätetään verorasituksen kohdentamisesta veronmaksajille. Oikeudenmukaisuus on luonnollisesti taustaperiaate verorasitusta mietittäessä. (Juusela 1998: 63–64.)

Oikeudenmukaisuuden käsite on riippuvainen jokaisen yksilön arvoista, asenteista ja preferensseistä. Oikeudenmukaisuus voidaan nähdä siten, että jokainen maksaa saman summan tuloistaan riippumatta tulojen suuruudesta ja näin ollen kaikilla on sama verorasitus ja yksilön ahkeruus ja työnteko palkitaan veron ylimenevänä osana. Joidenkin

mielestä on oikeudenmukaista verottaa tuloja progressiivisesti ja suuremman tulon omaava henkilö maksaa enemmän veroa, koska hänellä on enemmän veronmaksukykyä ja veronmäärä ei ole hänellä taloudellisesti vaikeaa maksaa. Kolmantena vaihtoehtona voi olla, että oikeudenmukaisuus on sitä, että verojen jälkeen kaikille jää samansuuruisen tulo. (Juusela 1998: 63–64.)

Hyvässä verojärjestelmässä verorasitus jakautuu oikeudenmukaisesti. Oikeudenmukainen jakautuminen voidaan jakaa kolmeen eri periaatteeseen: etuperiaate, pienimmän uhrauksen periaate ja maksukykyperiaate (Tikka 1990: 50). Etuperiaatteen mukaan veronmaksaja maksaa veroja sen hyödyn mukaan, jonka hän saa julkiselta sektorilta eli hän maksaa saamistaan palveluita ja tuista. Suuri osa verotuloista käytetään tulonsiirtoihin julkiselta sektorilta yksityiselle sektorille ja verorasituksen jakautuminen ei kerro veronmaksajan saamista julkisten palveluiden hyödyistä.

Pienimmän uhrauksen periaatteen mukaan verorasituksesta tulisi aiheutua mahdollisimman pieni haitta yhteiskunnan jäsenille. Olettamuksena on aleneva rajahyöty, jolloin suuremmat tulot omaavalle henkilölle tulojen lisäyksestä koitua hyöty on vähäisempi kuin pienempi tuloisille. Tämän mukaan saman veromäärän ottaminen suuremmista tuloista aiheuttaa pienempää uhrausta kuin saman veromäärän ottaminen pienemmistä tuloista. Periaate puolustaa verotuksen progressiivisuutta. (Tikka 1990: 50–53.)

Maksukykyperiaatteen mukaan kansalaisten ja talousyksiköiden tulee maksaa veroa heidän maksukykynsä mukaan. Maksukykyperiaate on tuloverotuksessa vallitsevana oikeudenmukaisuusperiaatteena. Maksukykyyn soveltamien käytäntöön vaatii mittareita, joilla voidaan mitata veronmaksukykyä luotettavasti. Ihanteellisella mittarilla voitaisiin ottaa huomioon kokonaishyvintointi, joka veronmaksajalla on mahdollista saavuttaa käytettävissä olevilla vaihtoehdoilla. Mittaukseen tulisi huomioida nykyinen ja tuleva kulutus, terveys ja vapaa-aika. Osa mitattavista tekijöistä on sidoksissa tulevaisuuteen, joten ihanteellisen mittarin realistinen käyttöönotto on mahdotonta. Vaihtoehtoisina mitattavina suureina ovat tulot, kulutus ja varallisuus. Näistä tulojen on katsottu kuvastavan parhaiten veronmaksukykyä. (Musgrave & Musgrave 1980: 223; Ranta-Lassila 2002: 21–28.)

Tulon käsite ei ole yksiselitteinen. Kansantaloudellinen tulonkäsite, kansantulo, perustuu tavaroiden ja palveluiden arvoon, jotka ovat tuotettu maassa tiettyinä ajanjaksona. Yksityinen tulo samalla tavalla ymmärrettyinä muodostaisi tulon käsitteestä laajan. Tulona ymmärrettäisiin silloin, tietyn ajanjakson kulutusmahdollisuutta ilman jakson alussa olevaa perusvarallisuutta. Jakson aikana saatu varallisuuden lisäys olisi tuloa ja tulonkäsite pitäisi sisällään myös realisoitumattomat arvonnousut. Vero-oikeuden tulonkäsite eroaa kansantaloudellisesta verokäsitteestä siten, että siinä tuloina ovat vain realisoituneet tulot. (Ranta-Lassila 2002: 26–28.)

Maksukykyperiaatteessa erotellaan vakiintuneesti kaksi eri tasoa: horisontaalinen ja vertikaalinen. Horisontaalisen tason mukaan veromaksajia, jotka ovat samanlaisessa oletuspisteessä ennen verotusta, tulisi olla myös samanlaisessa tilanteessa verotuksen jälkeen. Toisin sanoen, kaksi veronmaksajaa, jotka ovat samanlaisessa asemassa, eli ovat veronmaksukyvyltään samanlaisia, tulisi kohdella verotuksellisesti samalla tavalla. (Juusela 1998: 63–70.)

Horisontaalinen verotus voidaan jakaa yhdenmukaisen verokohtelun kohdalla kahteen päätyyppiin: muodolliseen ja aineelliseen. Muodollinen yhdenmukainen kohtelu juridisesti samanlaisten tapauksien verotus tapahtuu samojen periaatteiden mukaan. Tämä ei välttämättä tarkoita taloudellisesti samanlaisten vaihtoehtojen verottamiseen vaan tämä toteutuu aineellisesti yhdenmukaisessa verotuksessa. Aineellisessa yhdenmukaisuudessa kiinnitetään huomio pääsääntöisesti oikeudellisten ja taloudellisten asioiden kokonaisuuteen eikä huomio kiinnity vain juridisiin asioihin. (Tuomala 1997: 150–154; Ranta-Lassila 2002: 31–32.)

Ongelmana horisontaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisessa on verovelvollisten veronmaksukyvyyn mittaaminen ja määrittely jotka ovat todellisuudessa samassa asemassa. Käytännössä ongelmia syntyy arvioidessa samanlaisuutta ja samanlaista kohtelua

Vertikaalinen yhdenmukaisuus toteutuu, kun paremmassa taloudellisessa asemassa olevat kantavat suuremman vastuun julkisen sektorin rahoittamisesta kuin huonommassa

asemassa olevat. Pyrkimyksenä on vähentää synnynnäisten erojen vaikutuksia tai toisin sanottuna julkinen valta pyrkii taloudellisten resurssien uudelleenjakoon rikkailta köyhille. Tuloverotuksen progressiivisuus perustuu vertikaalisen oikeudenmukaisuuden idealle. (Hjerppe ym. 2003: 29–31.)

Tulonjakoon liittyvät näkökohdat voidaan jakaa kahteen eri käsitteeseen: altruismi ja sosiaalivakuutus. Altruismilla tarkoitetaan ihmisten antamaa arvoa myös toisten hyvinvoinnille ja tämä ilmenee verotuksella aikaan saatavilla tulonsiirroilla. Sosiaalivakuutuksella tarkoitetaan sitä, että koetetaan reagoida markkinoiden epäonnistumiseen ja sen aikaan saamaan hyvinvoinnin epätasaisuuteen. Vertikaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteiden avulla on pohdittu verotaakan kohdentumista. Suurempaa veroa voidaan perustella suuremmalla maksukyvyllä, korkeammalla hyvinvoinnilla tai julkisista menoilla saatavilla hyödyillä. Näiden tekijöiden mittaaminen ei ole helppoa ja keskustelua sopivasta veropohjasta käydään koko ajan. (Tuomala 1997: 152–154.)

Keskeisiä ja ongelmallisia kysymyksiä arvioinneissa on mittareiden määrittely, miten samanlaisessa tai erilaisessa asemassa mittareita käytetään, miten tarkennetaan samanlaisen ja erilaisen verokohtelun sisältö ja miten veropolitiikan periaatteet saadaan toteutumaan käytännössä. (Ranta-Lassila 2002: 31–32.)

3.4.3. Muut kriteerit

- Kansainvälinen yhdenmukaisuus
- Yksinkertaisuus
- Joustavuus ja pysyvyys
- Vähäiset siirtymäkauden ongelmat

Verotuksen neutraalikeskustelussa voidaan erottaa sisäinen ja ulkoinen neutraalisuus. Sisäisellä neutraalisuudella tarkoitetaan verojärjestelmän ominaisuutta, jolla vähennetään verotuksen taloudelle aiheuttamia tappioita yksittäisessä valtiossa. Ulkoinen neutraalisuus liittyy EU:n ja jäsenvaltioiden verojärjestelmien ja veropolitiikan harmonisointiin. Verojärjestelmän tulee olla yhteneväinen kansainvälisten sopimuksien ja yli-

kansallisen lainsäädännön kanssa. Säännöksiä on sisällytetty, esimerkiksi maiden väliin verosopimukseen ja Euroopan unionin säännöksiin. (Ranta-Lassila 2002: 40–45; Hjerppe ym. 2003: 29–31.)

Ulkoinen neutraalisuus edellyttää, että jäsenvaltion veropolitiikka ei vaikuta yksityisen sektorin päätöksiin rajoja ylittävissä toimissa. Ulkoisen neutraalisuuden toteutuminen vaatisi eri valtioiden verojärjestelmien yhdenmukaisuutta. Toistaiseksi vain yritysverotuksen tärkeissä yksityiskohdissa on tapahtunut yhdentymistä. Jäsenvaltion päätösvallan alle kuuluvat kuitenkin vielä veropohja ja verokanta. Verojärjestelmien erot antavat yrityksille ja muille toimijoille hyvät mahdollisuudet vertailla valtioiden välisiä verotuksellisia eroja ja löytää mahdollisimman suotuisa verotuksellinen valtio. (Ranta-Lassila 2002: 40–45.)

Verojärjestelmän yksinkertaisuus on keskeisenä kysymyksenä horisontaalisen oikeudenmukaisuuden ohella käydyissä keskusteluissa USA:ssa ja Englannissa pääomaverotuksesta. Yhdenmukaisuusvaatimus kohdistuu niihin veromuotoihin, joissa verovelvollisten lukumäärä on suuri ja henkilöiden tuloverotukseen, koska kaikilta verovelvollisilta ei voida edellyttää asiantuntijuutta veroasioissa. (Tikka 1990: 57; Nieminen 1995: 23–25.)

Verotuksen yksinkertaisuus ja läpinäkyvyys kärsivät verotuksessa olevien poikkeuksien ja vähennyksien seurauksesta. Tästä johtuen saman verotulon saamiseksi on nostettava veroasteita, koska poikkeukset ja vähennykset verotuksessa kaventavat veropohjaa. Veroasteiden nousu kasvattaa verotuksesta johtuvia vääristymiä. Laajalla veropohjalla ja verotuksen monimutkaisuudella voidaan vaikuttaa myös verosuunnitteluun ja veronkiertoon. (Valtioneuvoston kanslia 2002: 21.)

Eturyhmien painostukset ja poliittiset paineet veronkevennyksistä tietyille sektoreille vaikuttavat verotuksesta tehtäviin päätöksiin. Myös verotuksen kansainvälisen kilpailukyvyyn varmistaminen vaikuttaa verokevennyksien kohdistamiseen ja verotuksien harmonisoitumiseen. Pääomien ja hyödykkeiden kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy ja niiden siirtyminen matalan veroasteen maihin on helpottunut. Liikkuvuus johtaa helpos-

ti verokilpailuun ja houkutellakseen pääomia ja työvoimaa valtiot alentavat verotustaan enemmän kuin olisivat muuten alentaneet. (Valtioneuvoston kanslia 2002: 21–22.)

Verotuksen harmonisoinnilla tarkoitetaan, että valtiot joutuvat luopumaan osittain verotuksellisesta suvereniteetista. Valtioiden täytyy hyväksyä yhteisiä verojärjestelmiä sekä verokanta- ja veropohjasäännöksiä. Verotuksen harmonisointi on vaihtoehto verokilpailulle. Verokilpailu on yleensä nähty positiivisena asiana sen verotusta alentavana tekijänä, mutta verokilpailu voi vaarantaa ja laskea valtioiden verotuloja. (Hjerppe 1996: 71–72; Kautto, Fritzell, Hvinden, Kvist & Uusitalo 2001: 6–8.)

Hyvän verojärjestelmän tulisi olla joustava sekä taloudellisten että poliittisten tekijöiden vuoksi. Verotusta käytetään talous- ja suhdannepoliittisena välineenä, joten verotuksessa tulisi olla säätely mahdollisuus yksityisen sektorin kysyntään ja julkisen sektorin tulonsiirtoihin. Hallitusten vaihdoksesta johtuvat verotuksen painopistemutokset pitäisi saada nopeasti toteutumaan. Verotuksen tulisi olla helposti muutettavissa, koska hallinnolliset kustannukset ja muut verotuksen muutoksesta johtuvat kustannukset nousevat. (Airaksinen & Hagfors 1987: 46.)

4. VEROTUKSEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

4.1. Tulovero

Britannia otti ensimmäisenä maana käyttöön pysyvän tuloveron vuonna 1842. Kansainvälinen läpilyönti tuloveron kohdalla tapahtui 1800-luvun lopulla. Nopeasti kaikki kehittyneet maat sovelsivat jonkin muotoista tuloverojärjestelmää. OECD-maissa tuloverotus on ollut keskeinen veromuoto 1900-luvun alusta alkaen. Tuloveron suosio johtuu käsityksestä, että se on oikeudenmukainen tapa jakaa verotaakkaa kansalaisten kesken. (Hjerppe ym. 2003.)

Tuloveroa pidetään kuningasverona. Ajatus valtion varainhankinnasta yhden veron avulla on ohi. Nykyään ennustettavissa olevissa verojärjestelmissä verojärjestelmä muodostuu monista veroista. Tulovero ei ole välttämättä tuottoisin vero vaan sen suosio johtuu siitä, että sillä voidaan ottaa muita veroja paremmin huomioon veronmaksajien yksilölliset eroavaisuudet. Vero-objektina tuloverotuksessa on verovelvollisen tulot. Tulon käsitteen sisältö ei ole aivan selvä. Käsite on muodostunut kansantaloustieteessä ja myös liiketaloustieteessä. Tuloveron käsitettä ei ole omaksuttu sellaisenaan missään verolaissa kuin se on määritelty talousteoriassa. (Andersson 2000: 15–17.)

Tuloverolaki on teoreettisesti vanha laki ja tulon käsitteeseen on vaikuttanut voimakkaimmin lähdeveroteorioihin ja varallisuudenlisäysteorioihin perustuvat tulonkäsitteet. Idealisena tulon määritelmänä taloustieteessä pidetään Schanz-Haig- Simonsin tulokäsitettä (laaja tulokäsite) joka määrittelee tuloksi henkilön vuoden aikana kuluttaman rahamäärän lisättyä omaisuuden reaalisella arvonmuutoksella. (Hjerppe & Kari 2003: 36–37.)

Laajan tulokäsitteen mukaan henkilön tulo muodostuu niin juoksevien ansio- ja pääomatulojen ohella muun muunmuoassa varallisuuden realisoitumattomista arvonmuutoksista, lahjoista, perinnöistä, ilmaisetuukista, henkilön omistaman yrityksen voitosta ja kestokulutushyödykkeiden laskennallisesta voitosta. Inflaation vaikutus varallisuusarvoihin minimoidaan veronalaista voittoa laskettaessa. (Emt. 36–37.)

Yhtenäisessä tuloverotuksessa vero lasketaan henkilön kokonaisnettotulosta yhdellä yhtenäisellä veroasteikolla. Kaikki tulot ovat samalla viivalla verotettaessa. Vastakohtana on sedulaarinen tai eriytetty tuloverojärjestelmä, jossa tuloverotus koostuu useista veropohjista ja erilaisista verokannoista. Sekulaarisia verojärjestelmiä on tyypillisesti kehitysmaissa- ja Etelä-Euroopassa. Kansainvälinen kehitys kulki kohti yhtenäistä verotusta 1900-luvun alussa. Portugali oli arvioiden mukaan viimeinen teollisuusmaa, joka sovelti sekulaarista tuloveroa ennen 1989 uudistusta. (Hjerppe & Kari 2003: 36–37.)

Pohjoismainen eriytetty tulovero sai muotonsa 1991–1993 toteutuneissa tuloverouudistuksissa. Eriytetyssä tuloverossa henkilön tulovero jaetaan ansio- ja pääomatuloon. Tuloihin kohdistetaan erilaiset veroasteikot, ansiotuloihin progressiivista ja pääomatuloihin matalaa suhteellista veroasteikkoa. (Emt. 38.)

4.2. Pääoma- ja yritysvero

Monien maiden tuloverojärjestelmä pohjautuu yhtenäiseen tuloverotukseen, jossa pääomatuloja verotetaan yhdessä muiden tulojen kanssa. Verojärjestelmän uudistamista on joutunut yhä useampi maa miettimään ja yritys- ja pääomaverotuksessa on useasti otettu mallia pohjoismaisesta eriytetyn tulo- ja pääomaverotuksen mallista. Erityisesti tämän huomaa osinkotulojen verotuksessa, johon kohdistuu ansiotuloja alhaisampi veroprosentti. (Kari 2003: 67–87.)

Koko osinkoverojärjestelmä, yritys- ja osakeverotuksen integrointi, on useissa maissa uudistettu. Useasti on siirrytty osinkojen kahdenkertaiseen verotukseen ja on luovuttu osinkotulojen verotusta huojentavasta yhtiöveron hyvitysjärjestelmästä. On siirrytty lähemmäksi klassista osinkoverojärjestelmää, jossa jaettavaa veroa verotetaan sekä yritys- että osakastasolla. Klassisessa järjestelmässä osinkotuloja verotetaan matalammalla verokannalla kuin ansiotuloja. Osakkaan osinkotuloihin kohdistuu lähdevero, joka hyvitetään osakkaan verotuksessa. (Kröger 2003: 259–283.)

Osakeyhtiöitä ja muita yhteisöjä on kohdeltu erillisinä verosubjekteina tuloveron käyttöön oton alusta alkaen. Tästä seuraa, että osakeyhtiön voittoa verotetaan kahteen kertaan, ensimmäiseksi yhtiön tulona ja sitten omistajan osinkotulona tai luovutusvoittona. Kahdenkertaista verotusta vähennetään monissa maissa. Yritysten välistä osingonmaksua ei veroteta lainkaan tai verotusta on kevennetty. Lisäksi EU-maissa emo- tai tytäryhtiön samaan konserniin kuuluvalla yhtiöllä maksamia osinkoja kohdellaan samalla tavalla riippumatta sijaitsevatko yritykset yhdessä vai useammassa maassa. Maiden välisillä verosopimuksilla on pyritty pienentämään portfolio- ja suorasijoitusosinkojen verotusta. (Kari: 2003: 78; Kröger 2003: 259–283.)

Monet maat ovat ottaneet käyttöön omia variaatioita tulo- ja pääomaverotuksessa. Esimerkiksi Hollanti on luopunut pääomatulojen verotuksesta ja siirtynyt henkilöiden nettovarallisuuden laskennallisen tuoton verotukseen ja Italia verottaa yritykseen sijoitetun omaisuuden laskennallista tuottoa normaalia yhteisöveroa alemmalla verokannalla. (Kari 2003: 67–87; Kröger 2003: 259–283.)

Käytännön veropolitiikassa keskeisenäkysymyksenä on pääomaverotuksen rakenne ja sen taso. Pääomaverotuksen kokonaisuus muodostuu monista veroista pääomatulovero, lähdevero, yhteisövero, varallisuusvero ja kiinteistövero. Monet maat ovat luopuneet kokonaan jo varallisuusverosta. Paineet verokannan laajentamiselle ja nostamiselle on siirtynyt vähemmän liikkuvan pääoman verotukseen, esimerkiksi kiinteistövero. (Kari 2003: 67–87; Kröger 2003: 259–283.)

4.3. Kiinteistövero

Kiinteistövero on yksi vanhimmista verotuksen muodoista ja kiinteistöt olivat varallisuuden tärkein ja näkyvinmuoto ja verotuksen käyttökelpoisuus perustui siihen. Veronmaksukyky oli selkeässä suhteessa kiinteistövarallisuuden määrään ja kiinteistöjen verottaminen oli suhteellisen helppoa. Kiinteistövarallisuus muodostaa edelleen suuren osan varallisuuden määrästä, mutta se ei ole paras indikaattori veronmaksukykyä arvioitaessa. (Huotari, Arhippanen & Pyykkönen 1999.)

Kiinteistöveron asemana, varsinkin anglosaksisissa maissa, paikallishallinnon verona johtuu paikallishallinnon tehtävistä palveluiden tuottamisesta kiinteistöille. Veron määrä olisi tällöin suhteessa paikallishallinnon tuottamien palveluiden arvoon nähden ja kiinteistövero olisi maksu palveluiden käytöstä ja sillä ei olisi verojen vääristäviä vaikutuksia. Paikallishallinnon palveluihin kuuluu esimerkiksi kadut, vesi- ja viemäriverkosto. Kiinteistövero on hyvä nähdä yhtenä verona muiden joukossa, eikä pitää suorana maksuna paikallishallinnon palveluista. (Huotari, Arhippanen & Pyykkönen 1999.)

Kiinteistöveroa pidetään hyvänä verona sen liikkumattoman veropohjan takia. Verojärjestelmiä suunniteltaessa on yhä tärkeämpää ottaa huomioon eri verojen liikkuvuus, koska liikkuvampaa veropohjaa on hankalampi verottaa ja sitä suuremmat ovat sen aiheuttamat haittavaikutukset. Liikkuvaveropohja voi siirtyä helposti pois ankaran verotuksen maasta. Kiinteistöt ovat varsin liikkumattomia ja teorian mukaan sen verottamisesta ei seuraisi haittavaikutuksia. Kiinteistöveron astetta pohdittaessa tulisi muistaa, että kiinteistövero vaikuttaa uusiin kiinteistöinvestointeihin ja kiinteistöjen hintaan. (Emt.)

4.4. Kulutusverotus ja arvonlisävero

Palveluiden ja tavaroiden kulutukseen kohdistuvat verot ovat välillisiä veroja ja ne jaetaan yleisesti yleisiin ja erityisiin kulutusveroihin. Yleisten kulutusverojen veropohjaan kuuluvat melkein kaikki tavarat ja palvelut. Arvonlisäveron voi mainita hyvänä esimerkkinä yleisestä kulutusverosta. Erityisiä kulutusveroja kannetaan tietyistä hyödykkeistä. Erityinen kulutusvero on yleensä valmistevero. Erityisen kulutusverotukseen kuuluvasta hyödykkeestä joutuu usein maksaman vielä yleistä kulutusveroa hyödykkeen verollisesta hinnasta. (Rauhanen 2003: 190–210.)

Rajamuodollisuudet poistuivat EU:n jäsenvaltioiden väliltä vuonna 1993 sisämarkkinaohjelman mukaisesti. Sisämarkkinaohjelman mukaan koti- ja ulkomaisiin tavaroihin kohdistuva verotus tulisi olla samalla viivalla sekä ohjelma sisältää myös eräitä yritys-

verotuksen yhdenmukaistamistoimia. Verotuksen harmonisointi sai tästä uutta vauhtia, mutta päätöksenteon yksimielisyys sekä luopuminen verotuksen itsemääräämisoikeudesta vaikeuttavat verotuksen harmonisoinnin kehitystä. (Rauhanen 2003: 190–210.)

4.4.1. Arvonlisävero

Arvonlisäverotuksesta on tullut suosittu verotuksen muoto kaikkialla maailmassa. OECD:n jäsenmaissa vain Yhdysvalloissa ei ole käytössä arvonlisäveroa tai vastaavaa kulutusveroa. Ainakin periaatteessa arvonlisäverotukseen liittyy hyvän verojärjestelmän ominaisuuksia kuten yhdenmukaisuus, hallinnollinen yksinkertaisuus ja fisikaalinen tehokkuus. Arvonlisävero sopii hyvin kansainväliseen kaupankäyntiin ja se on kohtalaisen helposti kannettavissa liittovaltioverona. (Rauhanen 2003; 1–4.)

Kansainvälisessä kaupankäynnissä arvonlisäverotuksen pääperiaatteet ovat kohdemaaja alkuperämaajärjestelmässä. Kohdemaaperiaatteen mukaan vero kerätään siinä maassa, jossa tavaroiden ja palveluiden lopullinen kulutus on. EU:n arvonlisäverojärjestelmä on toiminut tämän periaatteen mukaan. Arvonlisävero on yleinen kulutusvero, joka lisätään lähes kaikkien tavaroiden ja palveluiden hintaan. Arvonlisävero on välillinen vero, jonka maksaa tuotteen lopullinen kuluttaja. Veronkantajina ovat verovelvolliset yritykset, jotka lisäävät veron määrän myyntihintoihinsa ja tilittävät veron valtiolle. (Emt. 1–4.)

Arvonlisävero kannetaan jokaisesta tuotanto- ja jakeluketjussa tapahtuneesta myynnistä. Jokainen tuottaja suorittaa valtiolle veroa vain omasta myynnistä tapahtuneesta arvonlisäverosta. Lopullinen kuluttajahinta sisältää veroa verokannan mukaan, joka on yhtä suuri kuin arvonlisistä maksettu vero yhteensä. Veron kertaantuminen on estetty käytännössä vähennysoikeuden avulla. Tuotantopanosostoihin sisältyneen veron saa vähentää myynnistä suoritettavasta verosta. (Messere 1993.)

4.4.2. CVAT- ja VIVAT-järjestelmä

CVAT- järjestelmä

Varsano (1999) on ehdottanut CVAT-järjestelmää perinteisten arvonlisäverojärjestelmien tilalle. Liittovaltioverolla on järjestelmässä keskeinen rooli ja perusajatuksena on säilyttää jäsenmaiden omissa verojärjestelmissä viennin verottomuus, mutta myös tuonnilta poistuisi arvonlisävero. Yhteisökaupan toimitusten yhteydessä viennistä maksettaisiin liittovaltion hallinnoimaa tasausveroa CVAT-veroa, joka olisi vähennys kelpoinen alv-velvollisen tuojan verotuksessa. Vero kannettaisiin liittovaltion keräämän arvonlisäveron lisänä.

Keskeisenä asiana on CVAT-kanta. Rauhasen (2003: 5–16) mielestä Varsanon mukaan verokannan tulisi olla lähellä jäsenmaiden verokantojen keskiarvoa. CVAT-kannan olessa huomattavasti matalampi niin kuluttajien kannattaisi tuoda hyödyke itse toisesta maasta. Huomattavasti korkeampi CVAT-kanta kannustaisi kuluttamaan omassa maassa ja korostaessa vähennysten merkitystä se voisi houkuttaa tuojayritystä suuretelemaan välinetuotepanoksien verosisältöä.

CVAT-järjestelmä toteuttaisi hyvän verojärjestelmän kriteerit melko hyvin. Arvonlisäverotusketju vahvistuisi viennin tullessa verolliseksi ja yhteinen CVAT-kanta ratkaisisi mahdollisuuden viennin ja tuonnin verotuksen manipuloimiseen. Jäsenmaiden sisäisen ja niiden välisen kaupan säännöt olisivat erilaiset ja järjestelmä edellyttää uuden valvontayksikön perustamista. Lisäksi, jos halutaan järjestelmällä kerätä veroa myös ei-verovelvollisilta, syntyisi verotulon kohdistamisongelma ja hankaluuksia clearing-järjestelmän kanssa. Verotulo olisi luultavasti ohjattava suoraan yhteisön käyttöön. (Emt.)

VIVAT-järjestelmä

VIVAT-järjestelmän ovat esittäneet EU:lle Keen ja Smith yhdeksi arvonlisäverojärjestelmän vaihtoehdoksi. VIVAT on komission ehdottaman clearing house järjestelmän

kanssa samansuuntainen, josta se eroaa verokantojen määräytymisen suhteen. VIVAT-järjestelmässä jäsenmaat asettavat verovellisiksi rekisteröityjen yritysten väliselle kaupalle yhteisesti sovitun arvonlisäverokannan. Verokantaa käytetään yritysten kaikkeen kaupankäyntiin ja jäsenvaltioiden sisällä loppukuluttajille ja muille arvonlisäverovelvollisille tapahtuvan myynnin arvonlisävero on täysin jäsenmaan päätettävissä. Väliuotekaupassa saatu verotulo ohjataan hyödykkeen lopulliseen kulutusmaahan samoin kuin komission ehdottamalla clearing-järjestelmällä. (Rauhanen 2003: 17–20.)

VIVAT-järjestelmän yhteydessä on tärkeää huomata, että kertyvän arvonlisäverotuoton kannalta kuluttajien ja arvonlisäverollisten yritysten verokantojen ei pitä olla samat. VIVAT-kanta vaikuttaa vain siihen missä ajassa verotuloja syntyy ja järjestelmällä ei ole vaikutusta siihen, miten verotulo jakautuu jäsenmaiden välillä. (Emt. 17–20)

VIVAT-järjestelmällä on etuja puolellaan, joista tärkein on kansallisen veropoliittisen päätäntävällän säilyttäminen ja kunnioittaminen. Toisaalta järjestelmä edellyttää väliuotekäytön johdosta myyntein verokannan harmonisoimista. Harmonisoitu VIVAT-kanta vaikuttaa jäsenmaiden välisen verotulojen jakaantumiseen ja sen tasoa on tarkasti mietittävä. Jäsenmaan korkeampi arvonlisäverokanta tarkoittaisi verotulojen kertymistä ketjun alkupäähän eli jalostukseen. (Emt. 17–20.)

4.5. Kokonaisveroaste

Kokonaisveroaste eli verojen prosenttiosuus bruttokansantuotteesta on käytetty, mutta kyseenalainen mittari. Van den Noordin ja Headyn (2001) mielestä kokonaisveroaste on hyvä indikaattori maan verorasituksen mittaamisessa, mutta tiettyjä rasiuksia on huomioitava:

- Maan sisäiset järjestelyt voivat vaikuttaa kokonaisveroasteeseen selvästi. Esimerkiksi julkisen sektorin maksamat verot vaihtelevat maittain ja verovähennysten ja tulonsiirtojen keskinäinen suhde ja käyttö vaihtelevat.
- Veromuotojen vaikutus talouteen ja taloudenpitäjien päätöksiin.

- Kokonaisveroaste ei huomioi marginaaliasteita. Kokonaisveroaste ei sisällä järjestelyitä, joilla sosiaaliturvaa hoidetaan yksityisen sektorin kautta.

Luetellut huomiot kokonaisveroasteen käytölle verorasituksen indikaattorina on hyvä pitää mielessä, kun pohditaan tavoitetasoa kokonaisveroasteelle. Verotusta pohdittaessa ei pidä liikaa keskittyä kokonaisveroasteeseen, vaikka sen on huomattu korreloivan taloudellisen kasvun kanssa. Tulokset ovat mallispesifejä, niin Leibfritzin, Thortonin ja Bibbeen (2001) mukaan tietyllä ajanjaksolla tehtävä 10 prosenttiyksikön alennus kokonaisveroasteessa lisää talouskasvua 0,5 -1,00 prosenttiyksikköä vuosittain.

5. KANSAINVÄLINEN YMPÄRISTÖ

Yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa on käyty keskustelua talouden globalisoitumisen vaikutuksesta ja työpaikkojen kansainvälisestä kilpailusta. Kilpailua on pidetty plussummapelinä tai nollasummapelinä. Plussasummapeli tarkoittaa, että kaikkien olosuhteet paranevat pitkällä aikavälillä ja nollasummapeli tarkoittaa, että yhden voitto on aina toisen tappio. Globalisaatiokritiikin pohjana on yleensä nollasummapelin tausta-ajatus, että joidenkin taloudellinen asema heikkenee muiden kerätessä hyödyn ja globalisaatioon positiivisesti suhtautuvat ajattelevat, että kaikki hyötyvät pitkällä aikavälillä, vaikka lyhyellä aikavälillä hyödyistä nauttii vain osa osanottajista. (Pajarinen, Rouvinen & Ylä-Anttila 1998; 114–117; Kasvio & Nieminen 1999: 61.)

Globalisaation ja taloudellisen kilpailun on arveltu kaventavan kansallista talous- ja yhteiskuntapoliittista liikkumavaraa. Kilpailu kansainvälisistä pääomista ja sijoituksista johtavat valtioiden väliseen verokilpailuun, joka kaventaa valtioiden mahdollisuuksia toimia haluamallaan tavalla yhteiskuntapoliittisissa asioissa. Kilpailu asettaa kansalliset valtiot strategisen valinnan eteen: pitäisikö pyrkiä parantamaan omaa suhteellista asemaa veroeduin vai pitäisikö verotulot turvata kansainvälisillä sopimuksilla. (Lassila & Valkonen 1998: 13; Ilmarinen, Kiander, Parkkinen & Romppainen 2000: 6–7; Kosonen 2001: 162.)

Huolen aiheena on korkean veroasteen maista tapahtuva pääomien pako ja työvoiman aivovuoto alemman veroasteen maihin. Verokilpailu korostuu yhä vapaammassa taloudessa ja mitä vapaammin pääomat ja työvoima liikkuvat, sitä suurempi on myös verokilpailu. Verokilpailu koskee erityisesti korkean veroasteen maita ja maita joissa on korkea verorahoitteisuus. (Kantola & Kautto 2002: 24.)

5.1. Kansainvälinen vero-oikeus

Käsitteenä kansainvälistä vero-oikeutta voidaan pitää epäselvänä. Useasti mieleen tulee ylikansallisen perustan ja luonteen omaava vero-oikeus. Pohjimmiltaan tästä ei ole ky-

symys vaan kansainvälinen vero-oikeus on keskeisiltä osiltaan kansallista oikeutta, jossa säännellään valtion rajat ylittävien toimintojen verotusta. Euroopan taloudellisen yhdentymisen vuoksi ylikansalliset juuret ovat saaneet kansainvälisen vero-oikeuden alalla painoarvoa. (Vapaavuori 2003: 10–12.)

Kansainvälisen vero-oikeuden luonteesta on esitetty paljon erilaisia näkemyksiä. Yhteisenä tekijänä on lähtökohta, jossa kyseenalaistetaan koko kansainvälisen vero-oikeuden olemassaolo. Keskustelun tarkoituksena on pyritty hakemaan koossa pitävää jännitettä tarkastelemalla alaa sääntelevien normien luonnetta ja alkuperää. Yhteisen kansainvälisen vero-oikeuden täydellinen harmonisointi yhtenäiseksi järjestelmäksi kohtaavat vakavia vaikeuksia jo nyt. Kansainvälisen vero-oikeuden oikeuslähteitä selvittäessä voidaan ymmärtää, miksi yhtenäisen systeemin rakentaminen tälle alueelle on vaikeaa. (Emt. 10–12.)

Vero-oikeudella on, erityisesti tuloverotukseen liittyen, suhteellisen löyhä liittymä yksityisoikeudelliseen sääntelyyn. Jälkimmäinen määrittelee puitteet missä toimitaan ja mistä monet vero-oikeudelliset relaatiot saavat alkunsa, mutta harvemmin määrittelee seuraamuksia joihin verotusta koskevissa ratkaisuisa päädytään. (Emt. 10–12.)

Kansainvälisessä vero-oikeudessa ei ole periaatteellista estettä sille, että valtiot, joihin verotusrelaatiolla on liittymiä, käyttävät verotusoikeuttaan soveltaen omaa kansallista verolainsäädäntöä. Kansainvälisen vero-oikeuden tehtävänä on muotoilla rajoja valtioiden välisen verotusvallan käyttämiselle, jotta päästäisiin moninkertaisen verotuksen aiheuttamista haitoista. (Emt. 10–12.)

Kansainvälisen vero-oikeuden normistoon kuuluvat verosopimukset voivat rajoittaa kansallista verolain soveltamista ja sopimuksen soveltamispiiriissä kansallinen lainsäädäntö on legitiimiä vain jos ei ole ristiriidassa sopimuksen sisällön kanssa. (Emt. 10–12.)

5.2. Euroopan unioni

Globalisoituminen, laajeneva kaupp- ja pääomavirrat ja teknologisen kehityksen mahdollistama yritystoiminnan maailmanlaajuinen hajauttaminen lisäävät painetta valtioiden väliseen verokilpailuun. Verotuksen harmonisointi on nähty mahdollisuudeksi rajoittaa verokilpailua jäsenmaiden välillä Euroopan unionissa. Alun perin verotuksen harmonisointia pidettiin tarpeellisena sisämarkkinoiden tarpeita silmällä pitäen, mutta nyt huomiota on kohdistettu verotulojen kertymiseen. Valtionvelan suuri määrä rajoittaa veropolitiikan liikkumavaraa. (Riihimäki 1998.)

EU:n komissio on laatinut strategian, jossa yhtenäistetyn yhtiöveropohjan luomisella saavutettaisiin sisämarkkinat ilman veroesteitä. Jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden sulautumiset, diffuusiot, varojensiirrot ja osakkeidenvaihdot ovat tarpeen sisämarkkinoiden luomiseksi ja niiden varmistamiseksi. Liiketoimia ei saisi estää jäsenvaltioiden verosäännöksistä johtuvista rajoituksista, haitoista tai vääristymisistä vaan lisätä neutraaleja verotussääntöjä, jotta yrityksillä olisi mahdollisuus mukauttaa yhteismarkkinoiden vaatimukseen. (VeEU 101 2005.)

Laajapohjaista arvonlisäverojärjestelmää sovelletaan lähes kaikissa Euroopan OECD-maissa ja arvonlisäverotuksen soveltaminen on EU-jäsenyyden edellytys. Voimassa olevan EU:n arvonlisävedirektiivin mukaan sallitaan vain kaksi alennettua arvonlisäverokantaa. Alin mahdollinen arvonlisäverokanta on EU:ssa 15 prosenttia, mutta monien jäsenmaiden poikkeukset vievät siltä todellista pohjaa. EU:ssa on käytössä myös alkolihin, tupakan ja energian vähimmäis verokanta, mutta niiden merkitys on vähäinen alhaisen verotason vuoksi. (VeEU 101 2005.)

Jäsenvaltioiden nykyiset verosäännökset haittaavat liiketoimia verrattuna liiketoimiin samassa jäsenaltiossa oleviin yrityksiin. Tästä muodostuvaa haittaa ei pystytä poistamaan laajentamalla jäsenvaltioissa olevia kansallisia järjestelmiä, koska järjestelmien väliset erot aiheuttavat vääristymiä. Yhteisellä verojärjestelmällä päästäisiin tyydyttävään ratkaisuun. (Juusela 2001; VeEU 101 2005.)

Yhtenäisen verojärjestelmän mukaan verotusta tulisi välttää sulautumisen, diffuusion, varojensiirron ja osakkeidenvaihdon yhteydessä, samalla varmistaen siirtävän tai vastaanottavan jäsenmaan edut huomioon ottaen. Jäsenaltiolla olisi annettava mahdollisuus estää direktiivin soveltamisesta johtuvaa etua, jos sen päämääränä on veropetos tai verojen kiertäminen tai jos se johtaa siihen, että yhtiö, ei täytä enää työntekijöiden edustukselle yhtiön toimielimissä asetettuja vaatimuksia. (VeEU 101 2005.)

EU:ssa on kiinnitetty huomiota haitalliseen verokilpailuun ja sitä on yritetty estää erilaisin toimenpitein. EU ei pyri suoranaisesti vaikuttamaan jäsenvaltion verotasoon vaan toimet kohdistetaan verojärjestelmän kohtiin, jotka ovat valittujen kriteereiden mukaisesti luokiteltu haitalliseksi. EU:n verojen harmonisointi on kohdistunut valmisteveroihin ja arvonnäköveron rakenteeseen sekä epärehellisen kilpailun mahdollistavan verotuksen kieltämiseen. (Kosonen & Simpura 1999: 53–54; Ranta-Lassila 2002: 40–45.)

EU:n suhde hyvinvointiin on lähinnä yleisten periaatteiden ja muutamien direktiivien varassa. Huomiota on saanut naisten ja miesten tasa-arvo, työntekijöiden suojeleminen ja siirtolaistyövoiman sosiaaliturva. Verotuksen harmonisoinnilla Euroopan unionissa on tavoiteltu sisämarkkinoiden häiriötöntä toimintaa. EU:n kannalta tärkeää merkitystä on yritysverotuksen käytännösäännöillä (Code of Conduct) puhuttaessa haitallisen verokilpailun estämisestä. Käytännösäännöillä pyritään estämään veronormit tai hallinnolliset verotoimet, joiden seurauksena valtion efektiivinen veroaste muodostuisi alemmaksi kuin normaalisti. (Hjerppe 1996: 11; Taylor-Gooby 2001: 17–18, 40–45.)

Verotus on kansallisen talouspolitiikan kulmakivi ja luopuminen verotuksen itsemääräämisoikeudesta verotuksen harmonisoinnin onnistumiseksi on saanut aikaan poliittista vastustusta. Tilanne on ristiriitainen, sillä halutaan pitää kiinni kansallisista veroeduista, mutta kansainvälistä toimintaa harjoittavat kokevat erilaiset verosäännökset hankaliksi. (Hjerppe 1996: 11; Tuomala 1997: 276.)

Välillisen verotuksen ja pääomatulojen verotuksen harmonisointi ovat osa Euroopan unionin sisämarkkinaohjelmaa. Ohjelmassa on myös säädöksiä yritysten välittömän verotuksen harmonisoinnista. Henkilöverotus ja sosiaaliturvamaksut ovat ohjelman

ulkopuolella ja niiden tasosta päättäminen halutaan pitää valtioilla. Päätöksen tekeminen ja eteenpäin meneminen ovat hankalia, koska päätökset tehdään yksimielisesti Euroopan unionin ministerineuvostossa jo yhden jäsenmaan erimielisyys estää päätöksen toimeentulon. EU:ssa on tuotu esille lähiaikoina ehdotuksia siitä, että veropolitiikan päätöksiä tehtäessä siirryttäisiin enemmistö päätösten joukkoon. (Hjerppe 1996: 11; Kantola & Kautto 2002: 35.)

Pääomien liikkuvuudella EU on pyrkinyt vastaamaan yrityksistä käytävään verokilpailuun harmonisoimalla ja antamalla suosituksia. Harmonisointi on koskenut tähän asti vain minimiveroasteita ja arvonlisäverotuksen minimirajaa sekä on pyritty estämään monikansallisten yritysten saamat verohelpotukset. EU:ssa on päästy sopimukseen, jolla pyritään pääsemään eroon vahingollisesta verokilpailusta vuoteen 2003 mennessä. (Hjerppe, Ilmakunnas & Voipio 2000: 71.)

EU on tärkeä areena jäsenmaille veropolitiikan toteuttamisessa ja verokilpailuun vastaamisessa. On pohdittu yleisesti tulisiko kansallisista yritysverotuksista luopua ja siirtyä koko EU:n yhteiseen yritysverotukseen ja hillitä verokilpailua tällä tavoin. Verotulot voitaisiin jakaa samalla tavalla kuin Suomessa yhteisöveron tuotto jaetaan kunnille. Eri maiden intressit ovat erilaisia ja pitkälle menevä verotuksen harmonisointi on tuskin mahdollista lähitulevaisuudessa. (Kantola & Kautto 2002: 35–37.)

Verojen harmonisoinnissa ollaan oltu varovaisia ja suuria muutosehdotuksia ei ole esitetty, mutta EU:ssa on edetty hiljalleen pienin askelin. Verotuksen harmonisoinnin pyssäytyminen johtaa eri maiden efektiivisten veroasteiden vääristymien olemassa oloon ja talouden kilpailun vääristymään ja erilaiset verojärjestelmät kasvattavat verotuksesta johtuvien väärinkäytösten mahdollisuutta. (Hjerppe 2001: 96; Kantola & Kautto 2002: 35.)

Euroopan unionissa tullaan käymään taisteluja poliittisella arenalla siitä, millaisia tavoitteita talouspolitiikalle asetetaan ja millaisia rajoituksia kansainvälisestä toimintaympäristöstä tulee kohdistumaan verotukseen. Euroopan unionista voi EMUn ja vakaussopimusten johdosta muodostua taistelukenttä, jossa vaikutetaan kansallisten hyvinvoin-

timallien ja sosiaalipolitiikan kehittymiseen. Julkisesa keskustelussa ollaan samaa mieltä pääomien vapaasta liikkuvuudesta, mutta työvoiman vapaan liikkuvuuden suhteen on erimielisyyksiä. (Kari 2001: 43–63; Pakaslahti 2001: 144–145.)

5.3. Kansainvälinen verokilpailu

Kansainvälinen verokilpailu perustuu ajatukseen, että kansallisvaltio ei voi asettaa tai pitää korkeita veroasteita varsinkaan toimintoihin, jotka ovat helposti liikuteltavia, esimerkiksi pääomat. Helposti liikkuvat toiminnot pystyvät kiertämään korkea veroastetta siirtymällä matalan veroasteen maahan. Lainsäätäjät pyrkivät estämään tällaista muuttovirtaa ja antavat verohelpotuksia tai laskevat toimintoihin kohdentuvia veroasteita. (Riihimäki 1998; Sinn 1990: 500–501.)

Kansainvälinen verokilpailu rajoittaa mahdollisuuksia vaikuttaa tulonjakoon tai talouden käyttäytymiseen verojen ja tulonsiirtojen avulla. Toistaiseksi kansainväliset sopimukset ovat sitoneet vain vähän valtiota verotukseen liittyvissä asioissa. Verotuksesta päätettäessä on haluttu säilyttää päätösvalta kansallisvaltiolla. Sijoittamispäätökseen vaikuttaa yrityksen verotus ja työvoiman käyttöön vaikuttaa siihen kohdistuva verotus ja yritys vertailee kannattaako sijoittaa työvoimavaltaiseen tai erityisasiantuntemusta edellyttävään tuotantoon. Valtioiden väliset erot verotuksessa tulevat helposti havaittavaksi ja valtioiden verotuksen rakenteella on paljon painoarvoa sijoituksesta päätettäessä. Verotuksessa ensisijaisen tärkeiksi huomion kohteiksi joutuvat välittömät ja välilliset sekä työvoiman verotus. (Penttilä 1998: 39–42.)

Uuden kaupankäynnin muodot, kuten sähköinen kaupankäynti, voivat aiheuttaa muutoksia vanhoihin veropohjiin niin tuloverotuksessa kuin arvonlisäverotuksessa. Verokeidasvaltiot tulevat läheisemmäksi jokaista verovelvollista. Jo nyt on mahdollista avata pankkitili verokeidasvaltioon ja hankkia siihen luottokortti. Mahdollisuudet kansainväliseen veropakoon lisääntyvät. (Emt. 39–42.)

Kansainvälinen verokilpailu suosii liikkuvia toimijoita: pääomanomistajia, rahoitusyhtiöitä ja suuria sijoittajia ja hyvin koulutettua työvoimaa, jotka lähtevät rohkeasti ulkomaille työnperässä. Häviäjänä voidaan nähdä liikkumattomat toimijat: suurin osa työntekijöistä sekä maan- ja kiinteistönomistajat ja köyhät. Suurin osa työvoimasta ei ole helposti liikkuvaa ja vain osa hyvin koulutetusta työvoimasta on helposti liikkuvaa. Valtio ei pysty verokilpailun takia keräämään suuria verotuloja tarjotakseen kansalaisille edullisia tai ilmaisia palveluja ja toteuttamaan haluamaansa tulonjakopolitiikkaa. (Sinn 1990: 501; Kosonen 1995: 184–185.)

Verokilpailusta puhuttaessa on kokonaisveroaste noussut yhdeksi merkittäväksi tekijäksi. Kokonaisveroasteesta puhuminen sisältää monia ongelmia. Verotuksen rakenne ja järjestelmien erilainen rahoitus vaihtelee maittain ja kokonaisveroaste ei anna käsitystä siitä, mitä verovaroilla katetaan ja mitä ei. Korkean veroasteen maassa verovaroilla kustannetaan sellaisia palveluja, mitkä matalamman veroasteen maissa jäävät yksityisen veronmaksajan hoidettavaksi. Esimerkiksi pohjoismaisessa mallissa verovaroilla rahoitetaan ilmaisia tai edullisia julkisia palveluita sekä eläketurva ja sairausvakuutus. Yksityiselle veronmaksajalle koituvat kustannukset palveluista niin korkean veroasteen valtioissa kuin matalamman veroasteen valtioissa ovat kokonaiskustannuksiltaan lähellä toisiaan. (Kantola & Kautto 2002: 24–26; Kurjenoja 2002: 4–5; Valtionvarainministeriö 2002b: 49.)

Kansainvälisen verokilpailun johdosta valtioiden veropohjat voivat muuttua. Verokilpailun aiheuttama verotuksen alentaminen kohdistuu liikkuviin toimijoihin ja verotus kohdistuu tämän johdosta yhä enemmän liikkumattomiin verokohteisiin. Verotuksen haitallisten vaikutusten vähentämiseksi olisi korkeista verokannoista luovuttava ja siirryttävä mahdollisimman laajoihin veropohjiin. Tämän johdosta verotuksen aiheuttamat taloudelliset vääristymät pienentyvät ja verokilpailu olisi näin myönteinen tekijä. (Riihimäki 1998; Kiander & Lönnqvist 2002: 119–124.)

Kansainvälisestä verokilpailusta seuraa myös positiivisia asioita, kuten julkisen sektorin toiminnan tehokkuuden paraneminen. Hallitsematon verokilpailu voi hankaloittaa hyvinvointivaltion ylläpitämistä ja hyvinvointivaltion yleisesti koreat veroasteet joutuvat

vastaamaan kansainväliseen verokilpailuun. Kansallisten päättäjien kannattaa huomioida päätöksenteossa kansainvälisen verokilpailun kohdistama paine ja ottamaan verokilpailu tosissaan. (Kiander & Lönnqvist 2002: 119; Prime Minister's Office 2003: 13–14.)

Kansainvälinen verokilpailu ei ole vielä johtanut laajaan verojen harmonisointiin, mutta on mietitty yleisiä pelisääntöjä verokeitaiden aiheuttaman haitallisen verokilpailun takia. Esimerkiksi Euroopan Unionissa veropohjan laajuus ja verojen suuruus ovat jäsenmaiden päätettävissä ja vain arvonlisäverolle on asetettu tietyt rajat joiden välissä veron tulisi olla, mutta ne eivät ole sitovia.

5.4. Haitallinen verokilpailu

Pääomaliikkeiden vapautuminen alkoi 1980-luvun alussa ja lyhtyaikaisten pääomasijoitusten liikkuminen helpottuivat tietotekniikan ja uusien finanssi-instrumenttien markkinoille tulosta. Euroopan unionin ja OECD:n pyrkivät poistamaan rajoituksia pääomasijoitusten liikkumiselta maasta toiseen. Jäljellä olevien säännöstelytoimien kiertäminen tuli yhä helpommaksi. Pääomaliikkeistä nopeimmin ovat kasvaneet portfoliosijoitukset. (IMF 1999.)

Vapailla pääomaliikkeillä uskotaan olevan positiivisiä vaikutuksia taloudelle, mutta ne voivat aiheuttaa myös haitallista verokilpailua sekä ei-toivottua verokilpailua. Sijoitusten erilainen kohtelu eri maissa voivat vaikuttaa pääomien sijoittumiseen eri maiden välillä. Pääomapako ja siitä johtuva pääomaverotuksen keventämisaineet aiheuttavat painetta hankkia menetetyt verotulot muiden veromuotojen avulla. Erityisesti korkean veroasteen maiden kannalta tällainen epäedullinen verokilpailu on ongelmallista. (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2004.)

Kansalliset verojärjestelmät eivät pysty enää säätämään kansainvälistä sijoitustoimintaa liberalisoinnin takia. Suurimmat portfoliosijoittajat ovat sijoitus- ja eläkerahastot ja vakuutusyhtiöt. Sijoitusyhtiön toimiessa verokeidasmaassa sijoittajan hyötynä on

verojen maksun siirtyminen ja jossain tapauksissa verokeidasmaihin suunnattuja sijoituksia tai niiden tuottoja ei ole ilmoitettu kotimaan verotuksessa. Verokeitaissa olevan varallisuuden arvoksi on arvioitu kolmannes maailmanlaajuisesta bruttokansantuotteesta. (Riihimäki 1998; Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2004.)

6. KOHDEMAIDEN ESITTELY

6.1. Suomi

Suomessa ensimmäinen liikevaihtovero säädettiin vuonna 1941 ja sitä on uudistettu vuosina 1989 ja 1991 sekä 1.6.1994 tuli voimaan EU:n arvonlisäverodirektiiviin perustuva arvonlisäverolaki. Liikevaihtovero kohdistui lähinnä tavarankulutukseen ja useimmat palvelut ja rakennustoiminta olivat veron ulkopuolella. Arvonlisäverotukseen siirtymisen myötä kaikki tavarat ja palvelut tulivat verotuksen piiriin ja liiketoiminta vapautettiin vähennysoikeuksien kautta investointitavaroista maksettavasta verosta. Vientiteollisuus sai verotuksellisesti saman aseman kilpailijamaiden kanssa. (Rauhanen 2003: 190–210.) Varallisuusverolaki on kumottu 1.1.2006. Vuodesta 2006 veroa ei määrätä varallisuuden perusteella. (Verohallitus 2007.)

Suomessa on sovellettu vuodesta 1993 lähtien eriytettyä tuloverojärjestelmää, jossa tulot jaetaan ansio - ja pääomatuloihin. Verotus tapahtuu erillisverotuksen periaatteita noudattaen. Verovelvollinen maksaa veroa omista tuloistaan riippumatta siviilisäädystä tai perheen koosta. (Valtiovarainministeriö 2007d.)

Ansiotuloiksi lasketaan muun mm. palkkatulo, yrittäjätulon ansiotulo-osuus sekä eläketulo ja muut veronalaiset sosiaalietuudet. Valtion- ja kunnallisverotuksessa verotettava tulo määrätään erikseen bruttotulon ja siitä tehtävien vähennysten perusteella. Jokaisesta ansiotulon lajista perittävät verot määräytyvät verotettavan tulon ja siihen kohdistettavien veroprosenttien sekä veroluonteisten maksujen perusteella. (Valtiovarainministeriö 2007b.)

Pääomatuloa ovat esimerkiksi osinkotulo, yrittäjätulon pääomatulo-osuus, vuokratulo, voitto-osuus ja luovutusvoitto, maa-aineksesta saatu tulo, puunmyyntitulo sekä osa korkotuloista. Pääomatuloista peritään suhteellisen verokannan mukaan veroa ja pääomaveron on 28 % vuoden 2005 alusta alkaen. (Valtiovarainministeriö 2007d.)

Verotettava pääomatulo on bruttotulon ja siitä tehtävien vähennysten erotus. Pääomatuloista vähennyskelpoisia vähennyksiä ovat tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet kulut, omistusasunnon hankkimiseen ja valtion takaaman opintolainan korkomenot sekä pääomatuloista vähennettävät tulolähteen tappiot. (Valtionvarainministeriö 2007d.)

Vähennyskelpoisten tulonhankkimismenojen, korkomenojen ja pääomatulosta vähennettävien tappioiden ollessa suurempia kuin veronalaiset pääomatulot niin syntyy erotuksen suuruinen pääomatulolajin alijäämä. Pääomatulolajin alijäämän voi myös vähentää ansiotulojen verotuksessa. Ansiotulon verotuksessa hyvitetään, pääomatulojen verokantaa vastaava määrä alijäämästä, mutta korkeintaan 1400 euroa. (Emt.)

Progressiivista valtion tuloveroa maksetaan valtionverotuksessa verotettavan tulon perusteella ja veron suuruus määräytyy tuloveroasteikon mukaan. Progressiivinen veroportaikko on nähtävissä taulukossa 1. Kunnallisveroa maksetaan kunnallisverotuksessa verotettavan tulon perusteella kunnallisveroprosentin mukaan. Kunnat määräävät vuosittain oman veroprosentin ja vuonna 2007 kuntien veroprosentit vaihtelivat välillä 16,00–21,00 prosenttia sen keskimäärin ollessa 18,46. (Valtionvarainministeriö 2007b.)

Taulukko 1. Valtion tuloveroasteikko. (Verohallitus 2008).

Verotettava ansiotulo €	Vero alarajan kohdalla €	Vero alarajan ylittävstä tulon osasta %
12 400–20 400	8	9
20 400–33 400	728	19,5
33 400–60 800	3 263	24
60 800-	9 839	32

Kiinteistövero

Kiinteistövero käsittää sekä maata että rakennuksia. Maa- ja metsätalousmaa sekä vesialueet eivät kuulu veron piiriin, mutta maatilojen rakennukset kuuluvat. Kiinteistövero on tuloverotuksessa vähennyskelpoinen niiltä osin missä kiinteistöä on käytetty tulohankkimiseen. Kunnat ovat saajina kiinteistöverossa. Kiinteistöveroa peritään kiinteistön omistajalta, mutta kunnat eivät maksa omalla alueellaan olevista kiinteistöistä veroa. Kiinteistövero korvasi vuonna 1993 aikaisemman asuntotulon, kiinteistöjen harkintaverotuksen, katumaksun ja manttaalimaksun. (Valtionvarainministeriö 2007c.)

Kiinteistövero perustuu kiinteistön verotusarvoon ja verotusarvo määrätään varallisuuden arvostamisesta verotuksessa annetussa laissa edellisenä vuonna sovellettujen laskentaperusteiden mukaan. Kiinteistöverosta päättää kunnanvaltuusto lain salliman vaihteluvälin sisällä. Laissa on erikseen asuinrakennusten kiinteistöveroprosentti ja yleinen kiinteistöveroprosentti, joka käsittää maapohjan ja muut rakennukset kuin vakituiset asuinrakennukset. Kunnilla on oikeus määrätä kiinteistöveroprosentti myös muille asuinrakennuksille, esimerkiksi vapaa-ajan rakennuksille ja voimalaitoksille sekä rakentamattomille rakennuspaikoille. (Emt.)

Kiinteistöveroprosentit, joiden välille kiinteistövero voidaan määrätä lain mukaan, vuonna 2007 on;

- Yleinen kiinteistöveroprosentti 0,50 - 1,00
- Vakituisen asuinrakennuksen 0,22–0,50
- Muiden kuin vakituisten asuinrakennusten veroprosentti voi olla enimmillään 0,60 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vakituisen asuinrakennuksen
- Voimalaitoksen enintään 2,50
- Rakentamattoman rakennuspaikan 1,00–3,00

Pääkaupunkiseudun kunnissa rakentamattoman rakennuspaikan kiinteistöveroprosentti on määrättävä vähintään yhden prosenttiyksikön korkeammalle kuin yleinen kiinteistöveroprosentti. rakentamattoman rakennuspaikan veroprosentti voi olla kuitenkin enintään 3,00 %. (Emt.)

Kunnanvaltuuston päätöksellä yleishyödyllisen yhteisön omistaman rakennuksen tai maapohjan kiinteistöveroprosentti voi olla alhaisempi kuin normaali kiinteistövero. Ehdonä on rakennuksen oleminen pääasiassa yleishyödyllisessä käytössä. Tällöin kiinteistövero voi olla 0,00. (Valtionvarainministeriö 2007c.)

Arvonlisäverotus

Arvonlisäverotus tuli voimaan Suomessa 1.6.1994. Yleinen arvonlisäverokanta on 22 %. Käytössä on kaksi alennettua verokantaa 8 ja 17 % ja nollaverokanta (myynti verotonta, mutta myyjälle palautetaan tuotantopanostoihin sisältynyt arvonlisävero). verokanta ilmoitetaan laskettuna verottomasta hinnasta. (Valtionvarainministeriö 2007a.)

Hyvinvointisektori

Suomen terveystalitiikan tarkoituksena on turvata korkealaatuiset terveydenhuoltopalvelut universaalisti, varallisuudesta tai asuinpaikasta riippumatta. Suomessa julkisen sektorin tarjoamia pääosin julkisin verovaroin rahoitettuja terveydenhuoltopalveluja täydentävät yksityiset palvelut. (Willberg & Valtonen 2007.)

Terveydenhuoltopalveluiden järjestämisestä vastaavat Suomessa kunnat. Jokainen vähän yli 400 kunnasta on velvollinen järjestämään perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon. Mahdollisuus on tuottaa palveluita itse tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Kunnalla on myös mahdollisuus ostaa palveluja yksityiseltä sektorilta, toiselta kunnalta tai kuntayhtymiltä. Suomessa perusterveydenhuoltoon liittyy kattava työterveyshuolto, jonka palvelut ovat käyttäjälle maksuttomia. (Emt. 2007.)

Suomessa kunta- ja palvelurakenteita sekä terveydenhuollon rakenteita ollaan uudistamassa. Tavoitteena on kuntien yhteenliittymisen kautta luoda suurempia kokonaisuuksia vastaamaan terveydenhuollon järjestämisestä. Kunnassa tai yhteistoiminta-alueella, joka vastaa perusterveydenhuollosta ja siihen liittyvästä sosiaalitoimen tehtävästä on oltava n. 20 000 asukasta. Tarkoituksena on turvata terveydenhuollon rahoituksen kestävyys ja hallitsemaan paremmin kustannusten nousua sekä tuottamaan korkealaatuista palvelua.

Kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan 23.2.2007. (Willberg & Valtonen 2007.)

Sosiaalimenot koostuvat julkisin varoin rahoitetuista sosiaali- ja terveystalouden kustannuksista sekä eläke-, sairaus- ja työttömyysturvan menoista. Sosiaalimenojen osuus bruttokansantuotteesta on 26–27 %. Sosiaalimenojen osuus on hieman alle EU:n keskitason. Valtion talousarvion kautta rahoitetaan sosiaalimenosta noin kolmannes. Kaksi kolmas osaa rahoitetaan työnantajien ja työntekijöiden sosiaaliturvamaksuin, kuntien verovaroin sekä sosiaaliturvarahastojen korko- ja pääomatuloin. (Sosiaali- ja terveystalouden ministeriö 2008.)

Kunnilla on keskeinen asema sosiaali- ja terveystalouden tuottamisessa ja rahoittamisessa. Kunnat rahoittivat vuonna 2005 noin 62 % sosiaali- ja terveystalouden kustannuksista. Valtionosuuksilla katettiin noin 28 % ja asiakasmaksuilla noin loput 10 %. (Emt.)

Suomen koulutusjärjestelmä ryhmitellään koulutusasteisiin. Koulutukselle on määritelty laadunvarmistukseen kuuluvat opetussuunnitelmat ja näyttötutkintojen perusteet, koulutuksen järjestämisen- ja toimiluvat sekä ulkoinen arviointi. Laadunvarmistuksen tärkeä osa on varmistaa opettajien kelpoisuus. (Opetusministeriö 2008.)

Esiopetus on vapaaehtoista ja on tarkoitettu kuusi-vuotiaille. Esiopetuksen järjestäminen on kuntien lakisääteinen velvollisuus. Suomessa perusopetus on yleissivistävää koulutusta. Peruskoulun oppimäärän suoritettua oppilas on suorittanut oppivelvollisuutensa. Perusopetus on maksutonta, mutta pakollista ja opetuksen järjestäminen on kunnan velvollisuus, mutta valtioneuvosto voi antaa luvan opetuksen järjestämisestä kunnalle, kuntayhtymälle tai rekisteröidylle yhteisölle. (Yksityisen opetusalan liitto 2008.)

Yleissivistävä lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus ovat seuraava askel koulutuksessa. Molempien koulutuksien kesto on noin kolme vuotta, mutta lukiokoulutuksen yhä useampi käy neljässä vuodessa. Molemmat koulutukset ovat maksuttomia, mutta eivät sisälly oppivelvollisuuden piiriin. Lukio- ja ammattiopetuksen järjestämisestä päättää

opetusministeriö ja järjestäjänä toimivat kunnat, kuntayhtymät ja rekisteröidyt yhteisöt. Vuonna 2006 Suomessa oli 35 yksityistä lukiota ja 92 yksityistä ammatillista oppilaitosta. Yksityisten ammatillisten oppilaitoksien määrä on puolet koko ammatti oppilaitosten määrästä, mutta yksityisissä oppilaitoksissa opiskeli vain 15 % opiskelijoista. Lukio-ammattiopetuksen käynyt voi hakea halutessaan korkeakouluun. (Opetusministeriö 2008; Yksityisen opetusalan liitto 2008.)

Korkeakoulujärjestelmä muodostuu yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Yliopistoissa korostuvat enemmän tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva opetus, kun ammattikorkeakouluissa painotetaan käytännön ja työelämän tarpeita vastaavaa opetusta. Valtioneuvosto myöntää toimiluvan kunnalle, kuntayhtymälle tai yksityiselle yhteisölle ja määrää oppilaitoksen koulutustehtävän. Yksityisissä ammattikorkeakouluissa opiskelee Suomessa noin 12 prosenttia kaikista ammattikorkeakouluopiskelijoista. Yksityisiä yliopistoja ei tällä hetkellä ole Suomessa, mutta sellaista ollaan rakentamassa tällä hetkellä. Korkeakouluopetus on oppilaalle maksutonta. (Opetusministeriö 2008; Yksityisen opetusalan liitto 2008.)

6.2. Ruotsi

Ruotsissa tavallisimmat kerätyt verot ovat kunnallinen tulovero, valtionvero ja varallisuusvero. Kunnallisveroa peritään kaikilta, kun valtionveroa peritään vain tietyn tulorajan ylittäneiltä. Varallisuusveroa peritään henkilön varallisuuden kokonaisarvon mukaan eikä ansiotulojen mukaan. (Herlin 2006.)

Ruotsin valtiontalous on hyvällä pohjalla ja budjetti on ollut ylijäämäinen. Vuoden 2005 budjettiin kirjattiin 2 prosentin ylijäämätavoite, mutta tulokseen ei ihan päästy verokevennysten takia, kuitenkin valtionbudjetin uskotaan pysyvän ylijäämäisenä myös tulevaisuudessa. Suuria linjamuutoksia ei hallituksien osalta ole luvassa, kun lahja- ja perintöverosta luovuttiin vuoden 2005 alussa. Verotulojen pienemisen kompensoimiseksi verotuloja pyritään lisäämällä ympäristöveroja. (Emt.)

Ruotsin työmarkkinoiden suurimpana ongelmana on ollut työvoimapula. Suurin puute on korkean osaamisen sektoreilla. Työmarkkinoilla on rajoitetusti erityisosaamista omaavaa työvoimaa, jonka johdosta osaavasta työvoimasta on kova kilpailu työmarkkinoilla. Nopeasti kasvavien palvelualojen yrityksissä, tietotekniikan ja sairaanhoidon piirissä on myös puute osaavasta työvoimasta. (Suomen suurlähetystö 2006.)

Ruotsin hallituksen tarkoituksena on parantaa työllisyyttä alentamalla pääasiassa pieni- ja keskituloisten tuloveroa. Samalla alkaa ”nystartsjobb” panostus elinkeinoelämälle ja liikepalveluja tuottaville julkisille työnantajille. Työnantajille annetaan työnantajamaksua vastaan tukea palkatuista, jotka ovat olleet työelämän ulkopuolella yli vuoden. Tukea voidaan myöntää työllistetyin työttömyyskauden ajan tai korkeintaan viiden vuoden ajan. (Emt.)

Samalla luovutaan yli 65-vuotiailta peritystä 16 prosentin lisätuloverosta. Tarkoituksena on houkutella vanhenevia työntekijöitä jatkamaan pidenpään työelämässä. Nuorten työntekijöiden 19–24 työllistymistä parennetaan alentamalla puoleen kaikki muut maksut paitsi vanhuuseläkemaksut, joten nuorten palkkaaminen tulee halvammaksi työnantajalle. (Emt.)

Ansiotulo - ja pääomaverotus

Ansiotuloveroa peritään Ruotsissa kunnallisen tuloveron ja valtion progressiivisen verokannan mukaan. Kunnallinen tuloveroprosentti on 26–36 % kunnasta riippuen ja valtion progressiivinen tulovero 20 %, siitä osasta tuloja, joka ylittää 306 000 kruunua (v. 2006). Ansiotulojen ylittäessä 460 600 kruunua (v. 2006), valtio perii lisäksi tuloveroa 5 % siltä osalta joka ylittää edellä mainitut luvut. Ruotsalaisen sosiaalivakuutuksen piiriin kuulumisesta valtio perii 7 % eläkemaksun. Tuloja voidaan verottaa myös tavallisten sääntöjen mukaan eikä SINK- sääntöjen mukaan niin valtio perii progressiivisen valtionveron ja kunta perii kunnan tuloveroa 31,60 prosenttia 25 prosentin sijaan. (Herlin 2006.)

Pääomatuloista maksetaan 30 % veroa. Pääomatulojen ollessa alijäämäiset, niin vero pienenee alijäämähyvitysten ansiosta, kun lopullista veroprosenttia lasketaan. Alijäämähyvitys on 30 % alijäämästä 100 000 kruunuun saakka ja alijäämän ollessa suurempi niin alijäämähyvitys on 21 % siltä osalta mikä ylittää 100 000 kruunua. (Nordisk eTax 2007.)

Varallisuusvero

Varallisuusvero on 1,5 % siitä osasta, joka ylittää verovapaan määrän. Yksityisellä henkilöllä verovapaa määrä on 1 500 000 kruunua, jolloin huomioidaan mukaan myös kotona asuvien alle 18-vuotiaiden varallisuus. Yhteisverotettavilla verovapaa määrä on 3 miljoonaa kruunua, jolloin huomioidaan molempien varat ja myös kotona asuvien alle 18-vuotiaiden varat. (Nordisk eTax 2007.)

Kiinteistö- ja arvonalisävero

Pientaloille ja pientalojen tonteille kiinteistövero on 1 % veroarvosta, Rakennuksen ollessa korkeintaan 10 vuotta vanha niin kiinteistövero on alhaisempi. Ruotsissa on käytössä yleinen arvonalisäverokanta, joka on 25 prosenttia ja sen lisäksi käytössä on kaksi alennettua kantaa 12 prosenttia ja kuusi prosenttia. (Herlin 2006.)

Hyvinvointisektori

Ruotsissa terveydenhuolto on järjestetty kolmella tasolla: kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Ruotsin kuntajärjestelmä muodostuu kahdesta eri tasosta kunnat ja maakunnat. Molemmilla on verotusoikeus. Maakäräjillä on vastuu suurimmasta osasta perusterveydenhuollonpalveluista ja sairaaloista. Kunnilla on vastuu sosiaalipalveluista, kotipalveluiden, kotisairaanhoidon, lasten päivähoidon sekä nuorten, vanhusten ja vammaisten palveluiden järjestämisestä ja rahoittamisesta. Julkinen perusterveydenhuolto on rahoitettu pääasiassa verovaroin, jonka lisäksi kerätään palvelumaksuja. Julkisten terveystalveluiden lisäksi palveluja tarjoavat yksityiset organisaatiot. Ruotsissa

markkinaperusteiset toimintamallit ovat lisääntyneet, kuten tilaaja-tuottajamallit. (Willberg & Valtonen 2007.)

Ruotsissa kilpailutetun toiminnan osuus julkisen sektorin palvelutuotannosta on suurempi kuin muissa Pohjoismaissa. Julkisia sosiaali- ja terveystalvaeluita kilpailutetaan Ruotsissa selvästi enemmän kuin Suomessa. Kilpailuttamisen laajuudessa on vaihtelua hankintayksiköittäin ja alueittain. Kuntien toimialaan kuuluvissa hoivapalveluissa ostopalvelujen osuus on suurempi kuin maakäräjien vastuulla olevassa terveydenhuollossa. Kilpailuttamisen edelläkävijänä toimii Tukholman seutu Ruotsissa. (Martikainen 2002.)

Ruotsissa asiakkaalle on annettu laaja valinnanmahdollisuus julkisten palveluiden käytöstä. Terveystalvaeluiden osalta asiakkaalle on annettu takuu hoitoon pääsystä tietyn ajan kuluessa. Asiakas voi valita hoitopaikan hyvin vapaasti. Sosiaalipalveluiden osalta asiakas voi valita palveluntuottajan kunnan kilpailuttamista tai muutoin etukäteen valitsemista palveluntuottajista. Koululaiset voivat valita mieleisensä koulun. Asiakkaan toiveet ja tarpeet ohjaavat voimakkaasti julkisten palveluiden järjestämisestä Ruotsissa. Asiakkaalle on tärkeintä hyvä ja laadukas palvelu, ei palveluntuottaja. (Willberg & Valtonen 2007.)

Uudempana järjestelmänä on yleistymässä kundval-järjestelmä. Kundval-järjestelmä on käytössä pääasiassa kunnallisten sosiaalipalveluiden järjestämisessä, esimerkiksi vanhustenhuollossa ja opetuspalveluissa. Järjestelmässä kunta hyväksyy palvelun tuottajat, jotka voivat olla yksityisiä tai kunnallisia palveluntuottajia. Kunta kilpailuttaa hankintamenettelyn pohjalta palveluntuottajia, joista asiakkaat voivat valita palveluntuottajansa. Osassa kunnissa asiakkaat voivat valita palveluntuottajansa kunnan hyväksymistä palveluntarjoajista. Kundval-järjestelmää ei tule nähdä vain palvelusetelijärjestelmänä vaan kyseessä on asiakkaan valinnanmahdollisuuden mahdollistava järjestelmä. Järjestelmä sopii hyvin hoitojen tai palveluiden yhteyteen, jossa hoidon tarvitsijoiden joukko pystytään määrittelemään etukäteen ja toimenpiteet ovat standardisoitavissa. (Martikainen 2002.)

Ruotsissa Kuntaliiton, maakäräjien liiton ja elinkeinoelämän mukaan yksinkertaistettu hankintamenettely on ollut yleisin menettelytapa, koska suurin osa hankinnoista alittaa kynnysarvot kuten Suomessakin. Kokonaistaloudellisuutta on Ruotsissa käytetty valintakriteerinä useammin kuin Suomessa, mutta hinta on edelleen tärkein tekijä. Hankintamarkkinoiden toimintaa on parannettu lainsäädäntöä kehittämällä. Vuonna 2001 tuli voimaan hankintalain uudistukset, jotka lisäävät ja kannustavat käyttämään avointa kilpailuttamista. (Martikainen 2002.)

Kunnat

Kunnan perustehtäviin kuuluu perusopetus, sosiaalipalvelut, esimerkiksi lasten päivähoito ja vanhusten huolto, paikallisteiden ja katujen kunnossapito, vesi- ja jätehuollosta, rakennuslupien myöntämisestä, kulttuuripalveluista sekä matkailun ja elinkeinoelämän edistämisestä. (Martikainen 2002.)

Opetuksen ja sosiaalihuollon palveluhankinnat muodostavat kaksi kolmas osaa kuntien tavara- ja palveluhankintojen kokonaisarvosta. Opetuksen ja sosiaalihuollon toimintamenoista hankintojen osuus on noin 30 prosenttia. Suhteellisesti suurinta hankintojen osuus on kuntien liiketoiminnassa ja teknisellä toimialalla, joissa hankintojen osuus on yli puolet. (Emt.)

Kuntien palveluhankinnoista kilpailevat yksityisen ja julkisen sektorin yhteisöt. 1990-luvun lopulta alkaen yksityinen sektori on kasvattanut osuuttaan tuntuvasti kuntien ostopalveluista ja julkisyhteisöltä ostettujen palveluiden osuus on vähentynyt. Kuntien välisten palveluhankintojen määrä on supistunut ja yksityisiltä yrityksiltä ostetut palvelut ovat kasvaneet enemmän kuin ostot kolmannelta sektorilta. yksityisten palvelutuottajien osuus ostopalveluissa on suurinta kulttuuri- ja muissa vapaa-ajan palveluissa, sosiaalihuollon palveluissa ja pakolaisten vastaanottopalvelussa. Yksityinen sektori on lisännyt ostopalveluita nopeasti opetustoimesta vapaakoulujen perustamisen myötä- ja oheispalveluissa. (Emt.)

Sosiaalipalveluiden osuus kuntien toimintamenoista on puolet. Suurimmat menoerät ovat vanhusten ja vammaisten palvelut. Sosiaalipalvelulain perusteella koko maan tasolla sosiaalihalitus ja paikallisella tasolla kunnan sosiaalilautakunta ovat vastuussa palveluiden järjestämisestä. Yksityinen toiminta on luvanvaraista ja luvat myöntää lääninhallitus. Yksityiset palveluntuottajat tuottavat runsaasti kotipalveluita ja vanhusten asumispalveluita. Ruotsiin on syntynyt yritystoimintaa näille aloille ja kuten Suomessa sosiaalipalveluyritykset ovat riippuvaisia kuntien hankinnoista. Julkisissa hankinnoissa sopimuskaudet ovat yleensä 3-5 vuotta. (Martikainen 2002.)

Kilpailuttaminen on parantanut palveluiden laatua, alentanut kustannuksia julkisessa toiminnassa. Yksityisen toiminnan kustannustehokkuus perustuu joustavampaan työvoiman käyttöön ja toiminnan hyvään suunnitteluun. Kustannustehokkuus ei ole tapahtunut palveluiden laadun kustannuksella. (Emt.)

Maakäräjät

Maakäräjät edustavat väliportaan paikallishallintoa ja ne vastaavat julkisten palveluiden järjestämisestä, joiden on katsottu olevan liian raskaita jätettäväksi yksittäisten kuntien vastuulle. Maakäräjien toiminta rahoitetaan maakäräjäverolla, joka on 77 % tuloista, valtionavustuksilla ja palvelumaksuilla. Maakäräjien tehtävistä 80 % on terveydenhuollon järjestämisestä. Maakäräjät vastaavat myös kuntien kanssa yhdessä julkisesta liikenteestä ja maakäräjät vastaavat vielä muun muassa korkeakoulu- ja lukiopetuksesta, elinkeinoelämän ja matkailun tukemiseen liittyvistä tehtävistä. (Martikainen 2002.)

Maakäräjät vastaavat terveydenhuollon- ja liikennepalveluiden kilpailuttamisesta. Kilpailutetun toiminnan ja yksityisten palveluntuottajien osuus maakäräjien toimintamenoista on hieman pienempi kuin peruskunnissa. SAF on arvioinut, että yksityisesti tuotettujen julkisten palveluiden määrä kunnissa lisääntyy 20–30 % vuosi vauhdilla, Kuntaliiton mukaan jopa 75 % sosiaali-, terveys- ja opetustoimen peruspalveluista voidaan kilpailuttaa. Ostopalveluiden 10–11 % prosenttien osuus kuntien toimintamenoista on vähäistä. (Emt.)

6.3. Viro

Viron uudelleen itsenäistymisen jälkeen Viro lähti kohti liberaalia markkinataloutta, jota myös veropolitiikka heijastelee. Verojärjestelmällä ei ole selviä tulonjakotavoitteita ja se on yksinkertainen. Viron verojärjestelmä on kohdannut suuria haasteita. Sosialistisissa maissa verotus kohdistui tuotannolliseen toimintaan ja kansalaisilla on suuria epäilyksiä valtiota kohtaan ja haluttomuutta maksaa veroja. (Printtilä 1999.)

Viron verolaki tuli voimaan 1994 ja sitä on täydennetty useilla eri asetuksilla. Uusi tuloverolaki tuli voimaan vuonna 2000, sosiaaliverolaki vuonna 1999 ja liikevaihtovero sekä yksityisten henkilöiden tulovero vuonna 2002. Viron verolakeja on muokattu EU:n lainsäädäntöön sopiviksi ja verotusta on kehitetty houkuttelemaan investointeja ulkomailta ja voittojen investoimiseen Viroon. Verotuksen kannalta yksi tavoite saavutettiin kun EU-jäsenyysneuvotteluiden verotusta koskeva osuus saatiin päätökseen kesällä 2002. (Berghäll 2002.)

Viron tärkeimmät verot ovat henkilökohtainen tulovero (23 %), yhteisöjen voittovero (23 %), arvonlisävero (18 %), maavero (0,1–2,5 %) sekä valmistevero. Yksityisiä ja juridisia henkilöitä koskee sama kiinteä tulovero 23 %, verotus on siis suhteellista. Vuoden 2000 tuloverouudistuksen jälkeen yritykset maksavat veroa vain jaetusta voitosta, osingot, eikä tuloksestaan kuten aikaisemmin. Yrityksen investoidessa voitot uudelleen niin veroprosentti on 0 ja jaettaessa voitot osinkoina omistajille veroprosentti on 23. Verotuksen uudistuksella haluttiin tehdä Virossa investointien kannalta houkuttelevampi kohde niin ulkomaiden kuin kotimaan toimijoiden silmissä. Yksityisen tuloverotuksesta voi tehdä vähennyksiä, esimerkiksi koulutusmenoja ja asuntolainojen korkokustannuksia. (Spiridovitsh 2007.)

Virossa ei kanneta varsinaisia kiinteistöveroja, mutta maaveroa kannetaan melkein kaikista maa-alueista. Maavero vaihtelee 0,1- ja 2,5 % välillä. Viro ei kannakaan myöskään lahja- tai perintöveroa, mutta monet varainsiirrot ovat leimaveron alaisia. Sosiaalivakuutusmaksut kuuluvat Virossa työnantajalle ja sosiaaliveron suuruus on 33 % työntekijöiden palkasta, mutta osa maksuista on vapautettu verosta. Virossa työnantajan sosiaal-

livakuutusmaksut ovat selvästi korkeammat kuin EU:n keskiarvo 25 %, mutta osaltaan tätä eroa kompensoi vielä pienet palkkakustannukset, jotka ovat olleet nousussa ja ovat korkeammat kuin muissa Baltian-maissa. (Berghäll 2002: 5–8.)

Viron parlamentin vuonna 2003 hyväksymä tuloverouudistuksen tarkoituksena on poistaa osinkojen kaksinkertainen verotus. Tuloverolakiin on lisätty oikeus verohyvitykseen osingonjaosta maksetuista veroista, mikäli osingot on maksettu paikalliselle yritykselle ja ulkomaalaisille yrityksille joilla on kiinteä toimipaikka Virossa, vapautuisivat voittoveroista. Virossa on käytössä siirtymäajan vielä ulkomaisia emoyrityksille maksettujen osinkojen verotus (26 %) vuoden 2008 loppuun. EU hyväksyy voittojen verotuksen, mutta oikeana paikkana ei pidetä emo-tytäryhtiöiden välisiä tulonsiirtoja. (VeEU 102 2005.)

Virossa seurataan EU:ssa käytävää keskustelua yhtiöverotuksen harmonisoinnista. Muutoksia voi tulla tuloverolakiin Virossa jo ennen vuoden 2008 loppua. EU:lla ei ole toimivaltaa puuttua jäsenmaiden yhtiöverokantoihin, joten loppujen lopuksi Virolla on täydellinen päätösvalta asiassa, kunhan verolait ovat yhteisön säännösten mukaisia.

Hyvinvointisektori

Viron terveydenhuolto kohtasi oman lamansa 1990-luvun alussa sosialistisen järjestelmän kaaduttua. Julkisen sektorin rahoituskriisi näkyi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Aineelliset, henkiset ja sosiaaliset muutokset olivat merkittäviä. Yhteiskunnallinen järjestelmän muutos aiheuttaa uudenlaisten terveystarpeiden ja uudenlaisen jakauman ja terveydenhuollon kyky vastata uuteen kysyntään on rajallinen. (Valtonen & Meiesaar 2006: 22–25.)

Viro sai sosialismin perintönä sairaalapainotteisen terveydenhuoltojärjestelmän. Julkisen sektorin rahoituskriisi vaikutti olennaisesti mahdollisuutta ylläpitää tätä kapasiteettia. Virossa terveydenhuolto rahoitetaan niin, että julkisen vakuutusjärjestelmän kautta kulkee kolme neljäsosaa ja loppu on yksityistä rahoitusta. Merkittävä ero muihin Euroopan malleihin ja pohjoismaihin ovat absoluuttiset terveydenhuolto menot per capital.

Virossa jää terveystalvelujen ulkopuolelle noin 6 % (2002) väestöstä. Rahoituskriisin ja tietoisella politiikalla terveydenhuollon palveluiden tarjonta pieneni. Tarjonta, on pienentynyt oleellisesti sairaaloissa, joiden vuodepaikka määrä on vähentynyt puoleen vuosien 1990 ja 2002 välisenä aikana. (Valtonen & Meiesaar 2006: 22–25.)

Viron koulutusjärjestelmä jakaantuu alle kouluikäisten koulutukseen lastentarhat ja esi-koulut, pakolliseen peruskoulutukseen, yleissivistävään ja ammatilliseen keskiasteen koulutukseen lukiot ja ammattioppilaitokset sekä akateemiseen koulutukseen yliopistot ja ammatilliseen korkea-asteen koulutukseen ammattikorkeakoulut ja ammattioppilaitokset. Virossa oppivelvollisuus alkaa 7 vuoden iässä ja päättyy peruskoulun oppimäärän suorittamiseen tai oppilaan täyttäessä 17 vuotta. (Emt. 22–25.)

Virossa oli vuonna 2005 267 peruskoulua ja 239 lukiota. Lukioista 63 on venäjänkielisiä ja 10 on kaksikielisiä. Ammattioppilaitoksia oli vuonna 2005 67, joista yksityisiä 17 ja niistä 10 tarjosi ammattikorkeatasoista koulutusta. Yliopistoja oli vuonna 2005 11, joista 5 oli yksityisiä sekä ammattikorkeakouluja oli 21, joista yksityisiä oli 14. (Raidma & Lounela 2005.)

Keskiasteen koulutus on vapaaehtoista ja ilmaista, valtion ja kuntien koulujen osalta. Korkea-asteen koulutusta tarjoavat niin valtiolliset kuin yksityiset yliopistot kuin ammattikorkeakoulut. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut jaetaan, niiden tarjoamien opintojen perusteella. Ammattikorkeakoulut tarjoavat enemmän käytännönharjoittelua ja yliopistojen perustana on tiedepohjainen opetus ja keskeistä on tutkimustyö. Ammatillinen korkeakoulutus antaa mahdollisuuden jatkaa opintoja maisterinkoulutukseen. (Emt.)

Toisen tutkinnon suorittaminen on Virossa maksullista Yliopistolain 1999 mukaan. Korkea-asteen koulutukselle on määritelty standardein ja valtio valvoo opetusohjelmien tasoa akkreditoinnin kautta. Akkreditoinnilla tarkoitetaan menettelyä, jossa arvioidaan oppilaitoksen ja koulutusohjelman taso ja vastaako se koulutusta säätelevän lainsäädännön ja muiden säädösten asettamat vaatimukset. Maksullisen korkea-asteen koulutuksen osuus kasvaa koko ajan ja vuonna 2005 53 % opiskeli maksullisissa yliopistoissa tai ammattikorkeakouluissa. (Raidma & Lounela 2005.)

Viron bruttokansantuote on pienentynyt sosialismin kaaduttua. Bruttokansantuotteen notkahduksen lisäksi yksi merkittävä muutos on suurten tuloerojen syntyminen. Tuloerojen kasvun seurauksena myös terveystarpeiden erot ovat suuret. Viron väkiluku on pienentynyt vuosien 1990 ja 2003 välillä 16 prosenttia. Muutoksen syynä ei ole venäläisen väestönsosan maastamuutto, vaan väestö vähenee luonnollisesti, kun kuolleisuus ylittää syntyvyyden. (Valtonen & Meiesaar 2006: 22–25.)

6.4. EU

EU:n arvonlisäverojärjestelmä on ehdoton edellytys jäsenyydelle. Arvonlisäverotukseen liittyvät direktiivit ovat vuosilta 1967 sekä 1968 ja jäsenmaat pääsivät sopimukseen yhteisestä arvonlisäverotuksen pohjasta vuonna 1977 ja järjestelmän pohjalle perustuu jäsenvaltioiden rahoitusosuus EU:n budjetista. Järjestelmä perustuu viennin verottomuudelle ja vero lisätään hyödykkeen kulutusmaassa, kohdemaaperiaate. (Rauhanen 2003: 190–210.)

EY:n komission suunnitelmissa vuonna 1987 arvonlisäverotukseen oli tulossa muutoksia, jossa arvonlisävero jaettaisiin kahteen luokkaan. Välttämättömyshyödykkeet olisivat alemmassa luokassa sekä verojärjestelmä muuttuisi nykyisestä kohdemaajärjestelmästä alkuperämaajärjestelmäksi. Perus ideana oli, että yrityksen myydessä hyödykettä ei olisi väliä myydäänkö hyödyke ulko- vai kotimaahan. Verotuotto ohjattaisiin hyödykkeiden lopulliseen kulutusmaahan komission ylläpitämällä clearing-järjestelmällä. (Emt.)

Komissio luopui verotuottojen clearing-järjestelmästä ja ehdotti tilalle yksinkertaistettua menettelyä, jonka perustana olivat ulkomaankauppatilastot. Ministerineuvosto ei hyväksynyt ehdotusta ja päätti arvonlisäverotuksen periaatteista ja ne otettiin tilapäisesti käyttöön 1.1.1993. Arvonlisäverotus säilyi edelleen kohdemaaperiaatteen piirissä ja vienti säilyi verottomana ja sisämarkkinaohjelman mukaisesti rajakontrolleja ei ole niin tuonti on myös verotonta ja vero kerätään loppumyynnin yhteydessä. Arvonlisäveron alimaismääräksi päätettiin 15 ja yksityishenkilöiden hankinnat verotetaan sen mukaan

missä myynti tapahtuu ja palveluiden verotus määräytyy luovutuspaikan mukaan. (Rauhanen 2003: 190–210.)

Komission tavoitteena oli siirtyä alkuperämäärjärjestelmään vuoden 1997 alusta, mutta päätöksenteon yksimielisyys esti muutoksen tapahtumisen. Jäsenvaltiot vastustivat alkuperämäärjärjestelmää, koska verotuotot eivät olisi kertyneet nopeasti lopulliseen kulusmaahan ja se olisi samalla muuttanut verotulojen jakaumaa valtioiden välillä. (Emt.)

7. EMPIRIA

7.1. Aikaisempia tutkimuksia

7.1.1. Kansainvälinen verokilpailu

Riihimäen (1998) tutkimus kansainvälisestä verokilpailusta ja Suomen verojärjestelmästä on vuodelta 1998 ja antaa hyvän näkemyksen Suomen verojärjestelmän tulevaisuuden haasteista ja kuinka on toimittu verotuksen harmonisoinnissa federalistisissa maissa eri osavaltioiden välillä. Riihimäki on tarkastellut verotuksen kehitystä Sveitsissä, Kanadassa ja Yhdysvalloissa. Veropohjien liikkuvuuden ja veroasteiden harmonisoinnin tulisi olla suuremmat, koska maiden sisällä ei ole muodollisia rajoituksia kotitalouksien ja yritysten maantieteelliselle liikkuvuudelle kuin yleisesti ottaen globaalissa maailmassa.

Riihimäen (emt.) tutkimuksessa on yllättävää havaita kuinka vähän verotuksen harmonointia on tapahtunut eri osavaltioiden välillä, kun otetaan huomioon ainakin Sveitsin osalta maantieteelliset etäisyydet. Maantieteelliset etäisyydet eivät ole pitkät ja kovan taloudellisen kilpailun vallitessa yritysten luulisi hankkivan kilpailuetua pienemmän veroasteen osavaltiosta.

OECD on tunnistanut haitallista verokilpailua koskevassa projektissa 35-veroikeidasvaltiota, joista monet sijaitsevat Länsi-Intian saaristossa, mutta osa sijaitsee myös Euroopassa. OECD-maiden kokonaisveroasteet eivät ole kovasta verokilpailusta huolimatta laskeneet vaan globalisaatio- ja integraatiokehityksestä huolimatta kokonaisveroasteet nousivat sekä OECD- ja EU-maissa aina 1990-luvun puoliväliin asti ja ovat pysyneet melko vakaina siitä lähtien. Verotuksen kiristymisen syynä on ollut paine julkisten menojen kasvattamiseksi. (Hjerpe ym. 2003; Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2004.)

Riihimäen (1998) mukaan kansalliseen verotukseen vaikuttava tekijä on veropohjan liikkuvuus ja liikkuvien veropohjien siirtymistä alemman verotuksen maihin voidaan

vähentää verotuksen harmonisoinnilla. Seurauksena voi olla verokantojen aleneminen, mutta vähemmän kuin rajoittamattomalla verokilpailulla. Federalististen maiden vertailusta käy kuitenkin ilmi, että liikkuvienkin veropohjien osalta voi olla suuria eroja naapurialueiden välillä.

7.1.2. EU

Verokilpailu alkutuotantosektorilla EU-maiden kesken suorista investoinneista on melkein olematonta EU:ssa. Verokilpailu kovenee siirryttäessä teollisesta sektoreista palveluiden tuotantoon. Kansantalouden kannalta merkittävät alat esimerkiksi rahoitusalaninvestoinnit, telekommunikaatiopalvelut, merenkulku- ja muut kuljetuspalvelut voivat reagoida suhteellisten yhteisöverotasojen muutoksesta. (Berghäll 2002.)

Riitta ja Reino Hjerpen (1992) mielestä on yllättävää kuinka verotuksen kokonaisaste ja verorakenne poikkesivat toisistaan EY:n jäsenmaissa. Eri veromuotojen suhteellinen merkitys vaihteli suuresti ja esimerkiksi tulo- ja voittoverojen osuus kaikista verotuloista oli Tanskassa lähes 60 % ja Ranskassa vain 17,4 % vuonna 1989. Missä määrin eri verorakenteet ovat vaikuttaneet tuotannon ja tuotannontekijöiden sijoittamiseen on vaikea arvioida. Hjerpet (emt.) toteavat, että esteiden poistamisella tavaroiden, palveluiden ja pääoman liikkuvuuden tieltä merkitsee verotuksen aseman kohoamista kilpailutekijänä. Verotuksella ei nähdä kuitenkaan olevan merkittävää asemaa kohdennuspäätöksiin. Yritysten sijoittumispäätöksessä esimerkiksi yritysverotuksella on vain toissijainen merkitys.

Juusela (2001: 5–22) toteaa, että EU:n lähitulevaisuuden suunnittelussa on painopisteenä sisämarkkinoiden toimivuus ja haitallisen verokilpailun torjumisen lisäksi huomio kiinnittyy veroesteiden poistamiseen. Vireillä olevia konkreettisia veroehdotuksia ovat yritysverotusta koskevat tutkimukset ja lisäeläkevakuutusten verotus. Pidemmällä aikavälillä ainakaan komissio ei ole ollut halukas esittämään kunnianhimoisia verojen harmonisointivisioita.

Riihimäki (1998) tulee tutkimuksessa siihen johtopäätökseen, että Euroopan sisämarkkinoista kieli- ja kulttuurierot eurooppalaisten valtioiden välillä ovat suuremmat kuin Sveitsissä ja etäisyydet pidempiä niin vaikeaa on perustella, että unionin työvoima olisi paljon liikkuvampaa. Riihimäki toteaa, että verokilpailua ansiotuloverotuksen osalta tuskin nähdään Euroopassa ja sijaintipäätöksiin tärkeämpi merkitys on ilmeisesti veropohjien liikkuvuudella ja muilla tekijöillä.

7.1.3. Hyvinvointivaltio

Hyvinvointivaltiot ovat kohdanneet kilpailullisemman toimintaympäristön globalisaation ja integraatiokehityksen myötä. Kehitys on nähty uhkana nykyisen kaltaisten laajo- ja verorahoitteisia sosiaaliturvajärjestelmiä kohtaan. Sosiaalipolitiikan suosio ei vähenemässä vaan mahdollisuudet verojen keräämiseksi sosiaaliturvan rahoittamiseksi kaivat. Veropohjat, jotka ovat verotulojen kannalta välttämättömiä, eivät ole tulevaisuudessa vakaita, koska yritykset, pääoma ja ammattitaitoiset työntekijät voivat helposti siirtyä paikasta toiseen. (Hjerppe ym. 2003.)

Hyvinvointivaltio ei ole verokilpailun edessä joutunut keventämään verotusta. Toistaiseksi ei ole näyttöä siitä, että globalisaatiokehitys tai haitallinen verokilpailu olisivat johtaneet kokonaisverorasituksen pienenemiseen tai merkittävään verotulojen alenemiseen. Julkiset taloudet ovat onnistuneet säilyttämään verotulonsa yllättävän hyvin. (Emt; Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2004.)

7.1.4. Suomi

Suomen tuloverojärjestelmään kohdistuu muutospainetta yritys- ja pääomaverotuksen osalle verokilpailun johdosta. Suomen yhteisöverokanta on kansainvälisesti alhainen, mutta kilpailuetumme on jo menetetty. Suomen osalta omat ongelmansa on vielä korkea ansiotulojen verotus sekä ero ansiotulojen ja pääomatulojen veroasteissa. Kilpailukyvyn varmistamiseksi tulisi ansiotulojen verotusta keventää. (Kröger 2003: 259–283.)

Suomen osalta Riihimäki (1998) toteaa seuraavaa, yhtiöverokanta on Suomessa kansainvälisesti matala, mutta työnantajien sosiaalivakuutusmaksut korkeita. Hyödykeverot ovat EU-maiden keskitasoa ja varallisuuteen kohdistuva verotus kansainvälisesti verrattuna pientä, johtuen matalasta kiinteistöverosta. Suomen tuloverotus on ankaraa ja työn verotuksella ja työvoimakustannuksilla voi olla vaikutusta kansainvälisenä investointikohteena. Pääomaverotus on keskitasolla ja Suomen matalan verokannan ja laajahkon veropohjan pääomatuloverojärjestelmä on suhteellisen kilpailukykyinen kansainvälistä verovuotoa ajatellen.

Suomen veroaste uhkaa nousta väestön ikääntymisen johdosta tapahtuvan julkisten menojen kasvun myötä. Kansainvälinen ympäristö ja kotimaiset tekijät antavat viitteitä kuitenkin veroasteen alenemisen puolesta. Sopeutuminen kansainväliseen integraatioon ja lisääntyvään verokilpailuun saattavat aiheuttaa verotuottojen menetyksiä. Suomen talous- ja veropolitiikan keskeinen haaste on löytää ratkaisu ongelmaan. (Hjerppe ym. 2003.)

Suomen verotukseen kohdistuu monia paineita, jotka vaikuttavat pääoman sijoittumiseen. Veropohjan liikkuvuus vaikuttaa kansalliseen verotukseen ja rahamarkkinoiden vapauduttua kansallinen pääoma on nopealiikkeistä, mikä on vaikuttanut pääoma- ja yhtiöverotukseen. Markkinoiden reuna-alueilla on laskettu veroasteita, jotta kilpailukyky ja kiinnostavuus säilyisivät rahamarkkinoilla. Riihimäki toteaa, että varsinkin pienillä mailla voi olla mielenkiintoa lisätä veropohjiaan matalilla veroasteilla ja näin saada lisää verotuottoa. (Riihimäki 1998.)

Vuoden 2002 syksyllä julkistettiin kaksi Suomen verojärjestelmän kehittämiseen keskittyvää raporttia. Valtionvarainministeriön työryhmä keskittyi tuloverojärjestelmän kehittämistarpeisiin verokilpailun ja hyvän verojärjestelmän vaatimusten perspektiivistä ja talousneuvoston työryhmä taas tarkasteli verojärjestelmän ohella julkisia menoja. (Valtioneuvoston kanslia 2002; Valtiovarainministeriö 2002a.)

Valtiovarainministeriön asettaman työryhmän tavoitteena oli verojärjestelmän hahmotaminen, jota voidaan pitää hyvän verojärjestelmän mukaisena, kansainvälisen verokil-

pailun ja eurooppaoikeuden näkökulmasta hyvänä ratkaisuna. Työryhmän mukaan eriytetty tuloverotus on toimiva perusrakenne tuloverojärjestelmälle. Laajaan veropohjaan ja matalaan verokantaan perustuva pääoma- ja yritysverojärjestelmä turvaa veronsaajien intressit ja järjestelmän kilpailukyvyyn myös tulevaisuudessa. (Valtiovarainministeriö 2002a.)

Talousneuvoston työryhmän näkemyksen mukaan veropolitiikassa tehtävien ratkaisujen tulisi painottaa enemmän taloudellista kasvua, työllisyyttä ja tulonjakotavoitteita. Verotuksella olisi turvattava yritysten ydintoimintojen jääminen Suomeen ja pystyttäisiin luomaan kilpailukykyinen tuotantotoiminta. (Valtioneuvoston kanslia 2002.)

Liitteessä 1 on molempien työryhmien suositukset, joilla päästään työryhmän asettamiin tavoitteisiin. Suositukset ovat rinnakkain niiden helpomman vertailtavuuden takia ja näin saa helpommin paremman käsityksen suositusten yhdenmukaisuudesta ja eroavaisuuksista.

7.1.5. Pääoman verotus

Verokilpailu keskittyy pääosin liikkuviin veropohjiin. Liikkuvan veropohjan muodostavat erityisesti yritykset ja finanssipääoma. Ne voivat helposti reagoida muutoksiin verotuksessa ja siirtyä maahan, jossa nauttivat edullisemmasta verotuksesta. Helpoimmin siirtyvät pankkitalletukset ja yritysten voitot. Euroopassa työvoiman liikkuvuus on melko vähäistä ja verokilpailu ei näyttäisi tältä pohjalta luovan paineita työhön kohdistuvaan verotukseen, poikkeuksena jotkut korkeapalkkaiset avainryhmät. Pitkällä aikavälillä kuitenkin yritystentoiminnan sijoittumisen kannalta käytävä kilpailu voi aiheuttaa myös kilpailua ansiotulojen verotukseen. (Hjerpe ym. 2003.)

Pääoman nopea reagointi rahamarkkinoiden vapautumisen jälkeen on vaikuttanut pääoma- ja yhtiöverotukseen. Markkinoiden reuna-alueilla on jouduttu vastaamaan kilpailuun alentamalla veroasteita. Pienillä mailla on houkutus laajentaa veropohjiaan matalilla veroasteilla ja saada veropohjan kasvun kautta lisää verotuloja. (Riihimäki 1998.)

Suomi siirtyy yhtiöverotuksessa kahdenkertaiseen verotukseen, johon yhä useampi valtio on siirtynyt. Monella valtiolla on kuitenkin käytössä jonkinlainen sovellus klassisista järjestelmistä ja näyttäisi, että mitään yhteistä linjaa ei ole EU-maiden välillä, mutta on nähtävissä pienten maiden ottavan esimerkkiä suurempien maiden linjauksista. (Kröger 2003: 259–283.)

Ruotsi, Norja ja Suomi ovat päätyneet eriytettyyn tuloverotukseen, jossa pääomatuloja verotetaan suhteellisella verokannalla ja se on yleisesti matalampi kuin ansiotulo veroste. Monet Euroopan maat ovat ottaneet mallia tästä, mutta poikkeuksena on yleisesti, että alempia verokantoja on käytetty vain osinko- ja korkotuloissa. Vain viidessä EU-maassa peritään varallisuusveroa ja se poistui myös Suomesta vuoden 2006 alussa. (Emt.)

Talousteorian mukaan säästämisen verotus vääristää säästämissäätöksiä sekä hidastaa talouskasvua ja useat tutkimukset viittaavat, että pääomaa ei tulisi verottaa lainkaan. Pääomaverotuksen tasosta ei talousteoriassa ole yhtä yhtenäistä kantaa, mutta laajapohjainen tuloverotus, jossa pääomaa verotetaan yhdessä ansiotulojen kanssa, ei pidetä ideaali ratkaisuna. Vaihtoehtoina nähdään menoverotus ja eriytetty tuloverotus. Pääomaverotuksen keskeisenä kysymyksenä nähdään myös sen neutraalisuus ja millä keinoin sitä tavoitellaan. Pääomaverotus on aika epäyhteneväistä maiden välillä ja Suomessa verotus suosii vapaaehtoista eläkesäästämistä ja omistusasumista. Osakesäästäminen rahastojen kautta on ankarasti verotettua. (Kari 2003.)

Osinkoverotuksessa ollaan siirtymässä kohti klassista järjestelmää ja yhtiöveron hyvitysjärjestelmistä ollaan luopumassa. Verotuksen neutraalisuustavoitteen kannalta kehitys ei ole positiivinen, mutta taloudellisen integraation myötä, monet neutraalit veroratkaisut kansallisessa ympäristössä aiheuttavat vääristymiä kansainvälisessä ympäristössä. (Kari 2003.)

7.1.6. Yhteenveto

Veropohjien lisääntyvä liikkuvuus ja kansainvälistyminen voivat vaikuttaa konsensuspolitiikan kyseenalaistamiseen. Työvoiman liikkuvuus rajoittaa valtion mahdollisuutta verottaa kansalaisiaan enemmän kuin he kokevat hyväksyttäväksi. Verokilpailu voi johtaa nykyistä pienempään tulojen uudelleenjakoa kannattavien kannalta liian matalaan verotukseen ja ei-toivottavaan verorakenteeseen. Liikkuvien veropohjien kevennys aiheuttaa paineita nostaa vähemmän liikkuvien veropohjien veroastetta. (Hjerppe ym. 2003.)

Liikkuvien veropohjien kevennyksestä ja vähemmän liikkuvien veropohjien veroasteen kiristys voi johtaa regressiiviseen tulojen uudelleenjakoon. Tämän seurauksena liikkuvat henkilöt maksavat vähemmän veroa kuin vähemmän liikkuvat ja pienituloisemmat veronmaksajat. Viitteitä maiden aktiivisen reaktion veropohjien liikkuvuuteen ja jopa verokilpailusta on näkyvillä. Melkein kaikki teollisuusmaat ovat alentaneet yhteisöverokantojaan ja erityisesti näin on tapahtunut Euroopassa. Nimelliset verokannat pääomatuloissa ovat laskeneet useissa maissa selvästi. Pääomatulojen verotuksessa on luovuttu progressiivisuudesta monessa maassa ja siirrytty mataliin suhteellisiin verokantoihin. Esimerkkinä verokilpailusta toimivat verokeitaat ja useiden teollisuusmaiden erityisveronhuojennukset. (Emt.)

Yksi tapa vastata haitalliseen verokilpailuun on kansainvälinen verokoordinaatio ja verokantojen harmonisointi. EU:n tähän liittyvät pyrkimykset eivät ole toistaiseksi toteutuneet. Painopiste on siirtynyt erityisten verohuojennusten poistamiseen ja veropohjien valikoivaan yhdenmukaistamiseen. Välittömän verotuksen katsotaan korostetusti kuuluvan kansalliseen päätösvaltaan. Keskusteluita käydään minimiverokannoista, joita on olemassa jo arvonnäköverotuksessa. Minimiverokannat eivät ole sitovia, mutta ne muodostavat minimitason, jonka alle verokilpailussa ei voida mennä. (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2004.)

Veropohjien kaventuessa tuloverotuksessa voivat erot kasvaa maiden välillä. Syynä tähän voi olla veron pieni tuotto, henkilöiden vähäinen liikkuvuus sekä maiden poik-

keavat sosiaaliset arvot sekä EU:n itä-laajentumisen vaikutus verokilpailuun. (Kröger 2003: 259–283.)

Tulevaisuuden osalta keskeinen kysymys on tulisiko yritysverotuksessa luopua itsenäisistä verojärjestelmistä ja korvata järjestelmät yhtenäisellä verojärjestelmällä. Verojärjestelmä perustuisi yhteiselle veropohjalle ja vero-kannalle. Verotulot voitaisiin jakaa formulan mukaisesti jäsenvaltioille. Toinen vaatimattomampi malli olisi kotivaltioverotusmalli, jossa keskeisenä periaatteena on veronalaisen voiton laskeminen yhtiön kotivaltion verolainsäädännön mukaan. Voitto jaettaisiin formulan mukaan jäsenvaltioille, jotka verottaisivat osuuttaan oman verokantansa mukaan. (Juusela 2001.)

7.2. Tuloverotus

Maiden verojärjestelmät ovat erilaisia tuloverorakenteen kannalta. Suomi ja Ruotsi ovat eriyttäneet ansio- ja pääomaveron. Suomessa ja Ruotsissa on käytössä progressiivinen malli ansioverotuksessa, kun Virossa on käytössä tasavero. Henkilöverotuksessa Suomen ja Ruotsin verorasitus on huomattavasti raskaampaa kuin Virossa, kuten taulukosta 2 huomataan. Pääomaveron osalta suurta eroa ei ole maiden välillä.

Taulukko 2. Tuloverotaulukko.

Maa	Tulovero %
Suomi	23,3–44,1
Ruotsi	26–36
Viro	23

Suomen ja Ruotsin välinen ero tuloverotuksessa on selitettävissä verotuksen erilaisuudella. Suomen korkea veroaste 44,1 % ja Ruotsin vastaava 36 % ei anna oikeaa kuvaa tuloverotuksen tasosta, koska Ruotsin verojärjestelmässä tuloveroa perii kunta sekä val-

tio kun Suomen tuloveroa perii ainoastaan valtio. Viron matala 23 % tulovero on melkein puolet matalampi kuin muiden vertailumaiden ja Virossa on poliittista halua alentaa tuloveroa vielä lisää.

Verorasitus ei anna kuitenkaan suoraa vastausta siitä kuinka verot on kohdistettu, sillä pohjoismaissa valtio jakaa erinäisiä tukia takaisin kerätyistä veroista. Suomi ja Ruotsi ovat joutuneet alentamaan verokantojaan kiristyvässä verokilpailussa ja Viro haluaisi alentaa ansiotuloverotusta edelleen houkuttaakseen ulkomaisia investointeja maahan. Viron hallitukselle on tullut paineita verokantojen nostamiselle, koska ihmiset vaativat parempia ja laadukkaampia palveluita myös julkisen sektorin osalta. Palveluiden saattaminen halutulle tasolle vaatii valtiolta lisäpanostusta eli on kohdistettava enemmän verovaroja kyseisiin painopistealueisiin ja menojen peittämiseksi verokantoihin kohdistuu nostopaineita tai veropohjaa on laajennettava.

Suomen tuloverokantaa on pidetty kilpailukyvyn kannalta negatiivisena asiana. Suomessa pienituloiset ei maksa suhteessa paljon veroja verrattaessa keski-Eurooppaan, mutta keski- ja hyvätuloiset maksavat suhteessa enemmän veroja ja saavat pienempää palkkaa. Tulevaisuuden kannalta on tärkeää pystyä rakentamaan kilpailukykyinen ja kannustava verojärjestelmä ja luoda maasta houkutteleva investointikohde ja haluttu työmaa myös ulkomaisten silmissä.

Tuloveroa on laskettu maltillisesti, mutta säännöllisesti vastaamaan verokilpailun haasteisiin. Suomen kannalta henkilöiden ansioverotus on vielä korkealla tasolla, mutta yhteisöjen ja yritysten verotus on Eurooppaan verrattuna kilpailukykyisellä tasolla. Tuloveroista kerätyt verot ovat kasvaneet yllättäen, vaikka verokantoja on alennettu. Talouden kasvaessa myös tulot ovat kasvaneet ja yritykset ovat palkinneet omistajiaan ja johtajiaan, mutta tämä on vain yksi selitys verotulojen määrän lisäämiselle. Veroja alentamalla on ihmisten käytettävissä olevat varat lisääntyneet ja kulutusmahdollisuudet monipuolistuneet. Talous on saanut kierrätykseen lisää rahaa ja uusia yrittäjiä on tullut vastaan uusien tarpeiden tyydyttämisestä.

Henkilöiden ansioverotus ei ole tulevaisuuden kannalta kuitenkaan kaikkein oleellisin vero. Henkilöiden liikkuvuus on EU-maiden välillä vapaata poislukien uusien jäsenmaiden osalta tehdyt rajaukset, mutta henkilöiden liikkuvuus työn mukana on kuitenkin ollut yllättävän vähäistä ennakko-odotuksiin verrattuna. Ansiotulovero on kuitenkin saatettava kohtuulliselle tasolle.

Ulkomaisten työntekijöiden houkuttelevuus Suomeen on vaikeaa korkean verotason ja pienemmän palkan vaikutuksesta. Yhtenä vaihtoehtona voisi olla tulevaisuudessa ulkomaisten työntekijöiden maksamien verokantojen tarkistus ja Suomen saattaminen kilpailukykyisempään asemaan osaavasta työvoimasta.

7.3. Kiinteistövero

Kohdemaiden kiinteistöverot ovat helposti vertailtavissa, vaikka Virossa ei ole kiinteistöveroa vaan maavero, joka vastaa hyvin Suomen ja Ruotsin käytössä olevaa kiinteistöveroa. Kiinteistövero luokitellaan liikkumattomaksi veroksi ja ainakin henkilöiden omistus- ja vapaanajan asunnot ovat verokilpailun kannalta huonossa asemassa. Teollisuuden ja sijoittajien kannalta tuoton odotuksiin ja vaatimuksiin korkea kiinteistövero voi vaikuttaa negatiivisesti sijoittamishalukkuuteen.

Taulukko 3. Kiinteistöverotaulukko.

Maa	Kiinteistövero %
Viro	0,1–2,5
Suomi	0,5–1,00
Ruotsi	1

Virossa on yllättäen korkein kiinteistöveroprosentti 0,1–2,5 %, kuten taulukosta 3 huomataan. Korkean verotuksen Suomessa yleinen kiinteistöveroprosentti on 0,5–1,00 % välillä ja Ruotsissa 1,00 % luokkaa. Suomen osalta rakentamattoman maan osalta voi-

daan periä jopa 3,00 % kiinteistövero. Korkealla veroprosentilla halutaan estää rakentamattomien tonttien olemassaoloa ja Suomen rakennuspolitiikkaa on arvosteltu uusien tonttien vähäisyydestä.

Monissa liberaalia veropolitiikkaa noudattavissa maissa juuri liikkumattomien verojen prosentit ovat suurempia kuin muutoin korkean verotuksen maissa. Veropolitiikan kannalta eroa on vain painopistealueissa ja verojen kannossa. Kovan verokilpailun myötä liikkuvien verojen ja liikkumattomien verojen suhteet tulevat muuttumaan, siten, että liikkumattomien verojen osalta on nostopaineita ja liikkuvien verojen osalta alentamispaineita.

Verokilpailun koventuessa liikkuvien ja liikkumattomien verojen merkitys voi kasvaa. Liikkumattomien verojen helpompi verotettavuus lisää korotus paineita ja liikkuvien verojen alenemista. Kiinteistövero on liikkumaton vero ja ainakin Suomen osalta kiinteistövero on suhteellisen alhainen verrattuna esimerkiksi Viroon ja Ruotsiin. Alhaisella verotuksella on kannustettu oman asunnon hankkimista ja mahdollistettu vapaa-ajan paikkojen omistus mahdollisuudet myös keskiluokalle ja vähätuloisille.

Hyvinvointivaltion rahoituksen kannalta uskon, että liikkumattomien verojen osuus kannetusta vero-osuudesta tulee lisääntymään, koska verokilpailu ei ole niin kovaa niiden osalta. Suomen veropolitiikan kannalta kiinteistöverossa on mahdollisuutta nostaa vähäsen veroprosenttia ylöspäin, mutta samalla se vaikeuttaa heikompituloisten vapaa-ajan ja omistusasunnon hankintaa ja omistusta. Kokonaisverotuksen laskiessa toimenpite ei kuitenkaan nosta verojen kokonaisrasitusta talouksien kannalta, mutta kokonaisveroasteeseen kohdistuu nousu painetta eläkepommin takia.

7.4. Kulutus- ja arvonlisävero

Arvonlisäverokannat Suomessa, Ruotsissa ja Virossa poikkeavat toisistaan jonkin verran. Suomessa ja Ruotsissa on käytössä kaksi alempaa arvonlisäverokantaa ja Virossa vain yksi. Taulukosta 4 selviää, että Virossa on arvonlisäverotus kaikkein matalinta ja

yleinen verokanta on seitsämän prosenttia pienempi kuin Ruotsissa. Suomen yleinen arvonlisäverokanta asettuu Viron ja Ruotsin keskivälille. Viro erottuu selvästi kaikkein matalimman verotason maana ja Ruotsi kaikkein korkeimman verotason maana.

Taulukko 4. Kulutus- ja arvonlisäverotaulukko

Maa	Alennettu ALV	Tavanomainen ALV
Suomi	8, 17	22
Ruotsi	6, 12	25
Viro	5	18

Suomessa ja etenkin Ruotsissa on jo nähtävissä painetta alentaa arvonlisäveroa tai siirtää palveluita tai tuotteita alemman verotason piiriin. Korkeat arvonlisäverotaset ja muu korkea verotus rajoittavat yleistä kulutusta ja esimerkiksi yksityisten palveluiden käyttö voi vähentyä. Suomessa alennettiin parturi- ja kampaamopalveluiden arvonlisäverotaso työllisyyden parantamiseksi, sekä osa palveluista on laitettu verovähennyskelpoiseksi, esimerkiksi kodin siivous ja remontoiminen.

Palveluiden siirtäminen alempaan arvonlisäverotason ja palveluille myönnettävät verovähennysoikeudet kertoavat liian kovasta verotuksen tasosta. Nyt pitäisi miettiä yleistä arvonlisäverotaso ja olisiko aihetta sen alentamiselle kuin palveluiden puottaminen vähin erin alemman arvonlisäverotason tasolle. Arvonlisäverotason laskeminen parantaisi yleistä kulutus mahdollisuutta ja kulutuksen kasveassa myös työttömyys laskisi.

Palveluiden verovähennyskelpoisuus parantaa yksityisen osto mahdollisuutta. Verovähennyskelpoisuus antaa kuluttajille paremman mahdollisuuden palvelun kuluttamiseen, koska sen todelliset kustannukset tulevat halvemmaksi. Herää kysymys verovähennyksien tarpeellisuudesta ja niiden tarkoituksesta. Verovähennyksien tekeminen, joka vuosi veroilmoitukseen lisää vain byrokratiaa ja hallinnollisia kuluja. Sama työllistävä vaikutus voitaisiin saada alentamalla yrityksiä työntekijöistä johtuvia kustannuksia ja alen-

tamalla kokonaisveroastetta tai ottamalla käyttöön yleisesti alempi arvonlisäverotaso. Verovähennyksen tarkoituksena on tehdä palvelusta kuluttajalle edullisempi, mutta se lisää samalla hallinnon tehottomuutta ja lisää byrokratiaa.

Verovähennyksien tarkoituksena on parantaa yksityisen kuluttajan kulutus mahdollisuuksia rajattujen palveluiden osalta. Verovähennys mahdollisuus lisää palvelun tuottajien määrää ja asettaa hinnalla nousupaineita kysynnän kasvaessa ja verotuksella tarkoitettu kuluttajan saama verovähennys hyöty alentuu, koska kysynnän kasvaessa ja verovähennysoikeuden myötä yrittäjät voivat nostaa hintoja, jotka eivät kuitenkaan tule suoraan kuluttajan maksettavaksi. Lopullisen maksun maksaa aina kuluttaja viimeistään verotuksen yhteydessä ja todellinen kustannus hyöty on lopulta paljon pienempi kuin on suunniteltu.

Verovähennyksien tarpeellisuudesta työllisyyden parantamiseksi palveluiden kysynnän kasvattamiseksi herättää kysymyksen verorasituksen oikeasta kohdentamisesta. Verovähennysten tarkoituksena on tehdä palvelusta tai hyödykkeestä kuluttajalle edullisempi. mutta sama vaikutus voitaisiin saada miettimällä verotuksen tasoa ja kohdentumista.

Suomessa on siirretty palveluita alemman verokannan piiriin työllisyyden paranemisen perusteella. Kampaamoiden arvonlisäverokanta laski 22 prosentista 18 prosenttiin. Arvonlisäverotasojen alentamisessa pitäisi olla erittäin tarkkana, sillä hyvän verojärjestelmän ominaisuuksiin kuuluu neutraaliverotus. Alentamalla tietyn palvelusektorin arvonlisäverokantaa niin alennetun arvonlisäverotuksen piiriin kuuluvat yritykset saavat kilpailuetua muihin samoista kuluttajista kilpaileviin yrityksiin, jotka eivät kuulu alennetun arvonlisäverokannan piiriin.

Laskettaessa arvonlisätasoa tulisi huomioida myös markkinaolosuhteet ja miettiä antaako arvonlisäverotason alennus sen alan yrityksille kilpailuetua verratuna muihin. Suomessa toteutettu arvonlisäverotuksen alennus parturi- ja kampaamopalveluille ei ulottunut esimerkiksi kosmetologi- ja hierontapalveluihin, joten parturi- ja kampaamopalvelut saivat pienen kilpailu edun toisiin palvelusektoreihin.

7.5. Kokonaisverotus

Suomen, Ruotsin ja Viron kokonaisveroasteet poikkeavat toisistaan tai Suomen ja Ruotsin kokonaisveroaste on huomattavasti korkeampi kuin Viron. Suomen ja Ruotsin kokonaisveroasteet ovat laskeneet niiden huippuvuosista 2000-luvun taitteesta muutaman prosentin. Erona Suomen ja Ruotsin kokonaisveron kehitykselle on, että Suomen kokonaisveroaste on ollut koko 2000-luvun laskussa, kun Ruotsi kokonaisveroaste on taas kääntynyt nousuun 2002 jälkeen, kuten taulukosta 5 ilmenee.

Taulukko 5. Kokonaisverotaulukko (Tilastokeskus 2008).

Kokonaisverotus Bkt:stä %											
Maa	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Keskiarvo 1995–2004
Suomi	45,6	46,9	46,1	46	46,4	47,7	45,7	45,6	44,6	44,3	45,9
Ruotsi	49	51,5	52	52,7	53,3	53,4	51,4	49,7	50,2	50,5	51,4
Viro	37,9	35,6	35,9	34,9	34,6	32,6	31,7	32,4	32,9	32,6	34,1
EU-25	38,1	38	38,2	38,3	38,5	38,1	37,6	37,5	37,5	37,6	37,9
EU-15	40	40,7	41	41,1	41,6	41,5	40,7	40,3	40,2	40,2	40,7

Viron kokonaisveroaste on ollut korkeimmillaan 90-luvun puolivälin jälkeen ja laskenut melkein tasaisesti koko ajan. Pientä kokonaisveroasteen nousua on havaittavissa vuoden 2001 jälkeen ja myös tulevaisuudessa kokonaisveroasteen nousu on mahdollista, koska Virossa kuluttajat haluavat parempia ja laadukkaita palveluita yhä enemmän.

Suomen ja Ruotsin kokonaisveroasteet ovat huomattavasti korkeammat kuin EU-15:n ja vielä enemmän kuin EU-25:n. EU-25:n kuuluvat EU:n maat sen itä-laajentumisen jälkeen ja EU-15 kuuluvat maat ennen sen itä-laajentumista. Korkea veroaste voi olla haitta kilpailukyvyille ja kansainvälisille investoijille, mutta katsottaessa pohjoismaiden ja ennen kaikkea Suomen ja Ruotsin kilpailukykyä verrattuna muihin Euroopan maihin niin voidaan todeta, että korkea kokonaisverotus ei voi olla este hyvälle kilpailukyvyille.

Suomen kokonaisveroaste on matalampi kuin Ruotsin, mutta huomattavasti korkeampi kuin Viron. Suomen korkean kokonaisverotuksen taustalla on korkea ansiotuloverotus ja veropohjan laajuus. Korkealla kokonaisveroasteella on turvattu hyvinvointiyhteiskunnan tuottamien palveluiden rahoitus. Verorahoilla on pyritty tehokkaaseen ja tuottavaan toimintaan ja valtio on supistanut ja tehostanut toimintaansa lamavuosista saakka. Tehostamistarpeita löytyy vielä lisää ja turvatakseen hyvinvointipalvelut toiminnasta on tehtävä vieläkin tehokkaampaa ja kustannustehokkaampaa ja päällekkäisiä toimintoja on vähennettävä.

Suomen kokonaisveroaste tulee pysymään korkealla tasolla verrattuna muihin Euroopan maihin. Korkeaveroaste johtuu valtion suurista menoista, joista hyvinvointipalveluiden osuus on suuri. Suomen veropohja tulee muuttumaan tulevaisuudessa, mutta uskon kokonaisverotason laskevan vähäisen, mutta pysyttelevän yli 40 %:n. Hyvinvointipalveluiden tuottaminen ei välttämättä ole valtion tai kunnan toimiala, mutta hyvinvointipalvelut tullaan tuottamaan kolmannen sektorin piirissä yksityisten tuottamina, mutta kunta tai valtio on useasti palvelun maksaja.

Paineita kokonaisverotuksen laskuun Suomen osalta varmasti tulee median ja eri tahojen osalta, mutta ansiotuloveron laskiessa verokertymää korjataan jollakin toisella verolla. Liikkumattomien verojen verotus on helpompaa ja niihin kohdistuva verokilpailu ei ole yhtä suurta kuin liikkuvien verojen, mutta yleisestä painostuksesta huolimatta hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee korkean kokonaisveroasteen rahoittaakseen palvelunsa, joilla se myös turvaa hyvän kilpailukykyensä kansainvälisillä markkinoilla. Tulevaisuudessa eläkkeiden rahoittaminen antaa painetta nostaa kokonaisveroastetta ja suureksi kysymykseksi jää kuinka eläkkeiden rahoitus hoidetaan tulevaisuudessa, kokonaisverotusta nostamalla vai jollain muulla tavalla.

7.6. Hyvinvointiyhteiskunta

Nykyaikainen hyvinvointiyhteiskunta perustuu tarvittavien arvojen luomiseen ja voimavarojen oikeudenmukaiseen jakautumiseen kansalaisille. Pohjoismaat ovat toteuttaneet

näitä arvoja pitkään. Pitkälle totetunut tasa-arvo, verovaroin rahoitetut palvelut ja kilpailukyky eivät kumoa toisiaan pois. Pohjoismaiden asema globaalissa taloudessa on vahva, vaikka korkea kokonaisveroastetta on pidetty suurena ongelmana kilpailukyvyn kannalta.

Suomen, Ruotsin ja Viron historia on hyvin erilainen ja antaa erilaiset lähtökohdat jo koko hyvinvointivaltion ymmärtämiselle. Ruotsia on pidetty jo kauan hyvinvointivaltion mallimaana ja monet valtiot ovat ottaneet esimerkkiä sen toiminnasta. Suomen hyvinvointivaltio projekti alkoi 1960-luvulla ja Suomi on ottanut paljon mallia Ruotsin toiminnasta.

Taulukko 6. Suomen budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino(miljardia euroa) (Valtionvarainministeriö 2008).

Vuosi	Tulot ilman nettolainanottoa	Menot ilman nettokuoletuksia	Tasapaino
1998	32,5	32,7	- 0,2
1999	35,8	32,5	3,3
2000	37,8	33,7	4
2001	35,7	33,3	2,5
2002	36,4	34,9	1,5
2003	35,3	35,6	- 0,2
2004	38,5	36,3	2,2
2005	39	37,5	1,6
2006	41	39,4	1,6
2007	43,2	40,8	2,4
2008	45,5	43,6	1,9

Verojärjestelmällä on vahva rooli hyvinvointiyhteiskunnan rahoittamisen ja hyvän kilpailukyvyn kannalta. Verojärjestelmällä rahoitetaan kansalaisten hyvinvointia ja samalla tasoitetaan tulonjakoa. Vero- ja hyvinvointijärjestelmän on tuotettava asianmukaista ja tehokasta palvelua sekä verojärjestelmän on oltava kohtuullinen ja oikeudenmukainen.

On tärkeää kehittää ja tehostaa julkista sektoria, koska nuorten määrä vähenee suhteessa ikääntyneiden määrään.

Pohjoismaat eivät ole tällä hetkellä siinä tilanteessa, että niillä olisi edessä pakolliset verohelpotukset. Mediassa ja kirjallisuudessa käytävässä keskustelussa verojärjestelmän muutoksesta ei ole kyse taloudellisesta välttämättömyydestä kuin yhteiskunnan arvomailman muutoksesta tai kirjoittajien arvomaailman muutoksesta tai sen tarpeellisuudesta. Taulukosta 6 huomataan, että verokertymät Suomen valtion osalta ovat lisääntyneet ja budjetti on ollut ylijäämäinen.

Suomi

Suomessa kunnilla on suuri vastuu hyvinvointipalveluiden järjestäjänä ja tuottajana. Hyvinvointipalveluiden kohoavat kustannukset tuovat haasteita kuntasektorille ja varsinkin pienissä kunnissa kustannusten nousu ja palveluiden tarjonta ovat vaarassa saattaa suurten taajamien ulkopuolella olevat eriarvoiseen asemaan. Kuntien keräämät verot ja valtiolta saamat valtion avustukset ovat nousukauden aikana antaneet kunnille lisärajoja rahoittaa hyvinvointipalveluja, mutta taantumien edetessä verotulojen voidaan olettaa vähenevän ja se luo paineita terveydenhuollon tehostamiselle, jos halutaan turvata yhtä laajat etuudet kuin on nyt.

Verokilpailun kiristyessä kuntien verotusmahdollisuudet kaventuvat, koska verotason täytyy olla kilpailukykyinen muiden kanssa. Kuntien verotuksen osalta on hyvä asia, että liikkumattomissa veroissa on mahdollisuutta nostaa verotaso, kun taas pääoma- ja ansiotuloverotaso on laskettava jonkin verran, että investoijien mielenkiinto säilyy yllä. Kiinteistöverot ovat Suomessa tällä hetkellä varsin maltilliset ja uskon, että nostopaineita verotasolle on tulevaisuudessa, kun pohditaan pääoma- ja ansiotuloverojen vähentyvien verokertymien korvaavia tulonlähteitä.

Veropolitiikalla voidaan laskea yleisesti verotaso ja samalla luoda laajempi veropohja, jolla kunnat ja valtio voivat turvata omat tulonsa. Ongelmana on tällöin, että kokonaisveroaste jää korkeaksi ja ihmisten mahdollisuus kuluttaa vähenee ja työllistymiselle

aiheutuu näin pieniä ongelmia, koska yleinen kulutus jää pienemmäksi kuin alemman kokonaisverotuksen vallitessa.

Verokilpailun kiristyessä kuntien ja valtion on pohdittava eri keinoja rahoittaa hyvinvointipalvelut. Kunnat ja valtio ovat tuottaneet ja rahoittaneet suuren osan palveluista tähän asti, mutta varsinkin terveyspalveluiden kallistuminen antaa aiheutta miettiä myös toisenlaisia tapoja tuottaa ja rahoittaa hyvinvointipalvelut.

Terveydenhuollon rahoittamiseen pitää keksiä uusia ratkaisuja tai toimintaa tulee saada kustannus tehokkaammaksi. Vaihtoehtona voidaan nähdä terveyspalveluiden kilpailuttaminen ja saada markkinoille aikaan aitoa kilpailua palveluntuottajien välille. Kilpailun avulla myös varmasti kustannukset laskevat ja laatu pysyy ainakin ennallaan.

Suomen valtion tulot ovat kasvaneet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta 1997 jälkeen koko ajan, kuten taulukosta 6 huomataan. Hyvinvointipalveluiden tehostaminen ja siirtäminen kolmannen sektorin hoidettavaksi ovat antaneet uusia mahdollisuuksia valtiolle toteuttaa ja ylläpitää hyvinvointiyhteiskunnan tarvitsemia palveluja. Hyvinvointipalveluiden rahoittamista on vähennetty koko ajan ja niiden rahoittamiseksi on otettu käyttöön käyttömaksuja. Valtion tulojen lisääntyessä lisääntyneet rahavarat on käytetty muihin kohteisiin ja tarkoituksiin, josta on havaittavissa arvomaailman muutos ja valtio haluaa antaa ihmisille suuremman vastuun omasta toimeentulostaan ja turvastaan.

Taulukko 6 osoittaa sen, että valtion vuotuiset verovarot ovat lisääntyneet melkein joka vuosi. Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus ei ole uhattuna verotuksen kevennyksien vuoksi, koska verojen kevennyttyä verovaranto on lisääntynyt. Suurempana uhkana voidaan nähdä asenteiden ja arvojen muutoksessa. Yhtenä esimerkkinä on oikeiston lisääntynyt kannatus ympäri Eurooppaa ja nyt Suomessa porvarihallituksen muodostaminen ensikertaa sitten 90-luvun alun.

Ruotsi

Ruotsin pitkä historia ja yhteiskunnan rakentuminen pitkän ajan saatossa ovat rakentaneet yhteiskunnan, jossa hyvinvointipalvelut ovat universaaleja ja niiden taso on korkea. Ongelmaksi järjestelmän kannalta on muodostunut sen kalleus tai korkea verotaso. Globaalin kilpailun kannalta etenkin yritysten kilpailukykyinen toimintaympäristö on tärkeä.

Hyvinvointipalveluiden tuottaminen tai kustantaminen on valtiolle ja kunnille suuri menoerä budjetista ja turvatakseen omat tulonsa on ensisijaisen tärkeää pystyä huolehtimaan toimivasta toimintaympäristöstä, sillä jos maan toimintaympäristö muodostuu yrityksille negatiiviseksi ne ulkoistavat toimintaansa helposti muihin halvempiin maihin. Kilpailukykyinen valtio saa helpommin lisäinvestointeja ja mahdollistaa lisäverotulojen saannin, vaikka verotaso yrityksille olisi alhaisempi kuin aikaisemmin. Yritysten maasta pako aiheuttaa valtiolle ja kunnille verotulojen menetyksiä ja vaikeuttavat hyvinvointipalveluiden tuottamista, vaikka hyvinvointipalvelut rahoitettaisiin niin kuin ennenkin niin joltain muulta sektorilta se on samansuuruinen menoerä pois.

Ruotsi on tunnetusti hyvinvointivaltion malli maana tunnettu. Ruotsissa hyvinvointipalveluiden kattavuus ja universalisuus ovat luoneet paineita hyvinvointikustannuksien nousun kautta. Yleinen verotaso Ruotsissa on ollut korkea ja sitä on onnistuttu laskemaan huippuvuosista, mutta kuitenkin se on kivunnut taas yli 50 %:n. Suomessa kokonaisveroaste oli vuonna 2004 44,6 %.

Verotason ollessa näinkin korkea, sillä on vaikutusta yleiseen kulutukseen ja yleisen arvonlisäprosentin ollessa 25 % ihmisten kulutus mahdollisuutta alennetaan jonkin verran. Ruotsissa on ollut ongelmana jo rikkaiden ihmisten siirtyminen matalamman verotuksen maahan. Yritysten pääkonttorien siirtyminen edullisimpien verotasojen maahan seuraavat perässä.

Ruotsin verotason ollessa korkea ei lisärahoitusta hyvinvointipalveluiden rahoittamiseen voida hakea verotaso nostamalla. Ansio- ja pääomatuloprosentti ovat jo nyt korkealla

ja niiden osalta on havaittavissa alentamispaineita. Ruotsin on vastattava verokilpailuun ja laskettava ansio- ja pääomaverotasoa, jos halutaan pysyä ja olla houkutteleva investointi kohde tulevaisuudessa.

Ruotsilla on samanlainen tilanne kuin Suomessa, että verojen osalta vain ja ainoastaan kiinteistövero on mahdollista nostaa ylöspäin ja kasvattaa siltä osin verokertymää. Kiinteistövero on alhainen verrattuna Euroopan maihin. Kiinteistövero on liikkumaton vero ja verokilpailun osalta siihen ei kohdistu samanlaisia muutospaineita kuin esimerkiksi pääomaverotukseen.

Ruotsissa voidaan kompensoida ansio- ja pääomaverojen verokertymien menetyksiä laajentamalla veropohjaa, mutta ongelmaksi muodostuu kokonaisverotuksen taso, joka jo tällä hetkellä on korkea. Veropohjan laajentaminen antaisi mahdollisuuden saada lisärahoitusta hyvinvointipalveluiden rahoittamiselle, mutta se ei poistaisi edessä olevia ongelmia vaan olisi tilapäinen ratkaisu. Verovarot kerättäisiin vain erimuodossa.

Arvonlisäverotuksen osalta Ruotsin taso on korkea ja yleisen kulutuksen ja kokonaisverotuksen kannalta verotasoa tulisi madaltaa. Arvonlisäverotuksen tason ollessa korkea ja ansio- ja pääomaverotuksen madaltuessa Ruotsin siirtyisi kohti tasaveromallia, joka ei ole ainakaan vielä haluttu tahto tila. Arvonlisäverotuksella saatava verokertymä voisi kuitenkin nousta jos kokonaisverotasoa saataisiin alemmaksi, koska ihmisten kulutusmahdollisuudet paranisivat ja valtio saisi osan menetetyistä verokertymistä takaisin.

Hyvinvointipalveluiden osalta, valtion verokertymät tulevat vähenemään tulevaisuudessa ja hyvinvointipalveluiden rahoittamiseen on käytettävissä suhteessa vähemmän varoja kuin nyt. Vaihtoehtona voidaan nähdä lisääntyvät käyttömaksut tai julkisen rahoittamien hyvinvointipalveluiden supistamisen.

Ruotsin hyvinvointimalli on suurien haasteiden edessä kuinka se pystyy vastaamaan globaalin kilpailun haasteeseen ja oman ongelmansa hyvinvointipalveluiden rahoitukseen tuovat kasvavat pakolaisten ja ulkomaalaisten määrä. Kuinka saadaan tehostettua

hyvinvointipalveluiden tuottamista ja joudutaanko alentamaan tai luopumaan osasta totutuista hyvinvointipalveluista.

Ruotsin tämän hetkinen malli on muutoksen edessä ja se edellyttää etenkin poliittisilta päätöksentekijöiltä uskallusta puhua asiasta ja antaa signaaleja erilaisista vaihtoehdoista. Ihmiset eivät ole halukkaita luopumaan jo nauttimistaan eduista, mutta mikä on vaihtoehto?

Vaihtoehtona on valtion velkaantuminen hyvinvointipalveluiden tason ja laajuuden turvaamiseksi, mutta se ei ole pitkä aikainen ratkaisu. Yhtenä vaihtoehtona voidaan nähdä valtion ja kuntien verotulojen kasvun, joka on talouden nousuvaiheessa normaalia. Nyt olemme kuitenkin ohittamassa talouden huippunousua ja valtion ja kuntien saamat verotulot tulevat laskemaan ja jos ei ole onnistuttu varautumaan tuleviin muutoksiin olisi korkea aika tehdä poliittisia linjavetoja tulevaisuudesta.

Vaihtoehtona on myös terveyspalveluiden kilpailuttamisen lisääminen ja sitä kautta hakea verovaroin tarvittavan rahoitusosan pienentämistä. Ruotsissa kilpailuttaminen on johtanut julkisen palveluiden laadun paranemiseen, toiminnan tehostumiseen ja kustannusten alenemiseen. Kilpailuttaminen on tehostanut julkisten palveluyksiköiden omaa toimintaa ja parantanut seuranta kokonaisuudessaan. Yksityisten palveluntuottajien markkinoille tulo on auttanut uusien palvelutoimintojen kehittämistä.

Antamalle kuluttajalle mahdollisuus valita palveluntuottajansa voidaan julkista palvelutuotantoa ja julkisia resursseja ohjata markkinamekanismin kautta. Markkinamekanismia voidaan hyödyntää osana julkisten palveluiden järjestämistä. Julkisia resursseja voidaan ohjata säännelysti markkinoiden kautta, missä palvelun tuottajien välillä on jatkuva kilpailutilanne.

Ruotsissa on saatu positiivisia kokemuksia hyvinvointipalveluiden kilpailuttamisesta niin laadun paranemisen kautta kuin myös toiminnan tehostumisen ja kustannusten alentumisen kautta. Järjestelmän kautta on saatu markkinoille uusia palveluntuottajia ja myös on kehitetty uusia palvelumuotoja vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeisiin.

Hyvinvointipalveluiden kilpailuttaminen on lisännyt myös joustavuutta, koska palvelun tarjoajat joutuvat vastaamaan nopeasti asiakkaiden uusiin tarpeisiin.

Talouden kasvaessa jo jonkin aikaa valtion, kuntien ja maakäräjien tulot ovat olleet nousussa. Nyt maailman talous näyttää kääntyvän hienoiseen taantumaa ja myös edellä mainittujen tahojen tulopuolta uhkaa verokertymän väheneminen. Ruotsissa ollaan Suomea edellä terveyspalveluiden kilpailuttamisessa ja kilpailuttamisen rohkeampi käyttö voisi vähentää valtion, kuntien ja maakäräjien terveydenhuolto kustannuksia.

Nousukauden aikana julkisen sektorin tulopuoli on turvattu ja rakenteita voidaan parantella ja tehostaa, mutta laskukauden aikana nähdään kuinka toimiva ja tehokas järjestelmä on. Laskukauden aikana Ruotsin hyvinvointipalveluiden taso ei tule laskemaan jos laskee ollenkaan, koska järjestelmä on selvinnyt jo monesta laskukaudesta ja koko yhteiskunta rakentuu hyvinvointivaltion arvoille ja periaatteille. Oikeistokaan ei ole noussut vastarintaan Ruotsissa hyvinvointipalveluiden tasosta ja universaalista piirteestä.

Viro

Viron osalta toisen maailmansodan jälkeinen aika ei ole mahdollistanut omaa sisäpolitiikkaa ja Viro oli Neuvostoliiton vallan alaisena. Sosialistinen käsitys ihanne yhteiskunnasta ei toteutunut missään ja valtion kova ote ihmisten arkielämästä ei helpota Viron valtion puuttumista ihmisten arkielämään niissä määrin kuin Suomessa ja Ruotsissa.

Viron liberaali politiikka kuvastaa hyvin virolaisten halua vihdoinkin päättää omasta elämästä ja takana voi olla myös pelkoa valtion puuttumisesta arkielämään. Hyvinvointivaltiota rakennettaessa kansalaisten tulee luottaa poliittisiin päätöksen tekijöihin ja Viron osalta prosessi voi viedä paljon aikaa. On kuitenkin havaittavissa, että virolaiset haluavat rakentaa ainakin jonkin asteista hyvinvointivaltiota, koska kansalaiset haluavat parempaa koulutusta ja parempia terveyspalveluja.

Viron osalta kehitys ei johda samanlaiseen hyvinvointivaltio rakenteeseen kuin Suomessa ja Ruotsilla. Viron poliittinen ilmapiiri haluaa alentaa entisestään ansiotuloveroa, koska verojen alennuksella saataisiin kulutusta nostettua ja myös investoijien mielenkiinto kasvaa verotuksen alentuessa.

Viron osalta on verotuksen suhteen täysin erilainen tilanne kuin Suomessa tai Ruotsissa. Virossa verotasot ansio- ja pääomaverotuksessa ovat matalat ja arvonlisävero on matala, mutta kiinteistövero on jo hiukan korkeampi. Virossa matalan verotason kautta halutaan olla investoijien näkökulmasta mielenkiintoinen vaihtoehto ja valtio haluaa saada lisää ulkomaisia yrityksiä parantaakseen työllisyyttä ja yleisiä kulutusmahdollisuuksia.

Viron kannalta hyvinvointipalveluiden rahoittaminen julkisin varoin kohtaa uusia haasteita, koska menossa oleva taantuma ja korkea inflaatio ovat ongelma. Hyvinvointipalveluiden laatu, taso ja universaalisuus ovat suuri ongelma Virossa. Kansalaiset haluaisivat saada parempia ja laajempia palveluita, mutta verotason ollessa matalalla verokertymien varat eivät riitä rakentamaan kehitysvaiheessa olevia hyvinvointipalveluita. Jo nykyisten hyvinvointipalveluiden rahoittaminen julkisen varoin on hankalaa ja palveluiden laatu ja kattavuus eivät ole hyvällä tasolla.

Virossa kokonaisveroaste on suhteellisen matala ja sitä korottamalla voitaisiin ohjata lisätuloja hyvinvointipalveluiden rahoittamiseen. Kokonaisveroastetta voidaan korottaa laajentamalla veropohjaa, joka toisi verotuksen monimutkaistumisen ja lisää hallinnollisia kuluja, tai nostamalla nykyisten verojen tasoa. Verojen noston ongelmana on poliittinen ilmapiiri, joka haluaisi laskea verotaso nykyisestä ja osaltaan myös verotuksen nostamisen tuoman kilpailukyvyn heikkeneminen. Kilpailukykyä voidaan parantaa pitkän tähtäimen suunnitelmilla ja kohdentaa kerättyjä verovaroja koulutukseen ja tutkimukseen.

Viron kehityksen kannalta on tärkeää, että se voi toteuttaa vapaasti haluamaansa politiikkaa ja Virossa tarkkaillaan tarkasti pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehitystä ja muutosta. Naapurivaltioiden hyvä kilpailukyky ja korkean hyvinvoinnin luominen glo-

baalin kilpailun yhteydessä kiinnostaa myös virolaisia ja he haluavat nauttia myös osaltaan korkeasta hyvinvoinnista. Virolla on nyt hyvä mahdollisuus tarkastella pohjoismaisen hyvinvointivaltion kehitystä ja tarkastella kuinka se on selvinnyt ja kuinka se pystyy vastaamaan uusiin haasteisiin. Virolle tarjotaan mahdollisuutta hakea kehityksen positiiviset puolet ja luoda siitä Virolle sopiva malli, niiltä osin kuin se haluaa kehittyä kohti pohjoismaista mallia.

Hyvinvointipolitiikan rahoittaminen kansainvälisen verokilpailun yhteydessä on haastavaa. Viron kannalta hyvinvointipolitiikan rahoittaminen on haastavaa, sillä liikkumattomien verokantojen osuus tulee nousemaan, sillä kilpailu ei ole niin kovaa sillä sektorilla. Viron maa-ala ei ole hirveän suuri ja se voi pitää suhteellisen korkeata maaveroa, jos se onnistuu pitämään yleisen verotason matalana ja ennen kaikkea yrityksille kohdistuvien henkilöstön sivukulujen osuuden matalalla tasolla. Kiinteistöverojen osuus ei ole yrityksen kannalta niin merkittävä kuin henkilöstökulujen.

Virolla on paineita nostaa yleistä hyvinvoinnin tasoa. Talouden kasvun hiipuessä hyvinvoinnin rahoittamiseen tarvitaan muita keinoja kuin taloudellisen nousun tuomat verokertymät. Viron osalta valtiolla on edessä suuria päätöksiä, jatketaanko liberaalia politiikka vai halutaanko kehitystä viedä kohti hyvinvointivaltio ajattelua.

Viron kannalta edellytykset kestävän hyvinvoinnin luomiseksi ovat tällä hetkellä kohtalaiset. Virolla on mahdollisuus tarkastella Suomen ja Ruotsin tekemiä päätöksiä läheltä ja suodattaa niistä parhaimmat ratkaisut omaksi edukseen. Viron kannalta verrattuna muutos mahdollisuudet ovat hyvät, koska sillä ei ole taakkana raskasta byrokraattista valtiokoneista, joka on muodostunut niin Ruotsiin kuin Suomeenkin.

Virolla on mahdollisuus luoda joustava ja ohut organisaatio, jolla se voi kontrolloida ja valvoa luomaansa hyvinvointipalveluita. Etuna on myös nykyinen palveluiden taso ja saatavuus. Suomen ja Ruotsin osalta ongelmana ovat olleet hyvinvointipalveluiden osalta kuitenkin suuremmat etäisyydet ja palveluiden turvaaminen myös haja-asutusalueille. Voimistuva kaupungistuminen aiheuttaa paineita hyvinvointipalveluiden saatavuudelle taajama alueiden ulkopuolelle tai niiden yksikkö kustannukset nousevat liian suu-

riksi. Viron maantieteelliset etäisyydet eivät ole pitkät ja palveluiden kohdentaminen on helpompaa ja Suomen ja Ruotsin tilanteeseen verrattuna turhien investointien riski on pienempi.

Mahdollisuus maksaa virolaisilla itse terveydenhuoltoaan on suurella osalla väestöä rajalliset. Terveyspalveluiden muutoksesta huolimatta terveysongelmat ovat vakava ongelma. Ongelmaksi muodostuu terveydenhuoltojärjestelmän mahdollisuus hoitaa ongelmia, joiden taustat ovat suurissa tuloeroissa. Laajasta vakuutusturvasta huolimatta terveyspalvelujärjestelmän kyky jakaa terveyspalveluja tarpeen mukaan on heikko.

Viron valitessa liberaali suuntaus se vaikuttaa myös Suomen ja Ruotsin päätöksiin, koska Viro antaa halvemman mahdollisuuden yritystoiminnalle ja maantieteellisen läheisyyden kannalta se on myös haaste Suomelle ja Ruotsille. Liberaalin suunnan valitseminen vaikuttaa erityisen paljon Suomen ja Ruotsin osalta liikkuvien veropohjien tason korkeuteen, koska Viron maantieteellinen läheisyys ja kulttuurinen samankaltaisuus helpottavat yrityksiä siirtymistä rajan taakse. Viron poliittinen ympäristö on vakaampi kuin Venäjän, jonne monien yritysten mielestä on riskialtista mennä. Viron liittyminen myös EU:n ja Natoon ovat vakauttavia tekijöitä.

Viron hyvinvointipolitiikan kannalta se voi johtaa yhä lähemmäksi Yhdysvaltojen mallia, jossa yksilö kantaa suuren vastuun omasta hyvinvoinnista. Talouskasvun jatkuessa se voi pitää nykyiset hyvinvointipalvelut, mutta talouskasvun hidastuessa hyvinvointipalveluiden maksullisuus erilaisin variaatioin on todennäköinen vaihtoehto. Esimerkkinä voisi toimia Yhdysvallat ja sen käyttämä vakuutusmalli tai soveltaa manner-eurooppamaista mallia, jossa korostetaan työnteon ja perheen vaikutusta yksilön saamiin palveluihin ja etuihin.

Hyvinvointipolitiikalle tämän mallin valitseminen tuo suuria haasteita. Kuinka saadaan myös vähävaraisemmat yksilöt nauttimaan hyvinvoinnista, koska jo nyt osa kansalaisista jää palveluiden ulkopuolelle sekä kuinka motivoidaan yksilöitä kehittämään itseään ja antamaan kaikille yleensä mahdollisuus hyvään koulutukseen ja elämään. Yksilöille jää suuri vastuu itsestään ja monet vanhemmat ovat tottuneet valtion tukeen ja turvaan tai

ainakin, että valtio on työllistänyt vaikka markkinatilanne ei olisi sitä mahdollistanut. Nyt pitäisi kantaa vastuu yksin, on uusi tilanne ihmisille.

Viron valitessa suunnan kohti pohjoismaista hyvinvointivaltiota tulee ensiksi esille sen rahoittaminen ja kuka ottaa vastuun palvelun tuottamisesta julkinen, yksityinen vai kolmas sektori. Hyvinvointipalveluiden kustannukset ovat yleensä koko valtion budjetista suuri osa ja niiden kustantaminen aiheuttaisi suuria muutoksia Viron sisäpolitiikassa niin veropolitiikan osalta kuin muutenkin.

Hyvinvointivaltioprosessi lähtee arvomaailman muutoksesta, että hyväksytään valtion tai muiden tahojen suuri vaikutusvalta ja puuttuminen arkielämään. Puuttumisella tarkoitetaan, että hyvinvointivaltiossa verotaso on yleensä suhteellisen korkea ja näin ollen puututaan yksilön mahdollisuuksiin kuluttaa tulojaan haluamallaan tavalla. Viron osalta samanlainen malli kuin pohjoisissa naapurivaltioissa voi olla vaikeaa tai ei haluta samanlaista mallia. Usko valtiovaltaan on vielä horjuvaa ja hyvinvointipolitiikan rakentaminen on vielä lapsen kengissä.

Virossa on havaittavissa kansalaisten osalta halua parempien palveluiden puolesta ja uskon, että jonkin asteisia panostuksia on luvassa tulevaisuudessa. Virosta ei tule samanlainen hyvinvointivaltio kuin on meidän käsityksemme, koska jo maiden välinen historia on erilainen ja Suomessa hyvinvointivaltiota on alettu rakentamaan jo 1960-luvulla ja sitä on purettu voimakkaasti laman jälkeen ja prosessi on kesken vielä tänä päivänä. Suomenkin osalta hyvinvointivaltioilla on muutoksen ajat käsillä ja myös meidän tuntemamme hyvinvointivaltio on muuttumassa

Viron yhteiskuntaa ajatellen, kolmannella tai yksityisellä sektorilla on iso rooli hyvinvointipalveluiden tuottamisella. Yksityisen sektorin roolia voidaan perustella jo yleisellä palkkatasolla, sillä julkinen puoli ei pysty kilpailemaan yksityisen palkkojen kanssa ja pätevän henkilöstön saaminen on vaikeaa. Mallia voitaisiin hakea Ruotsista, jossa terveydenhuollonpalveluita kilpailutetaan yleisesti. Mallin avulla voitaisiin rakentaa tehokas, laadukas ja kustannus tehokas terveydenhuollon järjestelmä.

Virolla ei ole samanlaista pitkää historiaa hyvinvointipalveluiden tuottamisesta ja heillä ei ole samanlaista organisaatiota kehkeytnyt ajan saatossa, joten Virolla on hyvä mahdollisuus saada palvelusektorista kevyt ja tehokas. Yksityisen sektorin roolia parantaa myös sen mahdollisuus tuottaa hyviä ja laadukkaita palveluita ja investoida huippulaitteisiin

Viron lähitulevaisuus näyttää millaisen kannan se ottaa hyvinvointivaltioon vai muokkaako se liberaalia talouspolitiikkaa hyvinvointivaltion tiettyihin rakenteisiin, joilla se loisi uudenlaista hyvinvointipolitiikkaa. Viron hyvinvointipalveluiden rahoituksen kannalta, uskon sen joutuvan nostavan yleistä verotasoä jonkun verran. Ansiotuloverotaso tulee pysymään alhaisena ja myös yrityksiin ja erityisesti ulkomaisiin yrityksiin kohdistuva verotus tai verohelpotukset tulevat olemaan yksi keino rakentaa menestyvää taloutta.

Viron kannalta uskon, että siellä tullaan lähentymään pohjoismaista mallia, vaikka se näyttäytyy meille varsin erilaisena hyvinvointivaltion rakenteena kuin olemme tottuneet. Palveluiden kattavuus ja etuudet eivät ole samalla tasolla kuin pohjoismaisessa mallissa, jossa niiden sanotaan vaikuttavan yksilön motivaation työskennellä ja olevan passivoittava tekijä.

Yhteenveto

Hyvinvointipalveluiden tuottaminen tarvitsee toimivaa ja kilpailukykyistä toimintaympäristöä yrityksille, kuitenkin asettumasta suoraan niiden vallan alle. Globaalin kilpailun kasvaessa pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden tämän hetkinen kilpailukyky on hyvä, mutta pitäisi varautua jo tulevaisuuteen ja tukea sekä kehittää niitä ominaisuuksia, joilla kilpailukyky on saatu aikaan. Pelkkä kulujen leikkaaminen ei ole aina oikea ratkaisu vaikka se vähentää lyhyellä aikavälillä kustannuksia, mutta todelliset kustannukset voivat tulla maksuun vuosikymmenien päästä.

Kuinka hyvinvointiyhteiskunnan arvoperusta ja -maailma selviävät nykyajan haasteista. Hyvinvointivaltio tai -yhteiskunta on kohdannut kritiikkiä ja sen alasajoa on ennustettu

monta kertaa. Suomessa laman jälkimainingeissa arveltiin meidän tunteman hyvinvointivaltion tarun olevan lopussa, mutta hyvinvointivaltio on kohdannut ennenkin haasteita ja uskon, että hyvinvointiyhteiskunta selviää tästä murroksesta.

Meidän nyt tuntema hyvinvointiyhteiskunta tulee muuttamaan muotoaan selvitäkseen ajan haasteista ja vastatakseen ihmisten nykyisiin tarpeisiin paremmin. Osa hyvinvointipalveluista ajetaan alas tai sen tuottaja vaihtuu, mutta koko hyvinvointiyhteiskunnan alasajoja ei tulla näkemään. Kysymys on paremminkin samanlaisesta integraatiosta kuin nähdään Euroopassa nyt veropolitiikan ja talouden puolella. Hyvinvointiyhteiskunta tulee lähenemään kohti anglosaksista mallia ja samoin päinvastoin.

Hyvinvointiyhteiskunta elää nyt suurta murrosta, koska aikaisempi kritiikki on osunut yleensä talouden kannalta laskukauteen esimerkiksi öljykriisi ja 90-luvun lama, mutta nyt elämme nousukautta ja uhka tulee arvoista. Kuinka hyvinvointiyhteiskunta saa vakuutetuksi oman oikeutellisuutensa ja kuinka se pystyy muokkautumaan nykyisen arvomaailman arvojen vaatimuksiin.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

Hyvinvointivaltio tai -yhteiskunta tulee muuttumaan niin kuin se on muuttunut tähänkin asti vastaamaan sen hetkisiä haasteita. Nyt käydään keskustelua hyvinvointivaltion kriisistä ja etenkin rahoituskriisistä, mutta katsottaessa asiaa tarkemmin niin huomataan, että hyvinvointivaltioiden, ainakin pohjoismaiden, tilanne on kuitenkin valoisa. Valtion budjetti on ylijäämäinen ja valtion velka ei ole suuri katsottaessa vaikka manner-Euroopan maita tai Yhdysvaltoja.

Hyvinvointivaltioilla on paljon suuria haasteita edessä ja ne ovat varautuneet niihin tähän mennessä hyvin niin kuin globaaliin kilpailuun. Hyvinvointivaltion tulee pystyä vastaamaan tulevaisuudessa sille asetettuihin haasteisiin ja tämä vaatii tiettyjä muutoksia. Hyvinvointivaltio ei voi jäädä paikoilleen ja olla stabiili, mutta myös muut eri mallit ovat koko ajan muutoksen edessä, mutta niistä käydään paljon vähemmän yleistä keskustelua kuin hyvinvointivaltion tilasta.

Hyvinvointivaltion kokonaisveroaste on huomattavasti korkeampi kuin suurimman osan valtioista, mutta korkea veroaste ei ole ollut este hyvälle kilpailukyvyille niin kuin monet tutkimukset todistavat. Korkealla veroasteella on parannettu koulutusta ja hyvinvointia, jotka ovat lisänneet tuottavuutta ja olleet perustana hyvin koulutetulle työvoimalle. Hyvinvointivaltion osalta on kuitenkin suuria paineita saada kokonaisveroastetta pienemmäksi ja saada lisäkulutusta mahdollisuutta markkinoille.

Tasa-arvo niin miesten kuin naisten, sekä rikkaiden ja köyhien välillä antavat hyvät mahdollisuudet kouluttautua ja työllistyä monia muita maita paremmin. Hyvän ja laadukkaan koulutuksen mahdollisuus antaa niin työntekijälle kuin työnantajalle paremmat mahdollisuudet työn tuottavuuden parantamiselle ja takaa koulutetun ja osaavan työvoiman.

Hyvinvointipalveluiden rahoittaminen tulee muuttumaan enemmän käyttömaksujen perimiseksi. Se, että osa verovelvollisista ei tarvitsisi maksaa palveluista alhaisen tulo-
tasonsa takia, on pahasti ristiriidassa hyvinvointivaltion perusarvojen kanssa ja voisi

vaarantaa koko hyvinvointivaltion olemassaolon. Keskiluokalle ja parempi tuloisille olisi vaikeaa perustella hyvinvointipalveluiden turvaaminen, jos he eivät voisi nauttia maksamistaan palveluista. Hyvinvointipalveluiden kustantaminen on kaikkien palkansaajien harteilla ja kaikki saavat nauttia palveluista. Palveluiden tuottaminen tulee olemaan suuremmassa määrin yksityisten yritysten ja yhteisöjen vastuulla ja valtio tai kunta on palvelun tilaajia ja maksajia.

Ansiotulovero on korkealla tasolla hyvinvointivaltiossa ja paineita on sen madaltamiselle. Kansainvälisen verokilpailun kannalta kuitenkin korkea verotaso ei ole niin suuri ongelma kuin voisi kuvitella. Työvoima on ollut vähän liikkuvaista maasta toiseen, vaikka työvoiman liikkuvuutta on helpotettu paljon. Uutta työvoimaa ulkomailta ei saada vain alentamalla ansiotuloveroa ja sanoa, että nyt ollaan houkuteltavia. Asia tulee nähdä laajemmalti, sillä meillä maksettavista veroista osa menee yleiseen hyvään ja yleinen elintaso on kuitenkin hyvä ja ero köyhän ja rikkaan välillä paljon pienempi kuin yleisesti Euroopan maissa.

Yhtenä vaihtoehtona on katsoa mitalin toinen puoli, joka unohtuu keskusteltaessa ulkomaisen työvoiman saatavuudesta ja se on yleinen palkkataso verrattuna muihin Euroopan maihin. Suomen ja ainakin koulutetun työvoiman palkkataso ei vastaa yleistä Eurooppalaista palkkatasoa ja ainoastaan alentamalla tuloveroa tätä ongelmaa ei kokonaan poisteta.

Pääomaverotus on kilpailukykyinen Suomen ja Ruotsin osalta verrattuna muihin Euroopan maihin. Kilpailukykyä, investoijien halukkuutta ja työvoiman mielenkiintoa pitää saada nostettua, koska ainkakin Suomessa suurten ikäluokkien eläköityessä tulee pulaa tietyistä osaajista.

Investoijien mielenkiintoa on lisännyt alhaiset kiinteistöverot, kiinteistöjen suhteelliset hinnat ja niiden hyvä tuottavuus verrattuna manner-Euroopan maihin. Liikkumattomien verojen alhainen taso voi olla osa ratkaisua kompensoida verotaso. Liikkuviin veroihin kohdistuu enemmän alennuspaineita kuin liikkumattomiin veroihin, mutta katsottaessa

tilastoja taaksepäin niin suuria muutoksia ei ole tapahtunut liikkuvien verojen osalta ja en usko, että tulee tapahtumaankaan suuria muutoksia.

Kokonaisveroaste on tällä hetkellä korkealla tasolla niin Suomessa kuin Ruotsissa. Kokonaisveroaste on korkea laajaan veropohjan takia. Kokonaisveroastetta tulisi madaltaa, niin yleinen verotettavien kulutuspääoma kasvaisi ja mahdollistaisi korkeamman kulutuksen. Hyvän verojärjestelmän kannalta verojärjestelmiä tulisi yksinkertaistaa paljon ja monen kertaista verotusta tulisi poistaa kokonaan esimerkiksi perintövero. Yksinkertaisempi verojärjestelmä vähentäisi myös veronkierron mahdollisuutta ja hallinnollisia kustannuksia.

Arvonlisäverokannat ovat Suomessa ja Ruotsissa korkeammat kuin Virossa ja molemmissa maissa on ollut jo tiettyjen palvelualojen arvonlisäverotason muutoksia alempaan tasoon. Arvonlisäverotason alenemista tulisi miettiä laajemminkin, sillä yhden toimialan arvonlisäverokannan alentaminen vääristää kilpailua markkinoilla. Parempana kansantaloudellisena toimenpiteenä olisi vaikka siirtyminen alemman arvonlisäverokannan piiriin yleisemmin poistaen turhia portaita.

Yleisesti veropolitiikasta voidaan sanoa EU:n alueella, että verokannat tulevat läheneämään toisiaan. Yhteiset sisämarkkinat ja vapautuvat markkinat pakottavat jäsenmaiden valtioilta enemmän yhteistyötä myös veropolitiikan osalta, joka on jäänyt toistaiseksi vähäiseksi. Valtioiden erilaiset verojärjestelmät ja -painotukset antavat kansainvälisille yrityksille mahdollisuuden tehokkaalla verosuunnittelulla välttää maksamasta liikaa veroja valtioille.

Hyvinvointivaltiosta ollaan siirtymässä kohti hyvinvointiyhteiskuntaa, joka tarkoittaa, että valtio ei vastaa samassa mittakaavassa kansalaisille tuotetuista palveluista ja ihmisten oma vastuu tulee lisääntymään. Tämä on vain yksi muutos hyvinvointivaltion kontekstissa ja se vastaa tämän hetkistä tahtotilaa ihmisten keskuudessa. Valtion ja kunnan rooli tulee pienentymään palvelujen tuottajana, mutta se on maksajan roolissa edelleen monien palvelujen osalta.

Menossa oleva taloudellinen nousukausi antaa ihmisille parempia mahdollisuuksia ostaa palvelunsa haluamaltaan tuottajalta ja yleisesti oman vastuun korostuminen on ollut havaittavissa. Kuitenkin hyvinvointivaltion kansalaisilla on usko oman valtion järjestelmän toimivuuteen ja siihen halutaan vain pieniä suunnan muutoksia tai tarkennuksia vastaamaan sen hetkisiä tarpeita.

Hyvinvointivaltio ei tule menettämään kannatustaan ja malli tulee jatkamaan olemassaoloaan kaikkien haasteiden jälkeenkin. Missä muodossa ja millä tasolla hyvinvointipalveluita tuotetaan, on eri asia. Hyvinvointivaltio on kestänyt monet suuret haasteet menneinä vuosikymmeninä ja tulee selviämään myös tämän hetkisestä rahoitus ongelmasta.

Hyvinvointipalveluiden turvaamiseksi on ensi sijaisen tärkeää pystyä huolehtimaan kilpailukyvyistä ja siitä mikä on kaiken perusta. Katsottasessa hyvän kilpailukyvyn takana olevaa sosiaalista ja taloudellista asetelmaa huomataan, että hyvä, laadukas ja universaali koulutus ja tasa-arvo ovat hyvän kilpailukyvyn perustana. Ensisijaisen tärkeää on huolehtia osaavasta ja hyvin koulutetusta työvoimasta ja antaa samat mahdollisuudet kansalaisille riippumatta sosiaalisesta taustasta. Huolehtimalla taloudellisesta hyvinvoinnista huolehditaan myös muusta hyvinvoinnista, sillä kilpailukyvyn heikkeneminen vaikuttaa myös nopeasti valiton saamiin verokertymiin ja, jotka vaikuttavat hyvinvointipalveluihin käytettävissä oleviin varoihin.

Monet muut mallit ovat kokeneet suuria ongelmia selviytyä globaalissa kilpailussa ja monien Keski-Euroopan maiden mielenkiinto on kohdistunut pohjoismaisen mallin selviytymiseen, vaikka sen kriisistä on puhuttu jo sen syntymästä lähtien. Verrattuna suuren osan Euroopan valtioiden ja Yhdysvaltojen ja jopa Japanin talouden kehitystä niin monet näistä valtioista ovat suuren velkataakan alla ja tämän hetkinen taloudellinen tilanne ei näytä hyvältä. Talouden osalta suurin uhka tulee tällä hetkellä kehittyvistä maista ja vielä tällä hetkellä Intia, Kiina ja muut idän kaukomaat ovat nousemassa talouden osalta. Kymmenen vuoden kuluessa myös Afrikka tulee nostamaan omalta osaltaan profiilia, jos vain saadaan aikaan stabiilimpi toiminta ympäristö.

LÄHDELUETTELO

- Airaksinen, Timo & Robert Hagfors (1987). Pääomatuloverotus. ETLA B 51. Helsinki. Elinkeinoelämän kustannuslaitos.
- Andersson, Edward (1994). Johdatus vero-oikeuteen. 9 uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Andersson, Edward (2000). Johdatus vero-oikeuteen. 11. uudistettu painos. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Atkinson, Anthony & Joseph Stiglitz (1980). Lectures on public economics. Oxford University Press.
- Berghäll, Elina (2002). Virosta ja Ahvenanmaan itsehallintoalueelta Suomeen kohdistuvat verokilpailupaineet. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Keskustelualoitteita 287. Helsinki.
- Bryson, Lois (1992). Welfare and the State: Who Benefits? London: Macmillan.
- Ekholm, Peter (2004). EU vuonna 2020. Helsinki: Edita Prisma Oy.
- Eräsaari, Risto & Keijo Rahkonen (1995). Hyvinvointivaltion tragedia: Keskustelua eurooppalaisesta hyvinvointivaltiosta. Helsinki: Gaudeamus.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990). The Three World of Welfare Capitalism. Cambridge: Polity Press.
- Galli, E. & F. Padovano (2002). Comparing the Growth Effects of Marginal and Average Tax Pressure. *European Journal of Political Economy* 18, 529–544.

- Haarala, Risto, Eija-Riitta Grönros, Taru Kolehmainen & Irma Nissinen (1992). Suomen kielen perussanakirja. Toinen osa L-R, 290. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Hellsten, Katri (1993). Vaivashoidosta hyvinvointivaltion kriisiin: Hyvinvointivaltion kehitys ja sosiaaliturvajärjestelmän muotoutuminen Suomessa. Helsingin yliopisto. Sosiaalipolitiikanlaitos. Tutkimuksia 2/1993.
- Herlin, Niko (2006). Ruotsinmaaraaportti. Helsinki: Finnpro. Saatavissa 16.2.2007: <http://www.finnpro.fi/NR/rdonlyres/32AEFAED-F5EE-4BE2-BDDA-8F3EE46E43C7/2771/Ruotsinmaaraaportti1.pdf>.
- Hjerppe, Reino (1996). Työttömyys, kansallinen veropolitiikka ja tulonjako. Teoksessa: Työttömyys, kansallinen veropolitiikka ja tulonjako, 9–11, 71–72. Toim. Reino Hjerppe & Timo Rauhanen. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus julkaisuja 23. Helsinki.
- Hjerppe, Reino (2001). Johtopäätöksiä verokilpailusta ja tutkimuksen nykytilasta. Teoksessa: Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet, 96. Toim. Reino Hjerppe, Seppo Kari & Henrik Lönnqvist. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus keskustelualoitteita 261. Helsinki.
- Hjerppe, Reino & Seppo Kari (2003). Tuloverotuksen peruskysymyksiä. Teoksessa: Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä, 36–38. Toim. Reino Hjerppe, Seppo Kari, Jaakko Kiander ja Panu Poutvaara. Vantaa: Dark Oy.
- Hjerppe, Reino, Seija Ilmakunnas & Iikka Voipio (2000). The Finnish Welfare State at the turn of the Milenium. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus julkaisuja 28: 3. Helsinki.
- Hjerppe, Reino, Seppo Kari, Jaakko Kiander & Panu Poutvaara (2003). Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä. Vantaa: Dark Oy.

- Hjerppe, Riitta & Reino Hjerppe (1992). Eurooppa yhdentyy. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Huotari, Janne, Max Arhippanen & Perttu Pyykkönen (1999). Kiinteistöjärjestelmien kansainvälinen vertailu. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos. Helsinki: Työpaperi N:o 25.
- Ilmarinen, Seija, Jaakko Kiander, Pekka Parkkinen & Antti Romppainen (2000). Globalisaatio ja työn loppu?: Talous ja työllisyys vuoteen 2030. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- IMF (1999). Balance of Payment Statistics Yearbook 1999. Washington. International Monetary Fund.
- Julkunen, Raija (1992). Hyvinvointivaltio käännekohdassa. Tampere: Vastapaino.
- Juusela, Janne (1998). Kansainväliset sijoitukset ja verotuksen tehokkuus. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus Oyj.
- Juusela, Janne (2001). EU:n veroharmonisoinnista: Välittömän verotuksen harmonisoinnin historia ja nykytila, 5–22. Teoksessa: Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet. Toim. Reino Hjerppe, Seppo Kari ja Henrik Lönnqvist. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus keskustelualoitteita 261. Helsinki.
- Kantola, Anu & Mikko Kautto (2002). Hyvinvoinnin valinnat: Suomen malli 2000-luvulla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Kari, Seppo (2001). Poimintoja taloustieteellisestä verokilpailututkimuksesta. Teoksessa: Verokilpailu ja verotuksen kehittämistarpeet, 43–63. Toim. Reino Hjerppe, Seppo Kari ja Henrik Lönnqvist. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus keskustelualoitteita 261. Helsinki.

- Kari, Seppo (2003). Yritys- ja pääomatulojen verotus. Teoksessa: Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä, 67–87. Toim. Reino Hjerppe, Seppon Kari, Jaakko Kiander ja Panu Poutvaara. Vantaa: Dark Oy.
- Kasvio, Antti & Ari Nieminen (1999). Kilpailu työstä: tutkimus globalisaatiosta, maailmanlaajuisesta työpaikkakilpailusta ja Suomen mahdollisuuksista. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kautto, Mikko, Johan Fritzell, Bjørn Hvinden, Jon Kvist & Hannu Uusitalo(toim.) (2001). How distinct are the Nordic welfare states? Teoksessa: Nordic Welfare States: In the European context, 6–8. London: Routledge.
- Kiander, Jaakko & Henrik Lönnqvist (2002). Hyvinvointivaltio, sosiaalipolitiikka ja taloudellinen kasvu. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Kosonen, Pekka (1995). Eurooppaiset hyvinvointivaltiot. Helsinki: Gaudeamus.
- Kosonen, Pekka (2001). Globalization and the Nordic Welfare States. Teoksessa: Globalization and the European Welfare States, 162. Toim. Robert Sykes. Basingstoke: Palgrave.
- Kosonen, Pekka & Jussi Simpura (1999). Sosiaalipolitiikka globalisoituvassa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kröger, Outi (2003). Tuloverotuksen kansainvälinen vertailu. Teoksessa: Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä, 259–283. Toim. Reino Hjerppe, Seppon Kari, Jaakko Kiander & Panu Poutvaara. Vantaa: Dark Oy.
- Kurjenoja, Jaana (2002). Työn verotuksen kehittämisen taloudellisia lähtökohtia. Verotietoa 29. Helsinki: Veronmaksajat.
- Lassila, Jukka & Tarmo Valkonen (1998). Globaalistuminen ja hyvinvointivaltion rahoitus. ETLA Sarja B 148. Helsinki: Elinkeinoelämän kustannuslaitos.

- Lehtinen, Teemu (1994). Välittömän verotuksen tulonjakovaikutukset. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Tutkimuksia 23. Helsinki.
- Leibfried, Stephan (1993). Towards a European Welfare State? On integrating poverty regimes into European Community, 133–135. Teoksessa: *New Perspectives on the Welfare State in Europe*. Toim. Catherine Jones. London: Routledge.
- Leibfritz, Willi, Thorton John & Bibbee Alexandra (2001). Taxation and economic performance. Economic Department Working Paper no. 176. OECD.
- Leinonen, Veli (2003). Hyvinvoinnin kokonaisvaltainen malli: Systemin näkökulma hyvinvointiin ja siitä edistäviin toimintatapoihin taloudessa sekä hallinnossa. *Acta Wasaensia* 114. *Liiketaloustiede* 46.
- Martikainen, Mikko (2002). Julkisten palveluiden järjestäminen Ruotsissa. Saatavissa: 5.4.2008: http://www.ek.fi/ek_suomeksi/ajankohtaista/arkisto_tiedostot/Julkisten_palveluiden_jarjestaminen_%20Ruotsissa.pdf.
- Meade, James (1978). *The Structure and reform of Direct Taxation: Report of a Committee Chaired by Profefessor J.E Meade*. London: Allen and Unwin.
- Meklin, Pentti (2002). *Valtiontalouden perusteet*. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita.
- Messere, Ken (1993). *Tax Policy in OECD Countries*. Amsterdam: IBFD Publications BV.
- Mishra, Ramses (1990). *The Welfare State in Capitalist Society*: London. Harvester-Wheatsheaf.
- Musgrave, R & Musgave P (1980). *Public finance in theory and practice*. London: McGraw-Hill Inc.

- Nieminen, Jouni (1995). Pääomatulon verouudistus. Julkaisematon pro gradu - tutkielma. Vaasan tiedekirjasto Tritonia.
- Nordisk eTax (2007). Veroprosentit. Saatavissa 5.3.2007: <http://www.nordisketax.net/main.asp?url=files/sve/suo/i07.asp&c=sve&l=suo&s=1&w=3&m=02>.
- Opetusministeriö (2008). Koulutusjärjestelmä. Saatavissa 21.4.2008: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutusjaerjestelmae/?lang=fi>.
- Pajarinen, Mika & Pekka Ylä-Anttila (1998). Ulkomaiset yritykset Suomessa – uhka vai uusi mahdollisuus? Helsinki: Elinkeinoelämän kustannuslaitos.
- Pakaslahti, Johannes (2001). Euroopan sosiaalisen mallin aineksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Penttilä, Seppo (1998). Verotus tietoyhteiskunnassa. Sitra 181. Helsinki.
- Prime Minister's Office (2003). Taxation in an International Framework Working Group Report. Publications 13/2003. Helsinki.
- Printtilä, Jukka (1999). Tax Evasion and Economies in Transition: Lessons from Tax Theory. Bofit Papers 1999 No, 2. Bank of Finland, Institute for Economies in Transition. Helsinki.
- Raidma, Erja-Liina & Kirsi Lounela. (2005). Suuntana Viro. 3. korjattu painos. Helsinki: Painoprisma.
- Ranta-Lassila, Hannele (2002). Konsernit ja verotuksen neutraalisuus. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus.

- Rauhanen, Timo (2003). Kulutusverotuksen harmonisointi EU:ssa. Teoksessa: Verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä, 1–4, 5–20, 190–210. Toim. Reino Hjerppe, Seppon Kari, Jaakko Kiander & Panu Poutvaara. Vantaa: Dark Oy.
- Riihimäki, Elisa (1998). Kansainvälinen verokilpailu ja Suomen verojärjestelmä. Valtioneuvoston julkaisusarja 1998/6.
- SAMAK (2005). Kansainvälinen verokilpailu. Oslo: SAMAK. Saatavissa 16.3.2007: <http://socialdemokraterne.dk/download.aspx?docId=144243>.
- Sinn, Hans-Werner (1990). Tax Harmonization and Tax Competition in Europe. European Economic Review 34,500-501.
- Skurnik, Samuli (1987). Miksi marginaalivero on keskeinen? Verotus 1, 19.
- Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö (2008). otsikko Saatavissa 20.4.2008. <http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/sostu/sosme/index.htx>.
- Spiridovitsh, Seija (2007). Viro: Maaprofiili. Saatavissa 5.3.2007: <http://www.finpro.fi/fiFI/Market+Information/Country+Information/EU+Countries/Estonia/Viro/Maaprofiili.htm>.
- Suomen suurlähetystö (2006). Ruotsin valtion budjetti vuodelle 2007; Porvarihallituksen vaalilupauksen konkretisoituminen alkaa. Tukholma. Saatavissa 16.3.2007: <http://www.ulkoministerio.fi/public/default.aspx?contentid=83095&nodeid=15261&contentlan=1&culture=fi-FI>.
- Taylor-Gooby, Peter (2001). Welfare States under Pressure: The Politics of Welfare in Europe West Sussex. Iso-Britannia Selwood Printing Ltd.
- Tikka, Kari (1990). Veropolitiikka. Helsinki: Lakimiesliiton julkaisu.

Tilastokeskus (2008). BKT-osuudet. Saatavissa 1.1.2008:
http://www.stat.fi/tup/maanum/16_bkt-osuudet.xls.

Tuomala, Matti (1997). Julkistalous. Helsinki: Gaudeamus.

Uusitalo, Hannu (1994). Pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvot ja käytäntö. Teoksessa: Hyvinvointivaltio ristiaallokossa, 74–78. Toim. Jan Otto Andersen, Antti Hautamäki, Riitta Jallinoja, Ilkka Niiniluoto & Hannu Uusitalo. Juva: WSOY

Valtioneuvoston kanslia (2002). Verotus kansainvälisessä toimintaympäristössä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2002/5.

Valtioneuvoston kanslia (2004). Osaava ja avautuva Suomi maailmantalouden murroksessa. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2004/14.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (2004). Kansainvälinen yhteistyö haitallisen verokilpailun estämiseksi. Keskustelualoitteita 347. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Valtiovarainministeriö (2002a). Kilpailukykyiseen verotukseen. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 12/2002. Helsinki: Edita Oyj.

Valtiovarainministeriö (2002b). Suomen kilpailukyky ja sen kehittämisen tarve. Helsinki: Edita Oy.

Valtiovarainministeriö (2007a). Arvonlisäverotus. Saatavissa 10.2.2007:
http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/04_arvonlisaverotus/index.jsp.

Valtiovarainministeriö (2007b). Ansiotulojen verotus. Saatavissa 10.2.2007:
http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/01_henkiloverotus/01_ansiotulojen_verotus/index.jsp.

- Valtionvarainministeriö (2007c). Kiinteistöverotus. Saatavissa 10.2.2007):
http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/02_kiinteistoverotus/index.jsp.
- Valtiovarainministeriö (2007d). Pääomatulojen verotus. Saatavissa 10.2.2007:
http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/01_henkiloverotus/02_paaomatulojen_verotus/index.jsp.
- Valtionvarainministeriö (2008). Budjettitalouden tulot, menot ja tasapaino. Saatavissa 1.1.2008: www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/04_kuviot_ja_tilastot/03_budjetti/42044/name.jsp.
- Valtonen, Hannu & Kersti Meiesaar (2006). Terveystaloustiede: Terveys, terveydenhuolto ja ”Suuri lama” Virossa. Helsinki: Stakes.
- Van den Noord, Paul & Heady Christopher (2001). Surveillance of tax policies: A Synthesis of findings in economic surveys. Economic Department Working Papers no. 303, OECD.
- Vapaavuori, Ahti (2003). Eurooppaoikeus ja kansainvälinen verotus. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy
- Varsano, Ricardo (1999). . In S.J. Burki & G. Peary (eds): Decentralization and Accountability of the Public Sector. Subnational taxation and the treatment of interstate trade in Brazil: Problems and proposed solution. Washington D.C: World Bank
- Verohallitus (2007). Varallisuusvero. Saatavissa 5.3.2007:
http://vero.fi/default.asp?path=5,363&article=201&domain=VERO_MAIN&language=FIN&index=.
- Verohallitus (2008). Vuoden 2007 valtion tuloveroasteikko. Saatavissa 1.1.2008:
<http://www.vero.fi/default.asp?article=3457&language=fin>.

Wikström, Kauko (1999). Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Julkisoikeuden sarja A:33.

Willberg, Mirja & Hannu Valtonen (2007). Pohjoismaiden terveydenhuollon rahoitus- ja palvelujärjestelmien vertailu. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007/36. Helsinki: Yliopistopaino

Yksityisen opetusalan liitto (2008). Suomen koulutusjärjestelmä. Saatavissa 21.4.2008: http://www.ek.fi/opetusalan_tyonantajaliitto/suomen_koulutusjarjestelma/index.php.

LIITE 1. Työryhmien mietintöjä verotuksesta

<u>Valtiovarainministeriön työryhmä</u>	<u>Talousneuvoston työryhmä</u>
<p>Ansiotulojen verotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ansiotuloverojen keventäminen kaikissa luokissa • Korkein rajaveroaste 50% vuosina 2004-2007 <p>Yhteisöverokanta ja pääoma tulojen verokanta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yhteisöverokanta 25% • Pääomatulojen verokanta 25% <p>Osinkoverojärjestelmä</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siirrytään klassiseen osinkoverojärjestelmään • Osinkotuloa verotetaan aina pääomatuloverokannan mukaan <p>Muut pääomatulot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alennetaan luovutusvoittoverotuksessa hankintameno-olettamaa 40% ja yli 10 vuotta omistetun omaisuuden luovutuksesta • Eläkevakuutusten verotus pääomatuloveron alaiseksi ja tuettu eläkesäästäminen koskemaan myös sijoitusrahastopohjaista säästämistä <p>Yritysverotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siirrytään suunnitelmien mukaisien poistojen järjestelmään • Yritystulo pääomatulo-osuus 18%;sta 15%;iin <p>Varallisuusverotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luovutaan • Nostetaan kiinteistöveroa kompensoimaan verotulojen menetykset 	<p>Ansiotulojen verotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jatketaan alentamista, korostetaan pienituloisia • Harkitaan pienipalkkaisten työnantajamaksujen alentamista • kevennetään progressiota osaavan työvoiman varmistamiseksi <p>Pääomatulojen, yritysten ja varallisuuden verotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Varaudutana yritysverotuksen alentamiseen • Hyvitysjärjestelmästä luovuttaessa korvaaminen huojennusmenettelyllä • Kiristetään perintöveroa ja pääomatulojen verotusta, jos halutaan kompensoida tuloverotuksen progressiota • Harkintaan yrityskauppoihin käyttöomaisuusosakkeiden myyntivoiton verovapaus • Korotetaan kiinteistövero <p>Kulutuksen verotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korotetaan alv:n vakiokantaa tarvittaessa • Alennetaan alkoholin ja tupakan valmisteveroa mahdollisimman vähän • Harkitaan palvelulojen alvkannan alentamista ja nykyisten alennettujen kantojen vähentämistä • Tutkitaan voiko alv:n maksuvellisuuden alarajaa muuttaa liukuvaksi <p>Ympäristöverotus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sovitetaan energia- ja hiilidioksidiverotus päästökaupan kanssa • korotetaan dieselveroa ja tehostetaan energiaveron kohdentumista

Lähde: Valtioneuvoston kanslia (2002). Verotus kansainvälisessä toimintaympäristössä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2002/5.

LIITE 2. Verot ja pakolliset sosiaaliturvamaksut saajasektoreittain

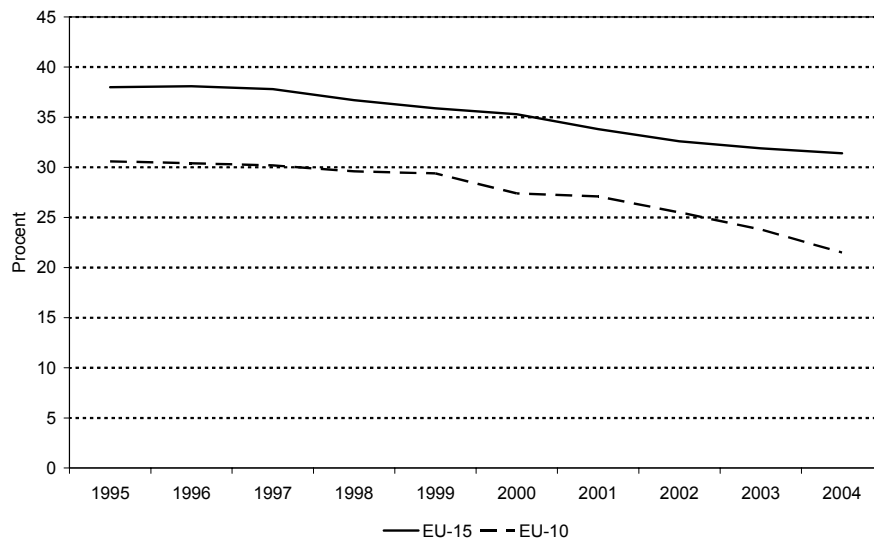
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005*	2006*
	milj. euroa							
Kaikki verot	56 159	62 418	62 334	64 186	64 187	66 191	69 120	72 959
Valtio	29 577	34 310	32 928	34 667	34 824	35 966	37 244	38 563
- tulo- ja varallisuus- vero	10 036	13 973	12 098	12 676	11 806	12 319	12 749	12 888
- arvonnisävero	10 137	10 869	11 118	11 680	12 455	12 949	13 658	14 566
Kunnat	12 193	13 484	13 807	13 773	13 538	13 778	14 330	15 298
Sosiaaliturvarahastot	14 246	14 486	15 473	15 640	15 721	16 317	17 392	18 922
Euroopan unioni	142	139	127	106	104	130	154	176
	suhteutettuna BKT:hen, %							
Kaikki verot	45,8	47,2	44,6	44,6	44,0	43,4	44,0	43,5
Valtio	24,1	25,9	23,5	24,1	23,9	23,6	23,7	23,0
- tulo- ja varallisuus- vero	8,2	10,6	8,6	8,8	8,1	8,1	8,1	7,7
- arvonnisävero	8,3	8,2	7,9	8,1	8,5	8,5	8,7	8,7
Kunnat	9,9	10,2	9,9	9,6	9,3	9,0	9,1	9,1
Sosiaaliturvarahastot	11,6	11,0	11,1	10,9	10,8	10,7	11,1	11,3
Euroopan unioni	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

* = ennakkotieto.

Lähde: Tilastokeskus (2007). Suomen verot, miljoonaa euroa. Saatavissa 5.4.2008:

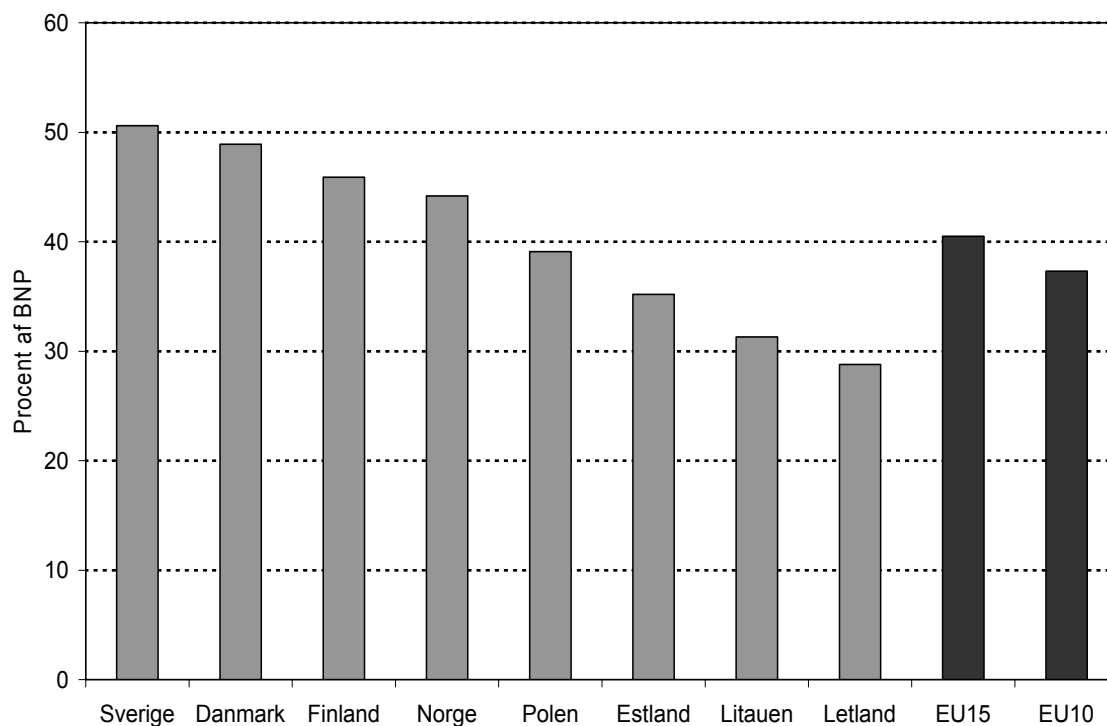
http://www.stat.fi/til/vermak/2007/vermak_2007_2008-02-29_tau_002.xls.

LIITE 3. Yritysveron enimmäiskannan kehitys

Lähde: Eurostat (2004). Structures of the taxation systems in the European Union, 2004 edition.

LIITE 4. Verotaso, Pohjoismaat, Baltian maat ja Puola 2002

Lähde: Eurostat (2004). Structures of the taxation systems in the European Union, 2004 edition.

Liite 5. Taloudellinen ja sosiaalinen yhdenvertaisuus.

TALOUDELLINEN JA SOSIAALINEN YHDENVERTAISUUS POHJOISMAISSA JA USA:SSA:

Eri maiden tuloeroja mitataan mm. YK:n kehitysjärjestön UNDP:n Human Development Index:ssä. Arvioinnissa käytetään niin sanottua gini-kerrointa.

Pohjoismaat ovat siinä 12 ensimmäisen joukossa, kun taas USA on sijalla 76.

1. Tanska

2. Japani

3. Ruotsi

4. Belgia

5. Tsekki

6. Norja

7. Slovakia

8. Bosnia-Herzegovina

9. Uzbekistan

10. Unkari

11. Suomi

76. USA

Lähde: Inequality measures – Gini-index, Source: World Bank 2005, Human Development Index, UNDP, 2005.

LIITE 6. Globaali kilpailukyky

GLOBAALI KILPAILUKYKY WORLD ECONOMIC FORUMIN MUKAAN:

1. Suomi
2. USA
3. Ruotsi
4. Tanska
5. Taiwan
6. Singapore
7. Islanti
8. Sveitsi
9. Norja
10. Australia

Lähde: Competitiveness Report, World Economic Forum, 2004

LIITE 7. Työtunnin kustannus euroalueella v. 2004

	Jalostus (CDEF) euroa	Liikeala (GHIJK) euroa	Koulutus (M) euroa	Sos.ja terv.huolto (N) euroa
Suomi	26,24	24,48	25,20	21,77
Saksa	29,97	25,73	33,63	24,33
Itävalta	27,55	24,65	29,80	22,32
Belgia	32,05	29,10	25,45	24,68
Hollanti	28,35	26,64	31,16	26,07
Ranska	28,88	28,55	..	26,84
Irlanti	24,80	22,14	..	32,28
Kreikka	15,40	15,38	18,45	12,80
Espanja	16,61	15,97	20,70	19,01
Italia	22,35	23,32	17,87	17,84
Portugal	8,68	12,07	..	11,82
Slovenia	9,82	12,10	13,04	12,78
Euroalue yhteen- sä	24,97	24,02	28,37	23,59
Tanska	30,26	31,78	29,80	25,35
Bulgaria	1,58	1,66	1,73	1,71
Viro	4,20	4,78	4,08	3,82

Lähde: Eurostat: Labour Cost Survey 2004

LIITE 8. Työtunnin kustannuksen muutos euroalueella 2000 - 2005

	Jalostus Liikeala Koulutus Sosiaali- ja terveydenhuolto			
	%	%	%	%
Suomi	22,7	24,7	29,7	18,9
Saksa	9,9	8,5
Itävalta	11,4	10,7
Belgia	17,4	17,5
Hollanti	23,4	21,6	18,8	17,9
Ranska	19,2	18,0
Irlanti	32,1	29,3
Kreikka	30,9	25,1
Espanja	27,2	24,8	26,0	24,1
Italia	18,5	15,3
Portugal	20,0	19,9	21,2	19,5
Slovenia	46,3	40,2	60,3	40,9
Euroalue yhteensä	16,7	15,8
Tanska	19,1	20,0
Bulgaria	26,4	37,4	59,3	79,1
Viro	63,3	64,4	76,3	83,6

Lähde: Eurostat; Labour Cost Index